

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

VIJAY PRASHAD • WASHINGTON KURŞUNLARI

Vijay Prashad

Washington Kurşunları

İngilizceden Çeviren: İlgin Yıldız

Yordam Kitap

Vijay Prashad

Hintli yazar, gazeteci ve akademisyen. Trinity College'da (ABD) profesördür. Aynı zamanda Hindistan'da faaliyet gösteren Marksist yayınevi Left Word'ün yayın yönetmenidir.

Yordam Kitap'tan çıkan kitapları: *Arap Baharı*, *Libya Kışı* (çev. Şükrü Alpagut, 2012), *Ulusun Ölümü ve Arap Devriminin Geleceği* (çev. Senem Erdoğan, 2017), *Üçüncü Dünya Üzerinde Kızıl Yıldız* (çev. Deniz Tuna, 2019), *Esmer Milletler: Halkların Üçüncü Dünya Tarihi* (çev. Senem Erdoğan-Çağdaş Sümer, 2019).

Eserin orijinal adı:
Washington Bullets
(LeftWord Books, Yeni Delhi, 2020)

Çeviri, Cem Eroğul tarafından İngilizce özgün metinle
karşılaştırılarak gözden geçirilmiştir. Köşeli parantez ([]) içindeki
açıklayıcı notlar da Cem Eroğul'a aittir.

WASHINGTON KURŞUNLARI

Vijay Prashad

İngilizceden Çeviren:

İlgın Yıldız

Yordam Kitap: 425 • Washington Kurşunları • Vijay Prashad

ISBN 978-605-172-539-0 • Çeviri: İlgin Yıldız

Düzeltilme: Didem Gerçek • Kapak ve İç Tasarım: Savaş Çekiç

Sayfa Düzeni: Gönül Göner • Birinci Basım: Nisan 2022

© Vijay Prashad, 2020; © Yordam Kitap, 2021

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)

Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul

Tel: 0212 528 19 10 • W: www.yordamkitap.com • E: info@yordamkitap.com

www.facebook.com/YordamKitap • www.twitter.com/YordamKitap

www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: Pasifik Ofset (Sertifika No: 44451)

Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1

Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2

34310 Haramidere / İstanbul

Tel: 0212 412 17 77

WASHINGTON
KURŞUNLARI

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
DOSYALAR	15
“DAHA FAZLA ABD UÇAĞI DÜŞÜRÜN”	17
BİRİNCİ BÖLÜM	21
İlahi Hak	21
Üstün Güç	22
Vesayet	24
“Uluslararası Hukuk, Yerlilere Uygarlaşmamış Muamelesi Yapmalıdır”	26
“Vahşi Kabileler Uygar Savaşın Kurallarına Uymazlar”	29
Yerliler ve Evrensel	32
BM Sözleşmesi	35
“Ben Amerika’nın Tarafındayım”	37
Komünizme Karşı Amerika Birleşik Devletleri’yle Dayanışma	41
“Hükümette Komünist Olmayacak, Yoksa Kötü Olur”	44
“Hiçbir Şeye İzin Yok”	47
Üçüncü Dünya Projesi	50
ABD’yi “Gereksiz Yere” İfşa Etmek	56
İKİNCİ BÖLÜM	63
Rejim Değişikliği İçin El Kitabı	63
Unutkanlığın Üretimi	88
“Vatansever Ol, Bir Rahip Öldür”	91
Komünizme Yanıt, Müslüman Diriliş Umudunda Yatıyor	95

“Bunu Bir Dönüm Noktası Kılmanızı Şiddetle Tavsiye Ederim”	98
“Çarşaf Çok Kısa”	105
Kan Borcu	108
Bütün Kameralar Başka Bir Savaşa Gitti Bile	110
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	112
“Stratejimiz Şimdi Yeniden Odaklanmalıdır”	112
“Yükselen Güçler Uluslararası Devlet Sisteminde İstikrarsızlık Yaratır”	116
“Bütün Ülkeye Asfalt Döşemek”	119
Tanklar Değil, Bankalar	123
Eşitler Arasında Birinci	125
Güvenlik Konseyi’nin Yalnızca Tek Bir Daimi Üyesi – Amerika Birleşik Devletleri	128
STK Cumhuriyeti	130
Azami Baskı	133
Kaosu Hızlandır	138
Yaptırımlar Suçtur	140
Savaş Silahı Olarak Hukuk	144
Sokaklarda Dinamit	147
Halka ve Hayata İnanırsız Biz	150
KAYNAKLAR	152
TEŞEKKÜRLER	157

**Emperyalizme dair berrak bakışıyla
bana kılavuzluk eden Prakash Karat için.**

ÖNSÖZ

Yazarına bakılırsa, kurşunlar hakkında bir kitap bu. Demokratik süreçlere, devrimlere ve umuda kastetmiş kurşunlar hakkında...

Cesur Hintli tarihçi ve gazeteci Vijay Prashad, kendi yazgılarını belirlemeye kalkışan ülkelere emperyalizmin müdahale etmesinin altında yatan sinsi çıkarları kavramanın, kolay anlaşılır ve kapsamlı bir yöntemini sunmak için varını yoğunu koymuş ortaya.

Prashad, bu kitabın sayfalarında, Amerika Birleşik Devletleri'nin Afrika, Asya ve Latin Amerika'daki halk önderlerinin öldürülmesindeki ve çokuluslu şirketlerin çılgın ticari do-laplarının bedelini yoksulluklarıyla ödemeyi reddeden halklara yönelik katliamlardaki rolünü belgeliyor.

Prashad, Washington kurşunlarının bir bedeli olduğunu söylüyor: "En büyük bedeli halk öder. Çünkü bu suikastlarda, cinayetlerde, yıldırı şiddetinde, topluluklarının liderlerini yitiren halktır. Bir köylü lideri, bir sendika lideri, yoksulların bir lideri..."

Prashad CIA'in, Guatemala'nın demokratik yolla seçilen devlet başkanı Jacobo Árbenz Guzmán'a karşı 1954'te yapılan *askeri darbedeki* rolünün ayrıntılı bir değerlendirmesini sunuyor. Árbenz'in United Fruit Company'nin çıkarlarına kafa tutma cüretini göstermesi hazmedilemezdi.

Prashad'ın anlattığı gibi, ABD hükümeti Şili'de Allende karşıtı grev ve protestoları finanse etmek için 8 milyon dolar harcamıştı.

Devlet Başkanı Dilma Rousseff'in Ağustos 2016'da parlamento darbesiyle görevden alındığı Brezilya'da olanlar ise, "hukuk

aracıyla savaş” [*lawfare*] ya da “hukukun bir savaş silahı olarak kullanımı” gibi sapkın bir uygulamanın örneğidir. Aynı yöntem, savcıların somut kanıtlar yerine “kesin kanaatler” sunduğu bir yargılamanın sonucunda, 580 gün hapis yatan eski devlet başkanı Luiz Inácio Lula da Silva’ya karşı da kullanılmıştı.

Devir değişti, işler artık eskisi gibi yürütülmüyor, ancak emperyalizmin örtük yöntemleri ve tepkileri çoğunlukla değişmeden kaldı.

Bolivyalılar da bu sapkın politikayı iyi tanır. Bolivya Çokuluslu Devleti’nin yönetiminde geçen on dört yıllık dönemden çok önce, Amerika Birleşik Devletleri’nin operasyonlarıyla, tehditleriyle ve misillemeleriyle yüzleşmek durumunda kaldık.

2008’de, ayrılıkçı liderlerle komplolar kuran, Bolivya’yı bölmek için onlara talimat verip kaynaklar sunan Amerika Birleşik Devletleri Büyükelçisi Philip Goldberg’i sınır dışı etmek zorunda kaldım. O zamanlar ABD Dışişleri Bakanlığı iddialarımın asılsız olduğunu söylemişti. Şimdi, 2019’un sonunda bizi deviren darbede ABD büyükelçiliğinin rolü artık böylesine açıkken ne söylerler, bilmiyorum. Bugün gizli tutulan CIA belgelerini okuma işini üstlenecek olan geleceğin araştırmacıları ne diyecekler acaba?

Monroe Doktrini ve Ulusal Güvenlik Doktrini, Latin Amerika’yı Amerika Birleşik Devletleri’nin arka bahçesi haline getirmeye ve ABD’nin çıkarlarına karşı çıkarak başka bir siyasi, ekonomik ve toplumsal model kurmaya çalışan her türlü örgütlenmeyi, suçlu ilan etmeye çalışmaktadır.

ABD onyıllar boyunca, suç oluşturan siyasi ve askerî müdahalelerine gerekçe bulabilmek uğruna bir dizi bahane üretmiş, bir anlatı geliştirmiştir. Önce komünizme karşı savaş gerekçesi, arkasından uyuşturucu kaçakçılığına karşı savaş gerekçesi kullanılmıştır; şimdi de teröre karşı savaş.

Bu kitap, Washington kurşunlarının umutları paramparça ettiği sayısız anı getiriyor akla. Sömürgecilik, ilerleme fikrini daima kendi değişkenleri ve gerçekliği doğrultusunda kullanmıştır.

Aynı sömürgecilik, günümüzde gezegenimizi krize sokan, doğal kaynakları yiyip bitiren ve yıkımın ürettiği zenginliği biriktiren sömürgecilik, *vivir bien* (“iyi yaşama”) düsturumuzun ütöpik olduğunu söylüyor. Oysa *Pachamama*’yla (“Toprak Ana”) uyum, özgürlük ve toplumsal adalet hayallerimiz henüz gerçekleşmediyse ya da yarıda kesildiyse, bunun başta gelen nedeni, emperyalizmin egemenlik, haysiyet, barış ve tüm halklar arasındaki kardeşliği savunan siyasi, kültürel ve ekonomik devrimlerimize müdahale etmiş olmasıdır.

İnsanlığın kurtuluşu uzak bir ihtimalse, bunun nedeni, Washington’ın kurşunlarını dünya halklarına karşı kullanmakta diretmesidir.

Bu satırları ve bu metni, gezegenimiz için son derece gergin olan bir dönemde yazıyor ve okuyoruz. Bir virüs, küresel ekonomiyi karantinaya alıyor ve –doymak bilmeyen alışkanlıkları ve zenginlik biriktirme gereksinimiyle– kapitalizm, kendi sınırlarını gözler önüne seriyor.

2020’nin kasılmalarından çıkacak olan dünya, eskiden bildiğimiz dünyadan büyük olasılıkla farklı olacak. Bize her gün, emperyalizme, kapitalizme ve sömürgeciliğe karşı mücadeleyi sürdürme görevimizi hatırlatıyor. Halklara ve Toprak Ana’ya karşı daha çok saygı gösterilen bir dünya için hep beraber çalışmalıyız. Bunu yapmak için, devletlerin müdahale ederek, kitlelerin ve ezilenlerin ihtiyaçlarına öncelik vermesi temel önem taşıyor. Kitleler bizi, buna inancımız tam. Ve günü geldiğinde kitlelerin kazana-acağına da.

Evo Morales
Bolivya Eski Devlet Başkanı

Buenos Aires
Nisan 2020

DOSYALAR

Açıkça ifade ettiğim gibi, şu sıralar Batı Avrupa'nın barbarlığı inanılmaz yüksek bir seviyeye erişmiştir ve onu tek aşan, hatta fazlasıyla aşan, Amerika Birleşik Devletleri'nin barbarlığıdır.

Aimé Césaire, *Sömürgecilik Üzerine Söylev*, 1955

Dünya halklarının maruz bırakıldığı trajedileri ayrıntılarıyla anlatan kitaplar ve belgeler etrafımı sarıyor. Kütüphanemde bir bölüm, ABD'nin Merkezi İstihbarat Teşkilatı'na (CIA) ve onun, 1953 İran darbesinden başlayarak, birkaç yılda bir çeşitli ülkelerde yaptığı darbelere ayrılmış durumda. Uluslararası Para Fonu (IMF) raporları kütüphanemde kocaman bir rafı kaplıyor; bunlar, yoksulluk ve eşitsizlikten kurtulmanın bir yolunu bulmaya çalışan ülkelerin karşısına çıkarılan engelleri anlatıyor bana. Muktedirlerin ve zenginlerin hizmetinde, ülkeleri istikrarsızlaştıran katliamları, eski ve yeni savaşları anlatan dosyalar dolusu devlet belgesi var elimde. Şeytani liderlerin ve danışmanların, örneğin Henry Kissinger'ın toplu eserleri, bunların yanı sıra da halk önderlerinin yazıları ve konuşmaları var. Bu sözcükler bir dünya yaratıyor. Etrafımızda neden bunca acı olduğunu ve bu acının neden mücadeleye değil de teslimiyete ve nefrete yol açtığını açıklıyor.

Yukarıya uzanıyorum ve Guatemala hakkındaki bir dosyayı çekip çıkarıyorum. Bu dosya 1954 tarihli CIA darbesini anlatıyor. ABD bu küçük ülkeyi neden mahvetti? Çünkü topraksızlar hareketi ve solcular, ılımlı bir toprak reformu programını uygulamaya karar veren demokrat bir siyasetçiye, Jacobo Árbenz'i seçtirmek için mücadele etmişti. Bu proje, Guatemala'yı boğmakta olan bir Amerikan holdinin, United Fruit Company'nin toprak sahipliğini sarsmakla tehdit

ediyordu. CIA işe el attı. Emekli Albay Carlos Castillo Armas'la temasa geçti, tugay komutanlarına rüşvet verdi, sabotaj olaylarını tetikledi ve Árbenz'i başkanlık sarayında ele geçirerek sürgüne gönderdi. Castillo Armas, Guatemala'da bir terör dönemi başlattı. "Ülkede asayiş sağlamak için onu bir mezarlığa çevirmek gerekirse," demişti sonradan, "bunu gözümü kırpmadan yaparım." CIA ona, ülkelerini yoksulluktan kurtarmak için çabalayan komünistlerin listesini verdi. Bu komünistler tutuklandı, birçoğu infaz edildi. CIA, katliamları için Castillo Armas'tan hayır duasını esirgemedi; CIA'in öldürme kılavuzu olan *A Study of Assassination* [Tasarlayarak Öldürme Hakkında Bir İnceleme], Castillo Armas'ın kasaplarına sunuldu. Bu küçük ve hayat dolu ülkede umut ışığı söndü.

Geçmişin gün ışığına çıkan başka hangi sırları dosyalarım da ve kitaplarım da bekliyor? Bu hikâyeler bize ne anlatıyor?

Halklar ile temsilcilerinin, ne zaman geleceğe uzanan adil bir yol inşa etmeye yeltenseler, Batılı güçlerin kışkırttığı egemen sınıflar tarafından engellendiklerini; geriye yıkımdan başka bir şey kalmadığını. Eski sömürgeci geçmişin aşağılaması, modern çağa yansıyor. Üçüncü Dünya halklarının Batı'daki çağdaşlarıyla aynı zaman diliminde yaşamasına asla izin verilmez; onlar daha eski bir zamana, daha az fırsatın ve daha az toplumsal haysiyetin bulunduğu bir zamana itilir. Üçüncü Dünya'nın cesur liderleri infazın soğuk çeliğini tatmıştır; Kongo'da Patrice Lumumba (1961), Fas'ta Mehdi Ben Barka (1965), Bolivya'da Che Guevara (1967), Burkina Faso'da Thomas Sankara (1987) ve bunların öncesinde, sonrasında ve arasında, daha pek çoğu. Vietnam'dan Venezuela'ya varana dek koskoca ülkeler, orantısız güç kullanılan hibrit [melez, çok yönlü] savaşlarla yok edilme tehlikesiyle yüz yüze bırakılmıştır.

Bu kitap, yığınla ABD devlet belgesini, ABD'nin müttefiki olan devletlerin ve çoktarafli örgütlerin belgelerini, bunlara ek olarak da dünyanın dört bir köşesindeki akademisyenler tarafından kaleme alınmış ikincil yazını temel alıyor. Bu, gölgelere dair bir kitap olsa da ışığın yazınına yaslanıyor.

“DAHA FAZLA ABD UÇAĞI DÜŞÜRÜN”

Estados Unidos: el país donde

La libertad es una estatua.

(Amerika Birleşik Devletleri: Özgürlüğün
bir heykel olduğu ülke.)

Nicanor Parra, *Artefactos*, 1972

Bir suikastçı kurşununun bedeli nedir? Şunun şurasında birkaç dolar. Kurşun masrafı. Taksiye, otele, uçağa ödenenler, suikastçıyı tutmak için ödenen para, onun susmasını güvenceye almak için bir İsviçre bankasına aktarılan para; suikastçının ödediği bedel ise bir, iki, üç ya da dört can almış olmanın psikolojik ağırlığı. Ama en büyük bedeli ödeyen istihbarat örgütleri değildir; en büyük bedeli halk öder. Çünkü bu suikastlarda, cinayetlerde, yıldırı şiddetinde, topluluklarının liderlerini yitiren halktır. Bir köylü lideri, bir sendika lideri, yoksulların bir lideri. Hareket içindeki halklar engellenirken, cinayetler katliamlara dönüşür. Öz güvenleri sarsılmaya başlar. Onlardan gelenler, onları örgütleyenler, onların arasından konuşanlar artık ölmüştür ya da ölmemişlerse, ayağa kalkamayacak kadar korkmuş, soyutlanmış, fazlasıyla sarsılmış, güç duyguları, haysiyetleri şu veya bu kurşun yüzünden zedelenmiştir. Endonezya’da kurşunun bedeli milyonlar, Guatemala’da on binlerdi. Lumumba’nın ölümü Kongo’nun tarihine ket vurdu, toplumsal dinamiğini kırdı. Chokri Belaïd’i (Tunuslu, 1964-2013) ve Ruth First’ü (Güney Afrikalı, 1925-1982) öldürmenin maliyeti neydi? Amílcar Cabral’ı (Gine-Bissau ve Cabo Verde’li 1924-1973) ve Berta Cáceres’i öldürmek (Honduraslı, 1971-2016) nelere mal oldu? Zenginlerin düzenini korumak için tarihi boğup öldürme-

nin anlamı neydi? Ateşlenen her kurşun, bir devrimi yere serdi ve şu anki barbarlığımızı doğurdu. Bu kitap, kurşunlara dair.

Bu kurşunların birçoğu, kendilerine özgü küçük hesapları, önemsiz rekabetleri ve dar kafalı kazanımları olan kişilerce ateşlenir. Ancak çoğu zaman bunları ateşleyen Washington olmuştur. 1917 Ekim Devrimi'nden yayılan dev dalgayı ve dünyanın dört bir yanında esip gürleyerek sömürgecilik karşıtı hareketi oluşturan diğer pek çok dalgayı zapt etmek isteyen dünya düzeninin bürokratlarının cilaladığı kurşunlardır bunlar. İlk dalga Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nde ve Doğu Avrupa'da doruğa çıktı ve Soğuk Savaş ile Doğu-Batı çatışmasını kışkırtan bu dalga oldu; öteki dalga Vietnam ve Çin'den Küba'ya, Endonezya'dan Şili'ye gitti ve çok daha ölümcül olanı Kuzey-Güney ya da Batı-Güney çatışmasını doğurdu. Doğu-Batı ekseninde kaba çatışmanın olanaklı olmayacağı, SSCB (1949) ve Çin (1964) nükleer silahlarını denediği andan itibaren doğrudan savaşın olanaklı olmayacağı, Batı'nın lideri Amerika Birleşik Devletleri için açıktı. Savaş meydanı, Urallar ve Kafkasya'dan Orta ve Güney Amerika'ya, Afrika'ya ve Asya'ya, başka bir ifadeyle Güney'e taşındı. Burada, hammaddelerin bol bulunduğu Güney'de, 1940'lara gelindiğinde, sömürgeciliğin tasfiyesi ana eksen hâline gelmişti. Washington'ın SSCB'ye doğrultulmuş kurşunları dokunulmadan kaldı, ama diğer kurşunları Güney'in kalbine ateşlendi. Washington'ın, Sovyet etkisine, ulusal kurtuluş projelerine, umuda karşı ve kâr uğruna abandığı yer, Güney'in savaş meydanları oldu. Özgürlük, resmî sömürgecilikten kopan yeni ulusların bayrağı olmayacaktı; özgürlük, New York limanındaki heykelin adıdır.

Emperyalizm güçlüdür: Kaynak, emek ve zenginlik hırsızlığını en üst düzeye çıkarmak için halklara boyun eğdirmeye çalışır. Emperyalizmin mutlak iğrençliğini inkâr edenler, dünyanın en zengin 22 erkeğinin, neden Afrika'daki bütün kadınlardan daha fazla servete sahip olduğuna ya da en zengin yüzde birin, neden 6,9 milyar insanın servetinin iki katından fazlasına sahip olduğuna bir yanıt bulmalıdır. Açlık, okuma yazma bilmeme, hastalıklar ve

türlü onur kırıcı durumlardan neden kurtulamadığımıza yanıt bulunması gerekir. Vergi cennetlerinin en az 32 trilyon dolar –bugüne dek çıkarılan altının toplam değerinden daha büyük bir miktar– barındırdığını göz önünde bulundurursanız, bu sorunları çözmek için kaynak bulunmadığını söyleyerek kestirip atamazsınız! Bir ülkeyi bombalamak kolay, o ülkenin halklarının inatçı sorunlarını çözmek ise güçtür. Emperyalizmin bu sorunlara getirdiği yegâne çözüm, halkı yıldırma ve insanlar arasında çatışma yaratmaktır.

Fakat özgürlük böyle kolay engellenemez. İşte bu yüzden, tüm engellere rağmen insanlar seçenekler aramayı, örgütlenmeyi, yeni bir dünya kazanmak için çabalamayı sürdürüyor; bunu başarısızlık olasılığına karşın yapıyor. Başarısızlık tehlikesini göze almazsanız, zaferin meyvesini tadamazsınız.

2 Eylül 1945’te Ho Şi Minh, Hanoi’de dev bir kalabalığın önüne çıktı. Başkente daha önce hiç gelmemesine karşın orada herkes tarafından tanınıyordu. “Yurttaşlarım,” dedi, “beni duyabiliyor musunuz? Söylediklerimi anlıyor musunuz?” Bundan birkaç hafta önce Tân Trào’da, Halkın Temsilcileri Ulusal Kongresi, yeni Vietnam’ın gündemini belirlemişti. Bu toplantıda Ho Şi Minh şöyle demişti: “Ulusal Kurtuluş Komitesi’nin ve tüm delegelerin amacı, çocuklarımızın yeterince yiyeceği, giyeceği olsun ve okula gidebilsinler diye, bedeli ne olursa olsun, ülkemiz için bağımsızlığı kazanmaktır. Devrimimizin birincil amacı budur.” Hanoi’deki ve Vietnam’ın dört bir yanındaki insanlar, Ho Şi Minh’in ne söylediğini çok iyi biliyorlardı; onu duyabiliyor, anlayabiliyorlardı. Onun sloganı aş, giysi ve eğitimdi.

Bir halkı beslemek, giydirmek ve eğitmek kaynak gerektirir. Vietnam’ın devrimi, ülkenin kendi toplumsal zenginliğinin Fransa’ya ve Batı’ya akıp gitmesine daha fazla izin vermeyeceği anlamına geliyordu. Ho Şi Minh önderliğindeki Vietnam devleti, Vietnam köylülerinin yüzyıllara yayılan yoksunluklarına çare bulmak için bu zenginliği kullanmak istiyordu. Ancak bu tam da emperyalizmin hoş göremeyeceği şeydi. Vietnam’ın işgücü, kendi gelişimi için kullanılamazdı; Batılı kapitalistlere, özellikle de

Fransız burjuvazisine artık değer sağlamak için kullanılmalıydı. Vietnam'ın kendi gelişimi Vietnamlıların önceliği olamazdı; Vietnam'ın önceliği, Fransa'nın ve diğer emperyalist devletlerin semirmesini sağlamaktı. İşte bu yüzden Fransızlar, Vietnam monarşisi ve onun emrindekilerle işbirliği içinde, Vietnam halkına savaş açtı. Fransızların Vietnam'a açtığı savaş, 1946'dan 1954'e dek sürecek, sonrasında savaş sorumluluğu, 1975'teki yenilgisine dek Amerika Birleşik Devletleri tarafından üstlenilecekti. Vietnam'ın kuzey kısmının Amerika tarafından en feci şekilde bombalandığı sırada, Ho Şi Minh hava savunmasını teftişe çıktı. Yetmişli yaşlarının sonuna varmıştı. Yoldaşları sağlık durumunu sordular. "Daha fazla ABD uçağı düşürün," dedi Ho Şi Minh, "bunu yaparsanız turp gibi olurum."

Washington'ın kurşunları pürüzsüz ve tehlikelidir. Göz korkutur ve korkuya dayalı bağılıklar yaratır. Bunların panzehiri umuttur; tıpkı Kolombiya iç savaşının yeni bir sayfa açtığı 1964'te içimizde beliren umut gibi. O sıralarda, şair Jotamario Arbeláez başka bir geleceğin şarkısını söyledi (Nicolás Suescún'un çevirisiyle):

bir gün
savaştan sonra
eğer bir savaş olursa
eğer savaştan sonra bir gün olursa
seni kollarıma alacağım
savaştan sonra bir gün
eğer bir savaş olursa
eğer savaştan sonra bir gün olursa
eğer savaştan sonra kollarım olursa
ve seninle aşkla sevişeceğim
savaştan sonra bir gün
eğer bir savaş olursa
eğer savaştan sonra bir gün olursa
eğer savaştan sonra aşk olursa
ve sevişmek için gerekenler olursa.

BİRİNCİ BÖLÜM

İLAHİ HAK

İlahi hak, eski ve yerleşik bir ilkedir. Kralların –Tanrı’nın takdirine göre– diledikleri şekilde hareket etme hakkına sahip olduğu anlamına gelir. İnsan yapımı yasalar, Tanrı’nın ve Tanrı’nın temsilcisinin, yani kralın muhteşem gücünün yanında hiçbir önem taşımaz.

Delhi’de 16. yüzyılın sonlarına doğru, Babür İmparatoru Ekber ilahi hak fikrine dair kuşkulara kapılmaya başlamıştı. Bir çeviri masası (*maktab khana*) kurdu ve aydınlardan bütün dinî gelenekler üzerine derinlemesine okumalar yapmalarını talep etti. Ekber’in yaşamöyküsünü kaleme alan Ebu’l Fazl, “Softalığın temel direkleri yıkıldı,” diye yazmış ve şöyle sürdürmüştü: “Dinî meseleler üzerine yeni bir araştırma ve soruşturma çağı başladı.” Dinsel olmayan bir egemenlik fikrinin bir unsuru da, İmparatorun kendi Tanrı vergisi hakkına dayanmadan, halk için hüküm sürmesi gerektiği fikriydi. *Ain-i Akbari*’de (1590) Ebu’l Fazl, “Zorbalık herkes için yasaktır, hele de dünyanın koruyucusu olan bir hükümdar için,” diye yazmıştır.

Dokuz yıl sonra İspanyol tarihçi Juan de Mariana, *De rege et regis institutione*’de (1598) insanların –gerçekte soyluları kastediyordu– “bir kraldan hesap sorabileceğini” yazmıştı.

Ebu’l Fazl ve Mariana, zamanın nabzını tutmuşlardı. Köylü isyanları büyük etkiler yaratmıştı. Dirgenleri sivri, öfkeleri ise dev bir dalgaydı.

Egemenlik, kademeli olarak, Tanrı’yla kraldan halka geçti.

Bir kuşak sonra, Fransız XIV. Louis, *L’État c’est moi*, yani *Devlet Benim* dedi. Halefleri giyotinle infaz edilecekti.

ÜSTÜN GÜÇ

6 Ağustos 1945'te Amerika Birleşik Devletleri ordusu, Japonya'nın Hiroşima kentine 64 kg uranyum-235 içeren bir bomba attı. Bombanın 9400 metreden düşmesi 44 saniyeyi biraz aştı ve Shima Cerrahi Kliniği'nin 580 metre üstünde infilak etti. 80.000 insan anında öldü. Nükleer bomba ilk kez kullanılıyordu.

Dört gün sonra, Domei Haber Ajansı'ndan Satsuo Nakata, Leica fotoğraf makinesiyle beraber kente gitti. Yıkımın 32 adet fotoğrafını çekti; Hiroşima Barış Anıtı Müzesi'nde arşivlenmiş olan bu fotoğrafların her biri birer simge hâline geldi. Uranyumun yüzde ikiden azı infilak etmiş olmasına karşın bombanın gücü kenti yerle bir etmişti. Nakata, *Chugoku Shimbun* gazetesinin bürosunun ve Odamasa kimono mağazasının birer fotoğrafını çekmişti. Mağazanın metali, bir kasırgaya kapılmışçasına burkulmuştu; silahın gücünün bir işaretiydi bu. Bir *hibakusha* [atom bombası sağ kalanı] ve şair olan Sankichi Toge, 350.000 nüfuslu bir kenti yakıp kül eden bu bombanın gücü ve etkisi üzerine şöyle yazmıştı: “Yegâne ses, metal göletlerin etrafında vızıldayarak uçan sineklerin kanat sesleri.”

Paul Nitze, 1944 ile 1946 arasında ABD hükümetinin Stratejik Bombalama Denetim Merkezi'nin (*Strategic Bombing Survey*) müdürlüğünü, sonra da başkan yardımcılığını yapmıştı. Çalışmalarına Avrupa'da başladı, ancak savaşın bitmesinden kısa bir süre sonra Japonya'ya gitti. Nitze, “atom bombası olmasaydı bile” savaşın kazanılacağına inandığını söylemişti sonradan. Japonya'da geçirdiği zaman boyunca kanıtlamayı umduğu tez buydu. Gördüğü yıkım kan dondurucuydu; konvansiyonel bombardımana tabi tutulmuş olan Avrupa kentlerine benziyordu. Yaşamöyküsünü kaleme alan Strobe Talbott'un yazdığı gibi, Nitze “Hiroşima ve Nagasaki'deki araştırmanın ölçümlerine göre, etkinin bir yangın bombası saldırısının kabaca aynısı olduğuna inanıyordu.” Görüştüğü Japon generaller ve işadamlarına göre, ülke zaten eninde sonunda teslim olacaktı, fakat atom bombası

savaşı sürdürmeyi kesinkes olanaksızlaştırmıştı. Kasım 1945'te Nitze, İmparatorluk Danışma Kurulu (Privy Council) Başkanı Baron Hiranuma Kiichiro'yla görüştü. 26 Temmuz 1945'te Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Çin, Potsdam Bildirisi'ni yayımlayarak Japonya'ya teslim olması çağrısında bulunmuş, aksi takdirde “hızlı ve mutlak yıkım”la yüzleşeceğini bildirmişlerdi. Kiichiro, bu tehditten, Danışma Kurulu'nun diğer üyelerini teslim olmaya davet edecek kadar etkilendiğini söyledi. Ancak o zaman başarılı olamadı. Bir hafta sonra, 6 ve 9 Ağustos'ta, ABD Hiroşima ve Nagasaki'yi bombaladı. Japonya İmparatoru Hirohito 15 Ağustos'ta teslim oldu. Kiichiro Nitze'ye, Japonya'nın teslim olmasındaki en büyük etmenin “atom bombası” olduğunu söyledi. Dediğine göre, ülke “korkunç yıkıcı güçlerle karşı karşıya kalmıştı ve savaşma yeteneği gerçekten sona ermişti.”

Atom bombasının engin gücü Washington bürokratlarını da etkilemişti; kullanılması konusunda kaygı duyabilecek olanları bile. Bunlardan biri de Nitze'ydi. Atom bombasının kullanılmamasını tercih ederdi, fakat bir kere kullanılınca işe yaradığını gördü. İşte bu nedenle, Amerikan hükümetini devasa cephaneliğini genişletmeye teşvik edecekti. Amaç, SSCB'ye gerçekten saldırmak değil, SSCB'nin –George F. Kennan'ın söylediği gibi– durdurulmasını ve en nihayetinde de geri itilmesini sağlamak olacaktı. Nitze, ABD dış politikasını Kennan'dan daha uzun süre, onyıllar boyunca biçimlendirecekti. 1952'de, ABD Dışişleri Bakanlığı'ndaki ekiyle birlikte, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ABD'nin gücünün amacını açık bir biçimde dile getirdi. ABD devletindeki liberaller, dediğine göre, “ABD'nin gücünü azımsamaya” eğilimliydi; kendisi öyle değildi, çünkü Stratejik Bombalama Denetim Merkezi'nde çalışırken buna tanık olmuştu. ABD politika planlayıcılarının söz dağarcığının bir parçası olacak sözcüğü, “üstün” (*preponderant*) sözcüğünü kullanıma soktu. Nitze'nin bir çalışanı 1952'de, “Üstün güçten daha azına razı gelmek, yenilgiyi seçmek olur,” diye yazmıştı. “Üstün güç, ABD politikasının hedefi olmalıdır.”

“*Preponderant*” sözcüğü Latince’den gelir. Ağır basmak anlamını taşır. Kral, daima ağırlığınca altın değerindedir. Şimdi Amerika Birleşik Devletleri teraziyi sahipleniyor, ağırlığı da Hiroşima ve Nagasaki’ye attığı bombalarla destekleniyordu.

VESAYET

Eski sömürgeci efendiler, dünyaya barış ve uygarlık getirmek için Tanrı tarafından yönlendirildiklerini düşünmekten hoşlanıyorlardı. Barış getirici ve yasa yapıcı olan sömürgeci fikri, modern uluslararası hukukun büyük anlatılarına sindi. Yerliler serkeşti, akıl doğrultusunda hareket etmeyi beceremiyorlardı; efendilerinin yardımına, onların vesayetine ihtiyaçları vardı. Milletler Cemiyeti Sözleşmesi (1919), yerlilerin topraklarını “vesayetler” oluşturacak şekilde topladı, böylece efendileri egemenliklerinin hukuk tarafından kutsandığına inanabilecekti. Sözleşmenin 16. maddesinde, “barışsever uluslar” –yani emperyalistler– barışı ve güvenliği sağlama “yükümlülükleri” olduğunu söylüyorlardı.

“Barış” gibi sözlerin ikiyüzlülüğü, sömürgeleştirilmiş dünya için açıktı. Milletler Cemiyeti Sözleşmesi 28 Haziran 1919’da imzalandı. Birkaç ay öncesinde, 13 Nisan 1919’da İngiliz birlikleri, 1915 tarihli baskıcı Hindistan’ın Savunması Yasası’na karşı büyük bir toplantının gerçekleştirilmekte olduğu Jallianwala Bagh’da (Amritsar, Hindistan) bir katliam yapmıştı. O gün bin kadar insan öldü. Barışçıl bir toplantı yapıyorlardı. “Barışsever uluslar” onları katletti. Üstelik Hindistan, Cemiyet’in üyelerinden biriydi. Hindistan gazetelerinin –örneğin *Rajkaran* (Kasım 1919)– hemen anladığı gibi, “İngiltere daha çok sayıda oya hükmedebilmek için Milletler Cemiyeti’nde Hindistan’ın oy sahibi olmasını sağladı.” Bunun Hindistan’a “hiçbir açıdan” faydası yoktu.

Amerika Birleşik Devletleri sözleşmeyi imzaladı; aynı şekilde Nikaragua ve Haiti de. 1909’da ABD, Nikaragua’ya müdahale ederek, bir Orta Amerika Federal Cumhuriyeti yaratmayı arzulayan

José Santos Zelaya'yı devirmişti. Onunki gibi bir bölgesel birlik projesi ABD için kabul edilemez bir şeydi, zira kendisi Nikaragua boyunca bir kanal açarak iki okyanusu birleştirmek istiyordu (ABD dikkatini Panama'ya çevirdiğinde, Zelaya Almanlara bir kanalla ilgilenip ilgilenmeyeceklerini sormuştu; bu onun için ölümcül bir hata oldu). Zelaya'nın gidişi, Nikaragua'da ordu da dâhil olmak üzere milliyetçilere alan açtı. Bunlar 1912'de Mena İsyanı'nda ayaklanınca ABD geri döndü ve 1933 yılına dek orada kaldı.

Tıpkı Nikaragua gibi Milletler Cemiyeti üyesi olan Haiti'de halk, 1915'te ABD yanlısı diktatör Jean Vilbrun Guillaume Sam'a karşı ayaklandı. Jean Vilbrun Guillaume Sam'ın Port-au-Prince sokaklarında ölmesi, ABD'ye, deniz piyadelerini göndermesi için bir bahane sağladı ve askerler 1934'e dek Haiti'de kaldı. Bu bastırma sırasında 15.000 ila 30.000 Haitili öldü, ancak bu, 1919 ila 1920 yıllarında gerçekleşen köylü isyanını ve 1929'daki bir dizi grevi engelleyemedi. Bu başkaldırının liderlerinden olan Charlemagne Masséna Péralte (1886-1919) ve onun *cacos* topluluğu, Haiti halkının haklarını savunmak için savaştı. ABD'li bir deniz piyadesi tarafından kalbinden vurularak öldürüldü. Péralte, 1934'te kendisinin gibi bir kaderin kurbanı olan Nikaragualı devrimci Sandino'nun Haiti'deki benzeriydi. Haiti'deki bütün kurumların içi boşaltıldı, işlevleri de Amerika Birleşik Devletleri'ne bağlandı.

Bir "barışsever ulus" barış adına Cemiyet'in iki üyesini işgal etti. Ama bu aykırılıklar, sözleşmeye yedirilmişti zaten. Orada açıkça şöyle yazıyordu: "Barışın sürekliliğini sağlayan uluslararası yükümlülükler... ve Monroe Doktrini gibi bölgesel antlaşmalar, işbu sözleşmenin hiçbir hükmüyle bağdaşmaz sayılmayacaktır." ABD'nin yarımküre üzerindeki hakkı olarak algıladığı 1823 tarihli Monroe Doktrini tümüyle yasaldı; çünkü emperyalistlere sömürgeleri üzerinde hak tanıyordu.

Japonya'nın Milletler Cemiyeti toplantısındaki temsilcisi Baron Makino Nobuaki'ydi. Versailles Konferansı'ndaki –biraz safça– konuşması, "ırk ayrımcılığını yok etme önerisi" içeriyor-

du. Nobuaki'nin konuşması, Dışişleri Bakanı Vikont Uchida Yasuya'nın açıkça belirttiği gibi, dar bir çerçeveye sahipti; bu öneri yalnızca Milletler Cemiyeti üyeleri için geçerli olacaktı, sömürgelerde uygulanmayacaktı. Ancak bu ilke bile çok fazlaydı. Avustralya 1901'de resmî olarak bir Beyaz Avustralya Politikası benimsemişti. Başbakan William Morris Hughes, Cemiyet'te böylesi bir öneriyi hoş göremezdi. Hem Britanya hem de Amerika Birleşik Devletleri onunla hemfikirdi. Japon önerisi kabul edilmedi. Baron Nobuaki küplere binmiş bir halde yurduna döndü; aşırı-milliyetçi grupların destekçisiydi ve bu grupların oynadığı rol, Japonya'yı Asya'daki saldırı savaşlarına sürükledi.

“ULUSLARARASI HUKUK, YERLİLERE UYGARLAŞMAMIŞ MUAMELESİ YAPMALIDIR”

Sömürgecilik döneminde herhangi bir gerekçelendirmeye gerek yoktu. Eğer bir sömürgeci güç bir bölgeyi işgal etmek istiyorsa, bunu arzuladığı şekilde yapabilirdi. Başka sömürgeci güçler itiraz edebilirdi –ve bazen de bunu yapıyorlardı–, ancak bu itiraz istilaya uğrayanların adına yapılmıyor, sömürgeci güçler arasındaki rekabet duygusundan kaynaklanıyordu. 1884-85'te emperyalist güçler Afrika'yı bölüşmek üzere Berlin'de toplandı. Avrupalı güçler ve Amerika Birleşik Devletleri, “etkili işgal” ve “etki alanları” için yarıştılar; bu ifadeler, toprakların vahşice ve zalimce ele geçirilmesinin ve halkın isteklerinin bastırılmasının örtüsüydü. Britanya, Fransa, Almanya, İtalya, Portekiz, İspanya ve Amerika Birleşik Devletleri toprakları paylaştılar. On yıl sonra, sadece Etiyopya, Fas, Majeerteen ve Hobyo sultanlıkları görece bağımsız kalmıştı. Onyıllar sonra, Fransa ve İspanya Fas'ı ele geçirecekti ve iki sultanlık da daha sonra, 1936'da, Etiyopya'ya şiddetli bir savaş açarak orayı ele geçirecek olan İtalya tarafından alınacaktı. Tüm bunlar, Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ihtiyaçlarına

hizmet etmek için bütün bir kıtayı haklarından mahrum eden bir hukuki çerçeve aracılığıyla yapıldı.

Uluslararası hukukun öncüsü ve sonradan parlamentonun liberal üyesi olan Cambridge Üniversitesi profesörü John Westlake, 1894 tarihli ders kitabı *International Law*'da [Uluslararası Hukuk] şöyle yazmıştı:

Uluslararası hukuk, yerlilere uygarlaşmamış muamelesi yapılmalıdır. Uygar devletlerin karşılıklı çıkarlarını gözeterek, bölge üzerinde egemenlik iddialarını düzenler ve yerlilerin çıkarının hak iddiasındaki uygar devletler arasında bir savaş bahanesi kılınarak bölgeyi harap etmesine ve bizzat yerlilerin eziyet çekmesine yol açmak yerine, yerlilere nasıl muamele edileceğini egemenliği kazanan devletin vicdanına bırakır.

Başka bir ifadeyle, yerlileri korumak için onların topraklarını ve kaynaklarını sömürgecilere bırakmak zorundadır, sömürgeciler de birbirleriyle savaşa girmek yerine uluslararası hukuk aracılığıyla bir anlaşmaya varmalıdır; dolayısıyla yerlilerin lehine olan, teslim olmak ve emperyalistlerin ganimeti bölüşmesini izlemektir. Günümüzün uluslararası yasalarının kavramsal çerçevesine kendisini gizlemiş olan emperyalist uluslararası hukukun doruk noktasıdır bu.

Yasal kurgular, fetihlerin üzerinde akbaba misali uçuşuyordu, ancak halkların ve kültürlerin topyekûn katlini dert edinen yoktu.

Birinci Cenevre Konferansı (1864), Avrupa'daki savaşlarda ciddi sayıda Avrupalının ölmesi karşısında yaşanan öfkenin sonucu oldu. Avrupa insanını özellikle iki savaş tiksindirmişti: 1853 ile 1856 yılları arasında süren ve 300.000'i aşkın can alan Kırım Savaşı ile tek günde 40.000 can alan 1859 tarihli Solferino Savaşı. Bu iki savaştan, Birinci Cenevre Konferansı ile Uluslararası Yaralılara Yardım Komitesi (sonradan Uluslararası Kızılhaç Komitesi olacaktı) ortaya çıktı. Bu yasa ve bu kurum, savaşmanın ahlaki çerçevesini belirledi.

Savaş teknolojisinin her türlü ahlaki çerçeveyi gölgede bıraktığı Birinci Dünya Savaşı sırasında her şey yerle bir olacaktı. Kimyasal silahlar ve hava bombardımanı, savaşın “onur”unu yok ederek, çarpışmayı cesaret yerine bir teknolojik üstünlük sorununa indirgedi. En önemlisi de hava bombardımanının etkisiydi; çünkü cephelerin çok gerisindeki sivil alanları bombalamaya olanak veren teknolojik yetenek karşısında, savaşçılar ile siviller arasındaki ayrımın yok olmaya başlaması anlamına geliyordu. Bunu başka Cenevre Konferansları takip etti (1929, 1949) ve bunlar yeni ölüm teknolojilerinin acımasızlığını gidermeye çalıştı. Nazilerin sivil ölümlerle ilgili bir çekincesi yoktu, bunun habercisi de 1937 tarihli Guernica (İspanya) bombardımanı oldu. Ancak müttefikler de bir o kadar acımasızdı. 1942’de Britanya hükümeti bombardımanının amacını, “düşman sivil nüfusun, özellikle de sanayi işçilerinin moralini” bozmak olarak açıkladı. 1945’te müttefiklerin Dresden’i (Almanya) bombalaması, 1942 teorisinin uygulamaya konmasıydı. Amerikalı romancı Kurt Vonnegut, Dresden’de savaş esiriydi. Sonradan bombardıman hakkında *Mezbaha Beş* (1969) adlı çarpıcı bir kitap kaleme aldı. Ölümler kentin her yanına saçılmıştı. “Gömülemeyecek kadar çok ceset vardı,” diye yazmıştı Vonnegut. “Bu yüzden de Naziler, alev saçıcılarla donatılmış birlikler gönderdi. Bütün bu sivillerin kalıntıları yakılıp kül edildi.”

Savaşın –ve Holokost’un [Yahudi Soykırımı]– yeni teknolojisi, Batı’nın Birleşmiş Milletler’i ve BM Antlaşması’nı (1945) yaratmasını gerekli kıldı. Avrupa kendisini cehennemin pençelerinden kurtarmaya çalışmıştı. Oysa cehennem, sömürgelerde ve sömürgeleştirilmiş halklarda daima hayatın ta kendisi olagelmisti.

Benin’den, Togo’dan gelen ve Fransız ordusunda savaşan bin üç yüz Batı Afrikalı asker, Naziler tarafından esir alınarak bir toplama kampında tutuldu, serbest bırakıldı ve Dakar’ın dışındaki Thiaroye’de bir başka toplama kampına götürüldü; orada gördükleri muamele karşısında Kasım 1944’te ayaklandılar. Bombardımanları ve zalimliği görmüşlerdi; savaş maaşlarını al-

mak için yurda dönmekte olduklarını zannetmişlerdi. Bunun yerine, sömürgecilerin daima yaptığı gibi, Fransızlar onlara ihanet etti. Bu askerlerin isyanı karanlıkta bir çılgılık olarak kaldı. Fransız askerleri ateş açarak yüzlercesini öldürdü. Senegalli parlak yönetmen Sembène Ousmane, 1988’de bu katliamla ilgili olarak *Camp de Thairoye* adlı bir film yaptı. Filmdeki ana karakterlerden biri, eskiden şarapnel şoku denen savaş travmasından mustariptir; konuşamaz, sadece homurdanıp çılgılık atar. Devriye nöbetindedir. Tankların kampın etrafını sarmasını izler ve asker arkadaşlarına, Nazilerin onları öldürmek için geri döndüğünü söylemeye çalışır. Arkadaşları ona deli olduğunu söyler. Fransız tankları ateş açar. Afrikalıların hepsi katledilir.

“VAHŞİ KABİLELER UYGAR SAVAŞIN KURALLARINA UYMAZLAR”

Genç Winston Churchill, “barbar insanlara karşı birçok küçük savaş”ta savaşmıştı. Bugünkü Pakistan’da bulunan Swat Vadisi’nde, Churchill ve birlikleri aşırı şiddet kullanarak yerel direnişi ezip yok etti. O kanlı savaş üzerine düşünürken, birliklerin gaddar olması gerektiğini, çünkü Swat halkının “öldürmeye dair, yerlilere has güçlü bir eğilime” sahip olduklarını yazmıştı. Fransızlar Cezayir’deki savaşlarında, ilk olarak Filipinler’de kullanılan ve belirgin biçimde Amerikan İngilizcesine has bir sözcük olan *gook*’u ödünç almış, birliklerini *gook* avlarına göndermişti. Vahşi olan yerlidir. Sömürgeci, her ne kadar gaddar olsa da uygar dır. Sömürgeci asla terörist olamaz. Terörist olan daima vahşidir.

1864’te Birinci Cenevre Konferansı’ndaki tartışmalar, sömürgeci savaşların adını bile anmadı. 1857 tarihli Hindistan ayaklanmasının korkunç bir biçimde bastırılmış olması hakkında tek söz edilmiyordu. Aynı şekilde, Amerikalılar’daki köleleştirilmiş insan-

* Pislik, çamur, çekik göz gibi anlamlara gelen, Amerikan askerlerinin Asyalılar için kullandığı ırkçı bir ifade –çev.

ların ayaklanmalarına karşı sergilenen baskının vahşeti hakkında da; Avustralya ve Amerikalar'daki yerli halkların soykırımı konusunda da sessizlik vardı. Sadece sessizlik.

Sessizlik, Cenevre konferanslarında, 1864'ten 1929'a ve 1949'da da sürecekti. Bu sessizliğin varlığını göstermek için burada sözü edilebilecek hiçbir şey yok; sadece, bu savaş yasalarında *hiçbir* sömürgeci savaşa atıfta bulunulmadığını söyleyebiliriz. Cenevre süreci ancak 1977'de -I. Ek Protokol'de- ulusal kurtuluş savaşlarının Konvansiyonlar çerçevesinde silahlı çatışmalar olarak kabul edilmesini ve dolayısıyla uluslararası hukuka tabi olduğunu onayladı. Ancak bunun yegâne nedeni, 1961'de oluşturulan Bağlantısızlar Hareketi'ndeki (NAM) eskinin sömürge, yeninin bağımsız devletlerinin, bu eklemeyi getirmek için *mücadele etmiş* olmasıydı.

Bu gelişmeye dek sömürgelerde her türlü müdahale, bütün saldırılar ve katliamlar yasaldı. Yerliler uygunsuz davrandığında sömürgeci dilediğini yapmakta özgürdü. "Gambot diplomasisi" ifadesi, hukuksuzluğun doğasının örneğidir. Liberal vicdan bazen kendi gaddarlığıyla yüzleşmek zorunda kalıyordu ve o zaman mazetler uydurulması gerekiyordu. 1923'te Londra'daki İngiliz yetkililer, Afganistan'daki operasyonlarının acımasızlığından ötürü kaygıya kapılmıştı. Ancak kısa bir tartışmanın ardından şu konuda hemfikir oldular: Uluslararası hukuk -Cenevre Konvansiyonları-, "uygar savaşın kurallarına uymayan vahşi kabileler" için geçerli değildi. Bu bir savaş bürokratinin 1923 tarihli notlarında yer alır ve Westlake'in 1894 tarihli ders kitabından alıntıdır.

Belçika Kralı II. Leopold ve Kongo'daki -on yıl içinde en az on milyon insanı öldüren- soykırım düzeni, Avrupa projesinin yüz karasıydı. II. Leopold, 1908'de Kongo'nun kontrolünü bırakmak zorunda kaldı. Ancak bunun nedeni aşırı ölçüsüz olmasıydı. Yani Avrupalı sömürgecilerin sömürgelerde kanunsuz davranabileceği ilkesine karşı çıkılmamıştı; kanunsuz sömürgecilik hiç sorgulanmadan kaldı, sadece ölümlerin sayısı skandal oldu.

Daha sonra teknoloji havadan öldürme yeteneğini ürettiğinde, kısacık bir an duyulan kaygı hemen bir yana itildi; sömürgeciler hava bombardımanını yerlilere uygarlık getirmenin bir yolu olarak gördü. İlk defa havadan insan bombalayanlar, Leopold'un Kongo'dan çekilmesinden sadece birkaç yıl sonra, Ekim 1911'de Libya'yı bombalayan İtalyanlar oldu. Bazı gazeteler şikâyet etti. *Daily Chronicle*, manzarayı capcanlı tasvir ediyordu: "Savaşçı olmayanlar, genci yaşlısı, tereddüt veya utanç duyulmaksızın insafsızca katledildi." Burada, hukuk diliyle "savaşçı olmayanlar" (*non-combatants*) teriminin kullanılması önemlidir. Gazetenin editörü Robert Donald savaşı hoş görüyordu, ama katliamı değil. Bombardımanın değerini gören İtalyan hava kuvvetleri, sahadan gönderdikleri bildirimde, bombaların "Arapların morali üzerinde muhteşem bir etki yarattığını" yazmıştı; zira Araplar, sömürgecilerin yaptıkları karşısında dehşete kapılmışlardı. Robert Donald'ın İngiliz hava kuvvetleri de 1924'te Iraklılara karşı savaşlarında İtalyanlar gibi davranacaktı. İngiliz hukukçu J.M. Spaight, *Air Power and War Rights*'ta (1924), hava bombardımanının imkânlarının "âdeta sınırsız" olduğunu yazmıştı. "O eski, kaba, iğrenç, kanlı işi, etkili uluslararası düzenlemenin neredeyse kansız ameliyatına dönüştürebilir." Süratli ve ölümcül bombardıman dengeyi öyle bir ayarlıyor ki, "uluslararası düzenleme" ya da yerlinin teslimiyeti hızlandırılabilir. Sömürgeleştirilmiş halklarla ilgili olduğunda, savaş kanunları olarak tanınan şey işte buydu.

Bu gaddarlık, Birleşmiş Milletler'in kuruluşundan çok sonraya, Holokost'a duyulan tiksintiden türeyen "bir daha asla" sloganından çok sonraya dek varlığını sürdürecekti. İngiltere'nin Kenya'da 1952-1960 tarihleri arasında yürüttüğü soykırım savaşında, sömürge polis şefi Ian Henderson, en zalim sözde gangster operasyonunun başını çekti. Henderson'ın 1958'de basıldığı büyük övgü toplayan kitabının adı *Man Hunt in Kenya*ydı [*Kenya'da İnsan Avı*]; onun işi terör yaratanların ve vahşilerin hakkından gelmekti ve 20. yüzyılın en çirkin sömürge savaşla-

rından birini yürütürken, onun bu bakış açısı tümüyle geçerliydi. 1976'da Ngũgĩ wa Thiong'o ile Micere Mugo, Henderson'ın yakaladığı Mau Mau isyanının önderi Dedan Kimathi'nin yargılanmasını oyunlaştırmıştır. Oyunda, ulusal kurtuluş lideri Kimathi ile sömürge polisi Henderson hücrede görüşürler. "Bak, baş baskayız," der Henderson, "rol yapmamıza gerek yok. Uluslar güçleriyle ve çıkarlarını gözeterek yaşarlar. Sen bizim çıkarlarımıza meydan okudun. Onları savunmak zorundaydık. Ortak çıkarımız ve iyiliğimiz için bu çirkin savaşı sonlandırmak zorundayız." Kimathi'nin yanıtı şöyle: "Sen beni budala mı sandın?"

"Ben Kenyalı bir devrimciyim," -kanunsuz sömürge savaşlarına karşı duran bir insan- demişti Kimathi. İnfaz edilmeden önce de karısı Mukami'ye söylediği şeydu: "Benim kanım, bağımsızlık ağacını sulayacak."

YERLİLER VE EVRENSEL

Ulusal kurtuluş hareketleri, sömürgeleştirilmiş dünyada aşamalı olmakla beraber yoğun bir biçimde büyüdü. Bu hareketler yalnızca sömürge rejimlerine karşı siyasi özgürlük talep etmekle kalmıyordu. *Biz insan ırkının bir parçasıyız, dolayısıyla, evrensel özgürlük ve insanlık fikirlerinin de bir parçasıyız*, diyorlardı. *Ben Kenyalı bir devrimciyim*, diyordu Kimathi, ancak bir yandan da şunu söylemeye çalışıyordu: *Ben bir insanım*. "Bunlar vahşi" gibi fikirler, sömürgeleştirilmiş olanları evrensel ilkelerin dışına itmek için kullanılamazdı. İşte, 1927-1928'de Brüksel'de düzenlenen Emperyalizm Karşıtı Cemiyet'ten çıkan kararların özünde bu düşünce yatıyordu. Kabul edilen siyasi karar, Nikaragua'dan Hindistan'a dek uzanan ulusal kurtuluş hareketlerine karşı kullanılan "gaddar baskı tedbirleri"ne ve "terörün egemenliği"ne duyulan öfkeyle bu talebi pekiştirdi. İnsanlığın tarih sahnesinde özgürce yürümesi taleplerinin önünde hiçbir şeyin duramayacağını ayırdına varıldı.

Bunu izleyen onyıllarda, ulusal kurtuluş hareketleri gitgide güçlendi, emperyalistlerin şiddetli saldırılarına katlandı ve kendisine özgü bir mutlak insanlık birliği anlayışı geliştirdi. Sömürgeciliğin ırkçılığı, kendi tikel ilerlemeleri için değil, evrensellik için savaşılan ulusal kurtuluş hareketlerinde yer bulamayacaktı.

1941’de ABD Başkanı F.D. Roosevelt tarafından savunulan Atlantik Bildirisi, ulusal kurtuluş hareketlerinin taleplerini yansıtan tüm uygar evrensellik ilkeleriyle donatılmıştı. Ancak tıpkı ABD Başkanı Woodrow Wilson’ın 14 İlkesi (1918) gibi, Roosevelt’in bildirisi de gerçeklerden çok gösterişe önem veriyordu. Sömürgecilik karşıtlığından duyulan kaygı, emperyalistlerin en üst katmanlarını etkiliyordu. Wilson, Çin, İran ve Meksika’daki 1911 devrimlerinin yanı sıra, 1917 Rus Devrimi konusunda da kaygılıydı; Roosevelt tarihi açıkça görüyordu ve tarih, sömürge karşıtlığının İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra üstün geleceğini gözler önüne seriyordu. İngiltere Başbakan Yardımcısı Clement Attlee, 1941 yılında, sömürgecilikten kurtulma umuduyla dolup taşan bir grup Batı Afrikalı öğrencinin karşısına çıktı ve şöyle dedi: “Atlantik Bildirisi koyu ırkları da kapsamaktadır. Renkli ve beyaz insanlar, Churchill-Roosevelt Atlantik Bildirisi’nin faydalarını paylaşacaktır.” Başbakan Winston Churchill ise bu görüşte değildi. 1942’de, Müttefikler Kuzey Afrika’ya ayak bastığında şöyle dedi: “İngiliz İmparatorluğu’nun tasfiyesini yönetmek için Kral’ın Başbakan’ı olmadım ben.” Emperyalistler, ulusal kurtuluşun yükselen gücünü kabul etmek zorundaydı, ancak zalim bir savaş vermeden de pes etmeyeceklerdi.

Tam da Ho Şi Minh 1945’te Hindin’in özgürlüğe kavuştuğunu duyururken, Fransız birlikleri, tıpkı Cezayir’de yaptıkları gibi bölgeyi geri almak üzere geri döndüler. İngilizler Malaya ve Kenya’da tutunmak için zalimce savaşıacaktı, ancak Pakistan’ın kuzeyindeki hava üslerine dokunulmadığı sürece, Hindistan’ın ayrılmasını kabul edeceklerdi. Bayrak özgürlüğüne izin verildi, ama yeni özgürleştirilmiş ülkeler, bir an önce emperyalist askerî

ittifaklara katılmaları yönünde siyasi ve ekonomik baskı altına alındılar. 1965'te bir darbeye devrilmesinin ardından, Gana'nın ilk lideri Kwame Nkrumah, *Neo-colonialism* [Yeni Sömürgecilik] adında bir kitap yazdı; yeni dönemin ruh hâli buydu. 1945'i izleyen yıllardaki birincil karşıtlık, Batı-Doğu ekseninde, yani Soğuk Savaş değildi; Kuzey-Güney ekseninde, yani sömürgeciliğin tasfiyesine karşı emperyalist savaşı.

Roosevelt, Kuzey-Güney bölünmesinin, daha doğrusu Batı-Güney bölünmesinin yapısal temelinin savaş olduğunu görüyordu. Roosevelt 1943 yılında, Churchill'le Kazablanka Konferansı'ndan sonra, o sıralar İngiliz sömürgesi olan Gambiya'yı ziyaret ettiğinde şöyle demişti: "İşin aslı şu ki, sömürgeci sistem savaş demektir. Bir Hindistan'ın, bir Burma'nın, bir Cava'nın kaynaklarını sömürürsün; bu ülkelerdeki bütün zenginliği kendine mal edersin, ama bunun karşılığında, düğün yaşam standartları, asgari sağlık gereklilikleri gibi şeyleri onlara asla sağlamazsın; senin yaptığın tek şey, savaşa varacak bir belayı büyütme." Bu yüksek bir ahlaki ilke olmaktan çok, gerçeklerin kabulüydü. Roosevelt Latin Amerika'dan gelen baskıyı hissetmiş, bu da onu, savaş gayreti için kaynak çekme karşılığında yarımküreye müdahale etmemeyi vaat eden 1933 tarihli İyi Komşuluk Politikası'na götürmüştü. Ulusal kurtuluş hareketleri ve müdahalelerinin karşılaştığı direniş (Nikaragua ve Haiti), emperyalistleri değişen güç dengesini kabul etmeye zorladı. Genellikle sömürgecilik karşıtı hareketin önemli bir cephe hattı olarak görülmeyen Gambiya bile, Emperyalizm Karşıtı Cemiyet'ten de biraz destek alarak, 1929-1930 arasında bir genel grevin başını çeken Bathurst İşçi Sendikası'nın vatani olabildi. Söz konusu grev, yetkililerin apar topar işçi sendikalarının haklarını kabul ederek durumu kontrol etmeye ve (1930 tarihli Passfield Raporu aracılığıyla) sendika liderlerini satın almaya çalıştığı Londra'yı ürküttü. Ama komünist lider George Padmore'un *The Life and Struggles of Negro Toilers*'de (1931) yaz-

dığı gibi, Gambiya'daki de dâhil olmak üzere bu grevler, “gitgide daha da emperyalizm karşıtı bir nitelik kazanıyordu”.

Yerli, evrenselin bir parçası olduğunu söylüyordu. Bunun kabul edilmesi gerekiyordu.

BM SÖZLEŞMESİ

Birleşmiş Milletler 1945'te kuruldu. San Francisco'daki kuruluş toplantısında, devlet idaresinin ve uluslararası ilişkilerin en yüksek ilkelerini dillendiren bir sözleşme hazırlandı. BM Antlaşması, evrensel hukukun karmaşık hükümlerini ve sömürgeleştirilmiş bir dünyanın gerçekliğini bağdaştırmakta zorlanan belgeleriyle, Milletler Cemiyeti'nin başarısızlığa uğramış çabalarını göz önünde bulunduruyordu.

Müttefikler, Birleşmiş Milletler'i Dresden ve Hiroşima'nın külleri üzerinde biçimlendirdi. Güç, Güvenlik Konseyi'nin beş daimî üyesinin, yani Çin, Fransa, SSCB, Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ellerindeydi. BM Antlaşması, Milletler Cemiyeti'nin “büyük güçler”ın uluslararası güvenlikten sorumlu tutulmasına yönelik kaygısını benimsedi. Sözleşmenin 39. maddesinde taraflar, dünyada “barışa karşı herhangi bir tehdidin varlığına, barışın ihlaline veya bir saldırganlık eylemine karar verecek” mercinin BM Güvenlik Konseyi olduğu üzerinde anlaşıldı. Konseyde beş daimî üye, genel karar verme üzerinde veto hakkına sahipti; BM'nin 51 kurucu üyesinden ziyade beş üyenin konseyiydi bu. 41. maddede, Güvenlik Konseyi'nin, “kararlarını yürürlüğe koymak için silahlı güç dışında hangi önlemlerin kullanılacağına karar verebileceği” ifade edilir. BM'ye göre bu önlemler, “ekonomik ilişkilerin ve hava, demiryolu, deniz, posta, telgraf, radyo ve diğer iletişim araçlarının tamamen veya kısmi olarak kesintiye uğratılması ve diplomatik ilişkilerin kesilmesi” olabilirdi. Zamanımızda en sert hâlini alacak olan yaptırımlar politikasının yasal gerekçelendirmesinin uzun hâliydi bu.

Bunlar işe yaramazsa, VII. bölümün 42. maddesi, “üye devletler”in bağımsız uluslara karşı silahlı güç kullanmasına izin veriyordu. Bazı “üye devletler” diğerlerinden daha fazla güce sahipti. İçlerinden biri üstün güç peşindeydi. Bu da Amerika Birleşik Devletleri’ydi.

BM Antlaşması’nın hukuksuz müdahalecilik için yasal çerçeve sağladığını görmek önemlidir. BM Genel Kurulu’ndaki neredeyse iki yüz devletin değil, BM Güvenlik Konseyi’nin beş daimî üyesinin bağımsız devletlere nasıl ve ne zaman müdahale edileceğine karar verme gücü vardır.

1945’ten 1989’a dek SSCB, BM’nin yasal boşluklarının hepten hukuksuz kullanımına karşı bir koruma kalkanı görevi gördü; söz konusu mekanizmalar, eski sömürgeci devletlere sömürgeci savaşlarını modern bir biçimde sürdürmeleri için bir arka kapı sunuyordu. Bu kalkanın önemi, BM operasyonlarının ilk onyılında kanıtlandı. SSCB, BM Milliyetçi Çin delegesinin yerine Çin Halk Cumhuriyeti delegesini kabul etmedi diye Güvenlik Konseyi’ni boykot etti; bu dönemde Batı, BM’yi silah olarak kullanarak, kuzeydeki komünist kuvvetlere karşı Güney Kore’ye müdahalesini yetkilendirdi. SSCB, BM’nin eylemini veto edemeyince boykotu bıraktı. BM’ye geri döndü. BM Güvenlik Konseyi’ndeki ilk 56 veto, SSCB tarafından gerçekleştirildi. Kalkanın önemi, esas olarak sömürgecilik karşıtı, ulusal kurtuluş sorunundan kaynaklanıyordu. Filistinlilerin mücadelelerinden tutun da Güney Rodezya’daki mücadelelere, Güney Afrika’daki özgürlük mücadelesinden Vietnam’daki kurtuluş savaşına dek, ulusal kurtuluş sürecini savunmak için veto hakkını kullanan SSCB olmuştur.

Henry Cabot Lodge Jr. 1953’te ABD büyükelçisi olarak Birleşmiş Milletler’e gitti. Sömürgecilikten çıkmış olan yeni ulusların SSCB’ye karşı olumlu bir tutum takınması karşısında dehşete kapıldı. Lodge, Sovyetler’in nasıl emperyalist gibi görünmesini sağlayacağı konusunda danışmanlık almak için bir Psikolojik Strateji Kurulu oluşturdu. Sonradan Brookings Institute’un ba-

şına geçecek olan Arthur M. Cox, Lodge'un planlarından olumsuz bir biçimde söz etti. 1953'te kaleme aldığı bir bilgi notunda şöyle yazdı: "Bugün karşımızdaki en büyük sorun Sovyet gücü ve bozgunculuğudur diye, diğer herkesin karşısındaki en büyük sorunun da bu olduğunu varsaymakla, bence ulus olarak büyük bir hata yaptık." Cox, gerçekliğe saygı duyan bir liberal-di. "Kremlin'in suçlarını sergileyen hiçbir korku hikâyesi, özgür dünyadaki milyonlarca insanı Sovyet ilhamlı komünizmin esas sorunları olduğuna ikna etmeyecektir," diyordu keskin bir dille, "çünkü öyle olmadığını biliyorlar." Lodge böyle düşünmüyordu. ABD'nin, medyayı ve filmleri de kapsayan muazzam kültürel aygıtını kullanarak SSCB'yi hırpalamakta başarılı olabileceği görüşündeydi. Sovyetler'i emperyalist olarak betimleyin, diyordu Psikolojik Strateji Kurulu'nun nihai programı; onları "yeni sömürgeciler" olarak adlandırın. "Sovyetler Birliği bağımlı halkların özgürleşmesinden dem vururken," diye yazıyordu ABD yetkilileri, "üzerinde egemenlik kazandığı bütün bölgeleri insafsızca Sovyet devletinin boyunduruğu altına almıştır." Ağustos 1953'te, CIA İran'ın demokratik lideri Muhammed Musaddık'ı devirirken yazılmıştı bunlar.

"BEN AMERİKA'NIN TARAFINDAYIM"

ABD Dışişleri Bakanlığı'nın eski yıllarda kullandığı terim, "tekerleğin göbeği ve parmaklığı"ydı (*hub and spokes*). ABD göbeği, müttefikleri de parmaklık. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki ilk on yıl içinde, iki eski imparatorluk gücü, Fransa ve Britanya, üstün konumlarını yeniden elde edebileceklerini düşündüler. Böyle bir şey olmayacaktı. Hem Fransa hem de Britanya, Malaya'dan Cezayir'e, Vietnam'dan Guyana'ya, yıpratıcı sömürgeci savaşlar yürüttüler. Burada kilit nokta, eski sömürgeci gücü tehdit eden Arap milliyetçiliğinin yükselişiydi; Nasır'ın Mısır'ı, Cezayir'in Fransızlara karşı devrimci mücadelelerine ve Iraklıların krala kar-

şı homurdanışlarına destek vermişti. Eski sömürgeci ülkeler güçlerini koruyacaksa, bu ulusal kurtuluş kuvvetlerinin baltalanması gerekiyordu. Fransa ve Birleşik Krallık'ın, Süveyş Kanalı üzerinde güçlerini ortaya koyma ve –İsrail'in yardımıyla– Arap ulusal kurtuluşunun dibini oyma hamlesi 1956'da başarısızlığa uğradı; başı çeken Avrupa'nın son çırpınışıydı bu. Amerika Birleşik Devletleri hiddetlendi; eski dünyayı cezalandırdı ve durumdan faydalananak üstünlüğünü kurdu. Hem Britanya hem de Fransa, ABD tekerlek göbeğinin etrafındaki parmaklıkta yerlerini aldılar.

Belli başlı bütün sanayileşmiş güçler arasında, İkinci Dünya Savaşı'nın yıkımından en az yara alan Amerika Birleşik Devletleri oldu. Hiçbir kenti bombalanmamıştı ve kayda değer üretim kaynaklarının hiçbiri yok edilmemişti; bilimcileri ve mühendisleri, ABD imalâtında verimi artırabilmek ve teknolojik kapasiteyi hızla büyüterek dünyanın geri kalanının önüne geçebilmek için yeteneklerini geliştirdiler. Amerikalıların İkinci Dünya Savaşı'ndaki toplam kaybı 400.000'den biraz fazlaydı. Devasa endüstriyel ve teknolojik avantajları ve askerî gücüyle ABD, İkinci Dünya Savaşı'ndan sorgusuz sualsiz en üstün güç olarak çıkmıştı; Nitze'nin ondan “üstün güç”, gezegendeki ebedi güç olarak söz etmesi abartı değildi.

Bu arada, yalnızca Stalingrad Savaşı'nda 1,2 milyon Sovyet vatandaşı ölmüştü. Nazilerin SSCB'nin sanayi tabanını bombalamasıyla beraber, Sovyet imalât sanayisi ciddi bir darbe almıştı. İkinci Dünya Savaşı sırasında neredeyse 32.000 sanayi işletmesi üretim dışına itilmişti; bu sayı Belarus ve Ukrayna'daki kilit bölgelerde yer alan imalât tabanının yüzde 80'inden fazlasına karşılık geliyordu. Sibiry'a'nın batısına apar topar taşınan imalât ise esas olarak savaş için üretime odaklıydı. Sermaye stoku yüzde 30 oranında azaldı. 1942'de Sovyet millî gelirinin üçte ikisi savaş gayretine tahsis ediliyordu ve hane halkı tüketimi 1940'ta millî gelirin yüzde 74'üyken, 1945'te iyice düşen millî gelirin yüzde 66'sına denk geliyordu. Savaşın sonunda ortalama Sovyet vatan-

daşı, savaş masraflarına bağlı olarak 25 yıllık kazanç kaybetmişti. Marshall Planı'nın çok küçük bir payı –savaşın esas sorumlusu olan Almanya'ya verilen miktardan da azı– SSCB'ye sunulduğunda, parayı geri çevirdi ve kaynak üretimi için kendi nüfusuna güvendi. SSCB, Nazi *blitzkrieg*'ine [yıldırım savaşına] karşı inatçı bir direniş sergileyen Sovyet halkının kazandığı saygınlık ve komünistlerin faşizm karşıtı direnişinin küresel etkisi dışında, dünya çapında güç kullanacak bir konumda değildi.

Yıkılan yalnızca Avrupa, zayıflayan yalnızca SSCB değildi, Kuzey Afrika ve Asya'nın engin toprakları da aynı durumdaydı.

Savaş bitme sürecindeyken, ABD'nin en güçlü ülke olarak belireceği belli oldu: Sanayisinin kalbi sapasağlamdı, para birimi güçlüydü, kültür endüstrileri savaş travmasından zarar görmemişti.

Dünya Savaşı sonlanmadan bir yıl önce, 1944'te, ABD dünyanın dört bir yanından hükümet yetkililerini yenedünya düzeni hakkındaki bir konferans için Bretton Woods'ta (New Hampshire) ağırladı. Bunun bir eşitler konferansı değil, teslimiyet koşullarını dikte etmek amacıyla düzenlenmiş bir toplantı olduğu açıktı. ABD dünyanın geri kalanıyla uğraşmadan önce, Avrupa'nın geleceği belirlenmeliydi. Avrupa sadece iflas etmekle kalmamıştı, çeşitli para birimlerinin de hiçbir değeri yoktu (birçoğu Nazi Reichsmark'ının boyunduruğu altındaydı); ABD, Avrupalı para birimlerini dolara bağladı, dolar da (ons başına 35 dolar oranında) altın fiyatına sabitlendi. Bu konferanstan Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu türedi. Bunların amacı, yıkılmış bir dünyayı yeniden inşa etmek ve kapitalist türbülansa istikrar getirmektir.

Bretton Woods'ta, ABD heyeti Avrupa'nın gücünü baltalamayı amaçladı. ABD, Şubat 1942 tarihli Ödünç Verme ve Kiralama Antlaşması'nın VII. maddesinde, Britanya'nın, diğer sömürgeci güçlerin aleyhine olacak şekilde, sömürgelerinin ekonomik yaşamalarına hükmetmek için dayandığı “imparatorluk tercihleri” sistemine son vermesi gerektiğini açıkça ifade etmişti zaten. Borç ve çaresizlik içindeki Britanya, ABD'nin önünde değil, he-

men arkasında yer almak zorunda kalacaktı. Senato Bankacılık Komisyonu Başkanı Senatör Robert Wagner, Bretton Woods'ta ABD Hazine Bakanı Robert Morgenthau ve yardımcısı Harry Dexter White'a, Banka ve Fon'daki Avrupa kotalarının yükseltmemesi gerektiğini, çünkü Avrupalıların hâlâ sömürgeleri olduğunu söyledi. White şöyle karşılık verdi: "Bana kalırsa, [Hollanda Doğu Hint Adaları konusunda] bir şey yaparsanız, Hollanda Kraliçesi bundan çok rahatsızlık duyar." Wagner şöyle yanıtladı: "Kraliçe mi? O bir kraliçe olabilir, ancak benim kraliçem değil. Ben Amerika'nın tarafındayım." Şubat 1947'de ABD Dışişleri Bakanı Acheson, "Geriye sadece iki güç kaldı," dedi. "İngilizlerin işi bitti." Eski sömürgeci güçlerin yavaş yavaş ölmekte olduğunu söylese yeriye; Sovyetler ciddi bir sıkıntı içerisinde olduğu için, ABD'nin savaştan eşitsizler arasında birinci olarak çıktığını söylemek daha isabetli olurdu.

1947'de ABD Dışişleri Bakanı George C. Marshall, Harvard Üniversitesi'nde, sonradan Marshall Planı olarak anılacak plan hakkında bir konuşma yaptı. ABD, Avrupalılara kıtalarını yeniden geliştirmeleri için 12 milyar dolar verecekti. Bu arada ABD, Avrupalı devletleri bir tür siyasi birlik, Marshall'ın ifadesiyle, "Avrupa'nın ülkeleri arasında bir anlaşma" oluşturmaları yönünde çağrıda bulundu. ABD'den gelen baskıyla beraber, sonradan Avrupa Ekonomik İşbirliği Örgütü (OEEC) hâlini alacak olan Avrupa Ekonomik İşbirliği Komitesi 1948 yılında kuruldu; Batı Avrupalı büyük oluşumların ilkiydi bu. "Avrupa" Harvard'da doğmuştur.

Nitze 1952'de raporunu yazarken, hiç şüphe yok ki ABD Batı Avrupa üzerinde "üstün gücünü" kullanmıştı. 1949'da ABD'nin girişimiyle Batı Avrupalı güçler Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'ne (NATO) katıldılar; NATO Avrupa'nın ABD çatısı altında birleşmesinin askerî yönüydü; bu hamle, Acheson'ın sözleriyle, "bizim tarihimize tamamen yabancı"ydı.

Burada ortaklık yoktu. ABD koşulları dikte ediyordu. Para ondaydı, sanayi gücü ondaydı.

John Maynard Keynes, hem Bretton Woods'a hem de teslimiyet şartlarını imzalamak için Savannah'ya (Georgia) gitti. ABD Hazine Bakanlığı'nın tam etkisi altında olmamaları için, Uluslararası Para Fonu ile Dünya Bankası'nın hiç olmazsa New York'ta konumlanmasını istedi. ABD Hazine Sekreteri Fred Vinson, bunların Washington'da olması gerektiğini söyledi; "erdemlerini tartışmaya hazır olmadıkları bir nihai karardı bu" Çılgına dönen Lord Keynes Londra'ya geri döndü ve vefat etti.

Batı Avrupa, ABD gücünü yansıtacak olan bir teker parmaklığıydı artık.

KOMÜNİZME KARŞI AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'YLE DAYANIŞMA

Antlaşma örgütleri parmaklığın oluşturulmasını sağlayan mekanizmaydı. Bunların öncüsü, ABD'nin uzun zamandır "arka bahçesi" olarak gördüğü bölgede, 1948'de kurulan Amerikan Devletleri Örgütü'ydü (OAS). OAS'nin ilk toplantısı, Bogotá'da (Kolombiya) düzenlendi; genel merkezin Washington'da, eski Pan-Amerikan Birliği binasında kurulması, dümende kimin olduğu konusunda hiçbir kuşku bırakmadı. 1 Kasım 1947'de bir CIA raporu, "Latin Amerika'daki Sovyet hedefleri" konusunda çeşitli kaygılar aktarıyordu. Bu kaygı, OAS'nin oluşumuna yol açtı. ABD Dışişleri Bakanı Marshall, Kolombiya'ya sadece bir çek defteriyle değil, Washington'ı hızla saran komünizm karşıtı kocaman bir cephanelikle beraber geldi.

Marshall bazı yarımküre devletlerinin liderleriyle görüşürken, 9 Nisan 1948'de bir tetikçi, Kolombiya'nın yoksullarının savunucusu olan cumhurbaşkanı adayı Jorge Gaitán'ı vurup öldürdü; bu sırada Dünya Bankası Başkanı John J. McCloy liderliğindeki bir Dünya Bankası heyeti, Marshall Planı için değil, Kolombiya ekonomisinin, ABD'li uluslararası şirketlerin ve Kolombiya oligarşisinin banka hesaplarının ağına hapsedilmesi için bir entelektüel örtü

sağlama amacıyla kente gelmişti. Gaitán suikastı karşısında öfkeye kapılan halk, Bogotá sokaklarına aktı; bu çalkantı *Bogotazo* olarak bilinir. Marshall, OAS toplantısında bu protestoların “Batı yarımküresindeki ilk önemli komünist kalkışma” olduğunu söyledi. Bu konuda yanılıyordu. 1948’de başlayan ve tam da *La Violencia* [Şiddet] olarak bilinen korkunç bir evreden geçmekte olan bir ülkenin can havliyle nefes alma çabasıydı bu; Kolombiya oligarşisi, kitlelerin tarihe geçmesine asla izin vermeyecekti, dolayısıyla devlet gücünün tüm cephaneliğini kullanarak ülkede umudu yok etti. Kolombiya oligarşisi, komünizm karşıtlığı uğruna kendisini Washington’a tabi kıldı.

Konferans merkezi, Marshall’a göre, “tamamen darmadağın” edilmişti. “Konferans kayıtları ve gereçleri tahrip edilmişti.” Honduras temsilcisinin makamında buluşan temsilcilere, kentin “karmakarışık” olduğunu ve “yangınların hâlâ sürdüğünü” söyledi. O konuşurken, Kolombiyalı yönetici sınıf birleşerek bir Muhafazakâr-Liberal hükümet oluşturdu ve sonradan kanıt eksikliği nedeniyle serbest bırakılacak olan komünistleri tutukladı. Kanıt eksikliğine karşın, 1949 tarihli ABD Dış İlişkiler Konseyi araştırması, ısrarcı bir biçimde şu açıklamayı yaptı: “Komünistlerin, bu isyanı başlatmasalar bile ondan faydalandıkları açıktı. Konferansı sekteye uğratmak ve itibarını sarsmak için ellerinden geleni yaptılar.” ABD etkili bir hamle yapmıştı. “Pek çok Latin Amerikalı devlet, kurulu düzene karşı komünizm tehdidi konusunda samimiyetle kaygı duyuyordu. Pratikte hepsi komünizme karşı ABD’yle dayanışma ilan ederek hiçbir şey kaybetmeyeceğini ve bir şeyler kazanabileceğini görüyordu.” Dokuzuncu Uluslararası Amerikan Devletleri Konferansı Nihai Belgesi, Bogotá’da Latin Amerika’nın yönetici sınıfları tarafından imzalandı ve “uluslararası komünizmin hizmetindeki ajanları veya bu kıtanın halkının gerçek ve özgür iradesini çarpıtmayı amaçlayan her türlü totaliter doktrini engellemeye”, başka bir deyişle, bir oligarşi kastı tarafından yönetilmeye söz verdi. Nihai Belge bulaşıcı

hastalık diliyle son buluyordu; Latin Amerikan oligarşileri, komünistler konusunda “tam kapsamlı bir bilgi alışverişi gerçekleştirecek”, komünistlerin “eylemlerini engellemek ve bunların kökünü kazımak için gerekli önlemleri” alacaktı. *Kökünü kazımak* ifadesi, yarımkürede gerçekleştirilen sol karşıtı toplu kıyımlar düşünülürse, özel bir anlam kazanır.

Gaitán suikastından birkaç gün önce, iki genç Kübalı bölgede umudu diriltmeyi amaçlayan bildiriler dağıttıkları için Bogotá’da tutuklanmıştı. Bildirilerde dört hedef duyuruluyordu: Dominik Cumhuriyeti’ndeki zalim Rafael Trujillo diktatörlüğünün yıkılması, Porto Riko’nun bağımsızlığı, Malvinas Adaları’nın Britanya tarafından Arjantin’e geri verilmesi ve Panama Kanalı üzerindeki ABD denetiminin sonlandırılması. Sömürgecilik karşıtı çağın temel talepleriydi bunlar. Bu iki öğrenci, Fidel Castro ve Rafael del Pino Siero’ydu. Bir Latin Amerikalı öğrenci toplantısı düzenlemeye yardım etmek için Bogotá’ya gelmişlerdi. Serbest bırakıldıklarında, Gaitán’ın öldürülmüş olduğunu duydular. Fidel, elinde bir demir çubukla protestoya katıldı. Sonradan, Katiuska Blanco Castiñeira’ya, “Bu deneyimler,” diyecekti, “bana kitle mücadelesini öğretti.”

OAS, Latin Amerikalı oligarşiler ve ABD hükümeti (Dünya Bankası gibi çoktarafli kuruluşlar aracılığıyla) yarımküre ve tekerlek parmaklıkları için koşulları belirledi. Bunlar hızla tüm dünyaya yayıldı. ABD 1949’da Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü’nün, 1954’te Güneydoğu Asya Antlaşması Teşkilatı’nın (SEATO) (Manila Paketi) ve 1955’te Merkezî Antlaşma Teşkilatı’nın (CENTO) (Bağdat Paketi) kurulmasının başını çekti. Bu “antlaşma örgütleri”, sömürge sonrası devletleri boyunduruk altına alarak bunları ABD’yle yakın tutmak ve SSCB, Çin Halk Cumhuriyeti, Vietnam Demokratik Cumhuriyeti ve Kore Demokratik Cumhuriyeti’ni çembere almak için oluşturulmuştu. Şubat 1950’de SSCB ve ÇHC, Dostluk, İttifak ve Karşılıklı Yardımlaşma Antlaşması’nı imzaladılar. İşte bu baltalanmalıydı.

“HÜKÜMETTE KOMÜNİST OLMAYACAK, YOKSA KÖTÜ OLUR”

Tekerlek parmaklıkları biçimlendirilmeliydi. Bu sınıf savaşıydı. Emperyalizm yanlısı sınıflar, sıklıkla eski asilzadeler, toprak sahibi oligarşi ve yeni kapitalistlerdi; onlara, –örneğin hiyerarşik dinî düzenler gibi–, sosyalizm ve komünizm tarafından bir kenara itileceklerini açıkça gören gelenekçi güçler katılıyordu. Fabrika sahibi, baron, toprak sahibi ve papaz, CIA ve onun dostlarına destek vermek için hemen koştu; sınıfsal düşmanlarını alt etmek için emperyalist güçlerle ortaklık kuran gruplardı bunlar. Yönetici seçkinlere mülklerini ve demokrasi karşısında ayrıcalıklarını korumaları için CIA’in yardım ettiği İkinci Dünya Savaşı’nı izleyen yıllarda, sınıflar karşı karşıyaydı. Tekerlek parmaklıkları bu sınıf savaşında oluşturuldu.

İşçiler ve köylüler partileri yönetmeye yaklaştığında veya yönetime geldiklerinde, emperyalistlerin kurallarına karşı gelirlerse engelleniyor veya görevden alınıyorlardı. ABD’nin BM veya uluslararası hukuktan yetki almaksızın kullandığı araçların başında, seçimlere müdahale etmek ve *askerî darbe* geliyordu.

Açıkça müttefik olanlar hizaya getirilmeliydi. Nihai düşmanları yani komünistler, Naziliğe karşı yiğitçe roller oynarken, Avrupa’daki doğal müttefiklerinin Nazilerle işbirliği yapmış olması emperyalizm için çok kötü bir durumdu. Komünistler Fransa’dan Yugoslavya’ya dek çok tutuluyordu. Bu sınıf savaşında komünistlerin yok edilmesi, eski toplumsal seçkinlerin –Nazilerin bile– iktidara yeniden getirilmesi gerekiyordu. CIA, Batı Almanya’da komünist karşıtı Gehlen Örgütü’nü kuran Nazi istihbarat subayı Reinhard Gehlen’le birlikte çalışmaktan çok memnundu; Gehlen Örgütü, sonradan Gehlen’in yönettiği Batı Alman Federal İstihbarat Servisi’nin parçası oldu. CIA’in Batı Almanya’da baş destek olarak bir Nazi’ye sahip olması utanç verici değildi; bu adamın sonradan, Holokost’tan sadece on yıl sonra, Batı Alman istihbaratını yönetmesi de hiç utanç verici değildi.

1949 tarihli bir CIA raporunda, Ulusal Kurtuluş Cephesi partizan tugaylarındaki Arnavut komünistlerin “etkin bir biçimde savaştığı” itiraf ediliyordu. Komşu Yugoslavya’da Mareşal Tito’nun partizanları dışarıdan pek az destekle Nazileri geri püskürtmüştü. Komünist Parti’nin, partizanların büyük bir kısmını oluşturduğu Yunanistan için de aynısı söylenebilir. 1945’teki Arnavutluk milletvekili seçimlerinde komünistler, Demokratik Cephe olarak bütün koltukları kazandı. ABD ve Britanya’dan gözlemciler, bunun adil bir seçim olduğunu gönülsüzce de olsa teslim etmek zorunda kaldılar. Kayırdıkları Arnavutlar faşistlerle işbirliği yapmıştı; hiç kimse onlara oy vermek istemiyordu. Genç bir partizanın intikam çağrısı yaptığı şarkı, “Hakmarrje Rini” kulaklarda çınılıyordu; Nazilerle dans eden o Arnavutlarla sınıf işbirliği yapılmayacaktı. İşbirlikçileri içeren bir ulusal birlik hükümeti kurmaya istekli olmayan Yunanistan Komünist Partisi’nde (KKE) de bu tutum yaygındı. Yunanistan Demokratik Ordusu olarak dağlara çıktılar ve 1946’dan 1949’a dek iç savaşta çarpıştılar. Konstantinos Tsaldaris’in sağcı hükümeti, kralcılığa ve gangsterliğe bulaşmıştı (mafya bozuntusu *parakatos*’ları sokakları tutuyordu); aynı zamanda Washington’dan aldığı para ve destekten de güç alıyordu. Dolarlar, Avrupa’nın gerici siyasi blokunun kadavrasını diriltti. Komünistlere karşı azami güç kullanma izni vardı. Washington dünya medyasını bu sarsak, faşizan hükümet lehine yönetecekti.

Uzaktaki Japonya’da da buna çok benzer bir tür siyasi denklem vardı. Orada seçkinler, Asya’daki vahşi savaşta, sonra da İkinci Dünya Savaşı’ndaki rolleri nedeniyle kirlenmişti. Amerika Birleşik Devletleri 1946, 1947, 1949 ve 1952’deki erken seçimleri yönlendirdi. ABD işgal güçleri, aşırı sağ (Liberal Parti) ile liberaleri (Demokrat Parti), sosyalistlere karşı koalisyona sokmak için uğraştı. 1947 seçimlerini Sosyalist Parti kazandı ve parti lideri Tetsu Katayama bir yıl boyunca başbakanlık yaptı. Bu şaşırtıcı zaferden bir ay sonra Demokratlar ile Liberaller, ABD Dışişleri Bakanlığı’nın teşvikiyle kurulan ve CIA tarafından finanse edi-

len Demokrat Liberal Parti'yi kurdular. Demokrat Liberal Parti, eski faşistleri (Ichiro Hatoyama ve Nobusuke Kishi) bünyesine kattı, büyük işletmelerle ve organize suçla (Yoshio Kodama) sağlam bağlar geliştirdi, Japonya'yı 38 yıl boyunca yönetti (Demokrat Liberal Parti, 1950'de Liberal Parti, 1955'te de Liberal Demokrat Parti olacaktı). Japon sosyalistlerin ve komünistlerin saygınlığı baltalanmalıydı. Japonya, ABD teker göbeğinin kilit önemdeki bir parmaklığı oldu.

İlerleyen on yıllarda en önemli üç Batılı müttefikin –Fransa, İtalya ve Almanya– ABD'nin ve ulusaşırı şirketlerin boyunduruğuna girmeye en teşne ülkeler olacağı aşikâr gibi görünüyordu. Ancak durum böyle değildi. Fransa ve İtalya'da komünistler en etkili siyasi güç olarak ortaya çıkmıştı; bunun en büyük nedeni, faşizm karşıtı direnişte başı çekmeleri idi. ABD Dışişleri Bakanı Marshall, Fransa Başbakanı Paul Ramadier ve İtalya Başbakanı Alcide De Gasperi'ye, bakanlıklarında komünist barındıracak olurlarsa onlara çek yazmayacağını söyledi. İtalya'da komünist lider Fausto Gullo, tarım bakanı olarak, taşrada eskiden toprak sahipleri ile mafya arasındaki ittifakın engellediği temel toprak reformlarının da dâhil olduğu derin reformlara girişmişti. Muhafazakâr De Gasperi bile Gullo'yu dizginleyemiyordu. Fransa'da komünistler oyların dörtte birine hükmediyordu ve Ramadier'nin sosyalist hükümetinde kilit rol oynuyordu. Marshall günlüğüne şöyle yazmıştı: “Ramadier'ye ‘Hükümette komünist olmayacak, yoksa kötü olur’ dedim.” Bu düpedüz tehditti. Fransa'daki bir dizi grev ve İtalya'daki komünist militanlara karşı bir mafya saldırısı iki başbakana da bahane sağladı. Komünistler hükümetten alındı. Washington başbakanları kutladı ve onlara paralarını ödedi. Para yalnızca ABD hazinesinden gelmiyordu, aynı zamanda ulusaşırı şirketlerden de geliyordu. Exxon Corporation, İtalya'daki Hristiyan Demokratlara 1963'ten 1972'ye dek neredeyse 50 milyon dolar destek verdi. Komünistlere karşı yumuşak bir hükümet darbesiydi bu.

Bu masraflı bir âlet ve kalıp yapımı işiydi; en sonunda teker parmaklıkları hazırды ve sınıfsal çıkarlar nedeniyle, ilerleyen on yıllarda sadık kalacaklardı.

“HİÇBİR ŞEYE İZİN YOK”

Mayıs 1943'te SSCB Komünist Enternasyonal'i dağıttı. Sovyetler Birliği, Nazi işgalinin ortasında, ABD ve Büyük Britanya'yı yatıştırmak istiyordu; SSCB, Nazi saldırısının baskısını hafifletmek için Avrupa'da başka bir cephe daha açılmasını istiyordu. Eylül 1943'te Müttefikler en sonunda İtalya'ya geldi. Savaşın sonra SSCB, Avrupa'nın doğu ucunda müttefiklerini toplamak için (Fransızları ve İtalyanları da dâhil ederek) bir Komünist Enformasyon Bürosu (Kominform) kurdu. Sömürgeleştirilmiş dünyadan hiçbir komünist parti Kominform üyesi değildi. Bunlar Uluslararası Demokratik Kadın Federasyonu, Dünya Demokratik Gençlik Federasyonu, Dünya Barış Konseyi ve Uluslararası Demokratik Avukatlar Birliği gibi toplum düzeyindeki komünist örgütlerin parçası olacaktı. Bu kitlesel cepheler, komünistler ve onların müttefikleri için savaşın hemen sonrasında ana temasları sağladı, ancak bunların hiçbiri dünyaya devrimi yaymak için SSCB'nin kaynaklarını kullanan Komünist Enternasyonal'e benzemiyordu. Vietnam'daki gibi (1945) devrimler, Sovyetler'den cüzi bir destek almıştı ve bunlar kendilerine özgü bir dinamığe sahipti.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde ana karşıtlık, ABD'nin başını çektiği kapitalist güçler ile SSCB arasındaki, sonradan Soğuk Savaş olarak anılan süreç değildi. Japonya'ya karşı nükleer bomba kullanılmasına izin veren ABD Başkanı Harry S. Truman, Sovyet etkisinin ve komünizmin yayılmasını engellemek, en azından kontrol altına almak amacıyla her türlü yöntemin kullanılması için 1947'de bir doktrin geliştirdi. Yunanistan, Fransa ve İtalya'daki seçimlere müdahale etmek için ABD kay-

naklarının kullanılmasına izin veren işte bu Truman Doktrini'ydi ve ABD'nin sömürgeciliğin tasfiyesi sürecine karşı orantısız güç kullanılan hibrit savaflara girişmesini gerekçelendiren de Truman Doktrini olacaktı. Bu yeni dönemin ana karşıtlığı, (sömürge karşıtı ulusal kurtuluş hareketleriyle ittifak yaptığı dönemlerde SSCB'yi de içeren) sömürgeciliği tasfiye güçleri ile emperyalizm arasındaydı. ABD yönetiminde emperyalizmin özyapısını Doğu ve Batı arasındaki Soğuk Savaş değil, Kuzey ve Güney arasındaki bu karşıtlık biçimlendirdi.

1953'te ABD Ulusal Güvenlik Konseyi (NSC), dünyadaki ABD çıkarlarından açıkça söz eden bir rapor hazırladı. NSC'ye göre, ABD "o kaynaklardan özgür dünyaya petrol temin edilmesine ciddi şekilde engel olacak hiçbir şeye izin verilmemesini" sağlamak zorundaydı. Rapor, fosil yakıtla beslenen kapitalizm için kilit bir petrol üreticisi olan Körfez Bölgesi'ni kastediyordu. ABD "bu kaynakların erişilebilir olmasını ve Özgür Dünya'yı güçlendirmek için kullanılmasını temin etmek için her türlü çabayı" göstermeliydi.

Bu, Truman için kilit bir terimdi: Özgür Dünya. Bu terim, İkinci Dünya Savaşı'nda faşizme karşı savaşılan ülkelerden söz ederken kullanılmaya başlanmıştı; oysa o ülkelerin –Britanya ve Fransa gibi– birçoğu, baskıcı düzenlerle yönettikleri sömürgelelere sahipti. Truman liderliğindeki ABD hükümeti bu terimi dev bir psikolojik savaş kampanyası aracılığıyla silah hâline getirdi; bu kampanyaya, Truman'ın 1950 tarihli Hakikat Kampanyası ve faşizm ile komünizmin özdeşliğini savunan Hannah Arendt'in *Totaliterliğin Kökenleri* (1951) kitabının tantanalı biçimde yayınlanması dâhildi. Bu ikisi totaliter ve özgürlük yoksunu ideolojilerken, Batı liberalizmi özgürlük demekti. "Özgür Dünya" ABD tarafından yönetilen dünyaydı. ABD'nin savunduğu şey özgürlüktür; onun düşmanları ise esaretin güçleridir.

Dolayısıyla bu psikolojik savaş hapishanesinde, Özgür Dünya'nın sömürgeleştirilmiş dünyadan kaynak talep etmesinde

hiçbir sakınca yoktur ve sömürgeleştirilmiş dünya, zenginliğini bir başkasının özgürlüğü uğruna teslim etmeye zorlanmalıdır.

1950’de Truman, Kral Abdülaziz İbni Suud’a ABD’nin Dahran Hava Üssü üzerindeki haklarının yenilenmesini talep eden bir mektup yazdı; bu askerî proje, Suudi Arabistan’ın ABD’ye sadakatini güvenceye alacaktı. Bütün bunların altında yatan neden petroldü. Truman, “aydın liderliği” ve Suudi Arabistan’ın “Yakın Doğu dünyasındaki barışın kalesi” rolü için Kral’ı övdü. Bu “aydın” lider, Haziran 1945’ten başlayarak Suudi Arabistan’ın petrol bölgesinde ciddi emek mücadeleleriyle uğraştı ve bunlar 1953 yılında yoğunlaştı. Komünistler, ARAMCO adlı Suudi-Amerikan petrol şirketini tehdit eden bu seferberliklerde kilit bir rol üstlendi. Aydın önderlik, petrolün hızla Batı’ya ulaştırılması uğruna, işçilere, özellikle de komünistlere karşı her türlü önlemi alabilirdi. Suudi krallığı, kendi işçileri ve komünistleri tarafından tehdit altındaydı, ancak Soğuk Savaş’ı kullanarak ABD’yle bağını sıkılaştırdı. Dahran Hava Üssü petrol bölgesinde bulunduğu için orada ABD birlikleri barındırmak, komünistlerin liderliğindeki herhangi bir isyana karşı güvence demekti. Aynı yıl Suudiler, ARAMCO petrol kârının ABD ile Suudiler arasında yarı yarıya bölüşülmesini onayladı. Suudilerin ödemeye hazır olduğu bedel buydu; kaynaklarının kârını petrol işçileriyle paylaşmaktansa, güçlerini korumak için kaynaklarını ABD’ye peşkeş çekmeyi yeğliyorlardı. Suudi krallığı, 1951 Karşılıklı Savunma İşbirliği Antlaşması’yla ABD’yi kendisine bağladı. Suudi krallığının –ve petrol yataklarının– savunması ABD’nin yükümlülüğü oldu.

Hiçbir şeye izin yok, diye yazıyordu 1953 tarihli NSC belgesinde; Qatif’te işçilerin huzursuzluk yaratmasına ve komünist örgütlere, özgür basın ve örgütlenme gibi “özgür dünya”nın temel unsurlarına bile izin yoktu. Petrol işçilerinin Haziran 1956’daki bir grevi, Suudi aygıtının tüm gücüyle ezildi; tüm gazeteler kapatıldı, işçi liderleri ve komünist eylemciler uzun cezalarla hapsedildi. Petrolün akması gerekiyordu. Önemli olan petrolün özgürlüğüydü, insanların değil. Onların özgürlüğüne izin yoktu.

ÜÇÜNCÜ DÜNYA PROJESİ

ABD'nin İran'da (1953) ve Guatemala'da (1954) önyak olduğu darbeler, Üçüncü Dünya bloku henüz tam olarak kurulmamışken gerçekleşti; Afrika ve Asya'nın sömürge sonrası devletlerinin katıldığı Bandung Konferansı 1955'te düzenlendi. Sovyetler BM'de itirazlarını yaptı, ancak Çin-Sovyet çekişmesi başlamıştı ve “kıvıll bölge”nin bu tür manevralara karşı sağlam durma yeteneğini ciddi bir biçimde zayıflatmıştı. Bandung'un ardından Üçüncü Dünya bloku güçlendi ve daha güvenilir bir kalkan olarak Sovyetler'i çekebilmeye başladı.

Aralık 1960'ta Birleşmiş Milletler Genel Kurulu sömürgeciliğin tasfiyesi hakkında bir karar kabul etti. Dünya ulusları, “Özgürleşme süreci karşı konulamaz ve geri döndürülemezdir” diyordu. Bu karar Küba'dan Vietnam'a, Endonezya'dan Mısır'a dek büyük çatışmaların özetiydi. 1960'larda eski sömürge dünyasında, emperyalizmden özgürleşme zorunluluğuna dair yaygın bir anlayış ortaya çıktı. Çeşitli ulusal kurtuluş mücadeleleri, öncü örgütlerinin sınıfsal hizalanmalarına bağlı olarak farklılık gösteriyordu. İşte sömürge sonrası dünyadaki yeni ulusları bölen de bu farktı. Sağ eğilimli devletler ve sol eğilimli devletler vardı, ancak Suudi Arabistan'dan Tanzanya'ya dek hepsi, 1961'de oluşturulan Bağlantısızlar Hareketi (NAM) dâhilinde kalacaktı. 1973'e gelindiğinde sağ eğilimli devletler bile NAM'ın Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen'de (NIEO) belirlediği köktenci gündemi kabul edecekti. Krallık düzenine ve askerî diktatörlüğe bulaşmış olan Suudi Arabistan ve Brezilya gibi ülkeler bile, küresel ekonomik ve siyasi düzenin reformdan geçmesi gerektiği düşüncesinde bir çekicilik buluyordu.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bağımsızlığını kazanan yeni devletler 1955'te Bandung'da (Endonezya) toplandı. Orada “bağılantısız” bir dış siyasetin ana hatlarını çizdiler. Bu devletler, çeşitli sınıfsal hizalanmalar ve dolayısıyla aynı çeşitlilikte iç politikaları olan siyasi hareketler tarafından yönetiliyordu. Ancak savaşın

tehlikelerine (özellikle de nükleer savaşın tehlikelerine) karşı ve bir ulusal kalkınma gündemi bağlamının yaratılmasına yönelik yaygın bir uzlaşma vardı. İşte bu devletler, özellikle de Mısır, Hindistan ve Yugoslavya, 1961’de Bağlantısızlar Hareketi’nin ve aynı yıl BM’de 24’ler Komitesi’nin ya da Sömürgeciliğin Tasfiyesi (Dekolonizasyon) Komitesi’nin kurulmasının başını çekti. Bu devletlerarası hareket, 1964’te BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı’nda oluşturulan 77 Grubu (G-77) sayesinde BM’de bir akrabaya sahip oldu. NIEO, onların gündeminden ortaya çıktı: Ulusal ekonomileri büyütmek için destekler ve gümrük tarifeleri, ihraç edilen ham minerallerin fiyatlarını korumak için karteller, bankalar tarafından uygulanan ürkütücü tarifeleri pas geçen ayrıcalıklı finansman vb.

1960’ların ortalarında NAM’a, sağ ve sol kanatları tarafından meydan okundu. Sağda, Manila ya da Bağdat “güvenlik” antlaşmalarına katılarak olsun, 1969’da (Suudi Arabistan, Fas ve Pakistan’ın başını çektiği) İslam İşbirliği Teşkilatı’nın kurulmasıyla olsun, emperyalizmle yakın işbirliğine giren NAM devletleri çıktı ortaya. Bu oluşumlar, Üçüncü Dünya tarzı sosyalizm ve komünizme karşı bir konum aldı. Solda, Küba tarafından kurulan, sıklıkla silahlı mücadeleyle kazanılacak daha kapsamlı bir özgürlüğe inanan devlet ve ulusal kurtuluş hareketlerinin bir grubu olan Tricontinental [Üç Kıta Hareketi] çıktı ortaya. Tricontinental sadece devlet başkanlarını değil, Yeşilburun (Cape Verde) Adalarından Vietnam’a dek ulusal kurtuluş hareketlerinin liderlerini de toplayacaktı. Havana’da yapılan 1966 tarihli Tricontinental Konferansı’nda, NAM’ın Belgrad’daki kuruluşunda bulunmuş olan Küba Devlet Başkanı Osvaldo Dorticós Torrado, emperyalizmle uzlaşma havasını ve stratejisini kınama konusunda kendinden emindi. “Azgelişmişlik sorunu, bağımsız devletlerin bile azgelişmişliği sorunu, geçici önlemlerle, uluslararası konferanslardan çıkan kurumlar ve teknik araçlarla çözülemez. Azgelişmişliğin nedeni, emperyalist tahakkümün süre-

gitmesinden başka bir şey değildir ve dolayısıyla, ancak ve ancak emperyalizme karşı mücadele ve topyekûn zaferle alt edilebilir.” Bunlar güçlü sözlerdi. 1970’te Zambiya’daki NAM toplantısında ve Cezayir’deki 1973 tarihli NAM toplantısında, Tricontinental’in dünya görüşü ilgi odağına dönüşecekti.

Küba’nın 1959 Devrimi kontrol edilememişti. Fidel Castro’nun başını çektiği yeni devrimci hükümetin, toprak reformundan tutun da elektrik ve konut fiyatlarının denetimine varıncaya dek yaptığı her şey akılcı ve mantıklıydı. Hükümet ne zaman bu makul uygulamalardan birini başlatsa, yerli toprak sahiplerinden, Kübalı mülk sahiplerinden ve ABD’li ulusaşırı firmalardan itirazlar yükseliyordu. İşte, Marksist kapitalizm çözümlemesini doğrulayan da bu dirençti; halkın toplumsal gelişimi, iğrenç özel mülkiyet önyargısı tarafından kısıtlanıyordu. Castro Havana’ya bir komünist olarak gelmemişti, onu komüniste dönüştüren, Küba’daki ve ABD’deki varlık sahiplerinin kör olasıca direnciydi. Castro, ulusaşırı petrol ve elektrik şirketlerine başkaldırdı ve onlar da karşı koydu; ancak yeni Küba Devrimi inatçıydı ve istediğini aldı. ABD ambargosu ve komünizme yönelim, Amerika Birleşik Devletleri’nin Karayipler’de özgür bir ülkeye tahammül edememesinin bir sonucuydu. Haiti 1791’deki devriminden sonra bu yazgıdan nasibini almıştı. Árbenz devrildiğinde Che Guevara Guatemala’daydı; Amerika Birleşik Devletleri’ne güvenmemesi gerektiğini ve devrimin halkı silahlandırması, kendisini savunması gerektiğini biliyordu. Komünist şair Indio Naborí, şu dizeyi XVI. Louis’den alarak Kübalı işçiye verdi: Devlet artık benim (*“el estado ahora soy yo”*); Castro bu dizeyi 1961’de, üç bin köylü çocuğunun diplomalarını almak için beklediği bir mezuniyet töreninde yineledi; devlet artık onların devletiydi.

1966’da Castro ulusal kurtuluş hareketlerini Havana’da ağırlayacaktı. 1960 ve 1965 yılları arasında CIA Castro’ya en az sekiz kez suikast düzenlemeye çalıştı (Castro, 1975’te Senatör George McGovern’a o sıralar gerçek sayının 24 olduğunu söylemişti).

Hatta CIA, o yıllarda mafya üyelerini zehirli haplar, zehirli kalemeler ve ölümcül bakterili tozla beraber, en az iki kez Castro'yu öldürmeye yolladığını 1975'te Kilise Komitesi'ne açıklamıştı; mafya üyeleri başarısız olmuştu. 1961'de CIA Domuzlar Körfezi'nde Küba'yı işgal etmeye kalktı. Başarısız oldu çünkü Castro halkı silahlandırdı. Sonra ülkeye bir kalkan sağlamak için, ulusal özgürlük dünyasına ve sosyalist bloka yöneldi.

1966'da Che Guevara, Kongo'daki direniş hareketine yardım etmek için Tanzanya'da gizli görevdeydi. Che hayal kırıklığına uğradı. *Kongo Günlükleri*'ne "İnsan unsuru başarısız," diye yazdı. "Savaşma isteği yok. Liderler yozlaşmış. Özetle, yapılacak hiçbir şey yok." Bolivya'daki trajik görevine geçmeden önce, ekonomi ve felsefe üzerine iki kitabın müsveddesini yazacaktı. Bütün bunlar Küba devleti tarafından destekleniyordu. Küba yönetimi, devrim ihracının kendi devrimlerinin özü olduğunu düşünüyordu. 1966'daki Tricontinental Konferansı'nda Castro, bu yeni kuruluşun, "sömürgeleştirilmiş dünyanın dört bir yanına devrimci kurtuluş savaşları için destek vereceği"ni duyurdu. Küba, "olanakları dâhilinde ve nerede olursa olsun" tüm kurtuluş hareketlerine lojistik destek ve insan desteği sağlayacaktı.

Tricontinental'deki silahlı mücadele buyruğu, Gine ve Cabo Verde'nin (Yeşilburun Adaları) Bağımsızlığı İçin Afrika Partisi'nden (PAIGC) Amílcar Cabral tarafından kusursuzca dile getirildi: "Emperyalizmi hakaretler haykırarak yok edemeyiz. Bizim için, biçimi ne olursa olsun emperyalizme karşı en iyi ya da en kötü haykırış, silahları almak ve savaşmaktır." Cabral silahı kendi seçimiyle değil, zorunluluktan aldı. PAIGC, Gine-Bissau ve Cabo Verde'de bağımsızlık mücadelesine 1956'da başladı. Üç yıl sonra Portekizli yöneticiler, Pijiguiti'de bir katliam gerçekleştirerek 50 silahsız liman işçisini öldürdü. PAIGC'yi 1961'den 1974'e dek süren silahlı mücadeleye iten de bu sömürgeci şiddeti oldu. 1960'ların ve 1970'lerin ulusal kurtuluş mücadelelerini silahlı sürece sokan emperyalizmin sert yüzüydü. Vietnam ve Kongo

gibi ülkelerin halklarını ulusal emellerinden yoksun bırakan ve onları silaha yönlendiren emperyalizmin gaddarlığıydı. Bu sömürgeci şiddetin envanterinde; Malaya acil durumu (1948-1960), Kenya krizi (1952-1960), Fransızların Cezayir savaşı (1954-1962), Fransızların Vietnam savaşı (1946-1954), ABD'nin Vietnam savaşı (1954-1975), ABD'nin 1961'de Domuzlar Körfezi'ndeki başarısız Küba işgali girişimi, Kongolu Patrice Lumumba'nın 1961'de öldürülmesi, ABD'nin 1954 tarihli Guatemala ve 1965 tarihli Dominik Cumhuriyeti işgali ve 1965'te Endonezya'daki komünistlerin kitlesel kıyımı yer alır. Ekim 1965'te Tricontinental'e hazırlanırken, Fransız istihbaratı ile Fas istihbaratı, Tricontinental'in planlayıcılarından Mehdi Ben Barka'ya suikast düzenledi. Kongo Ulusal Hareketi ile Fas'taki Halk Güçleri Birliği zafer kazanabilseydi, Kongo'yu ve Fas'ı nasıl farklı gelecekler bekleyecekti? Bu farklı gelecekler, suikasta uğrayanların bedenleriyle beraber gömülmüştür. Havana'ya 1966'da gelen ulusal kurtuluş orduları için taktik şartlarını belirleyen, işte bu sömürgeci şiddetiydi. Onlar şiddet istemiyorlardı; şiddet onlara dayatılıyordu.

Ulusal kurtuluş ordularının şiddeti, Amílcar Cabral'ın dediği gibi, "emperyalizmin ajanlarının suç niteliğindeki şiddetine cevaptı. Bundan hiç kimse kuşku duyamaz; yerel nitelikleri ne olursa olsun, emperyalist tahakküm, ulusalcı güçlere karşı daimî bir şiddet anlamına gelir." Şiddet, emperyalizmin özüdür ve köşeye sıkışmış bir emperyalist blokun içgüdüsüdür. Mart 1968'de Mý Lai adlı Vietnam köyünde işte böyle bir şiddet sahnelenmişti. Bir asker, kendisine verilen görevi müthiş bir dürüstlikle betimlemişti: "Görevimiz, toprak kazanmak veya konuşlanma yeri bulmak değil, basitçe öldürmektir; komünistleri öldürmek, onlardan mümkün olduğunca çok sayıda öldürmek. Onları yakacak odun gibi istiflemek." Bundan dört yıl sonra, 1972'de, Portekizli sömürgeci birlikler, Mozambik'teki Wiriyamu köyüne girdi ve 150 ila 300 köylüyü öldürdü. Portekizli sömürgeci birlikleri, öldürmeden önce köylülere zorla el çırpıtırıp veda ettirdi.

1975'e gelindiğinde, Vietnamlılar ABD'yi yenilgiye uğratmıştı ve Portekiz de Afrikalı sömürgeleri tarafından yenilgiye uğratılmıştı. Hükümetine yönelik her türlü devirme girişimine karşın Küba hâlâ dayanıyordu. Hiç şüphesiz Angola, Cabo Verde ve Mozambik'teki ulusal kurtuluş savaşları olmasaydı, 1974'te Estado Novo'yu (Yeni Devlet) devirmeye yönelik Portekiz Karanfil Devrimi de olmazdı. Hiç şüphesiz Kübalıların 1987-1988 tarihli Cuito Cuanavale Savaşı'nda Güney Afrika rejimine karşı savaşıyla, Angolalı özgürleşme güçlerinin zaferi olmasaydı, yirmi yıl sonra, Güney Afrika'nın apartheid rejimi de asla devrilmezdi. Portekiz ve Güney Afrika'daki demokrasi namlunun ucunda geldi; liberalizm tarafından verilmedi. Bu anlatı artık sular altına gömülmüştür. Diriltilmelidir. Sadece savaş meydanaının sesleri değil, aynı zamanda doktorların ve teknisyenlerin, Mozambik ve Cabo Verde'deki devrimci eğitim programlarının, sömürge düzeninin döküntülerinden yeni bir toplum kurma girişiminin öyküleri de diriltilmelidir. Artık unutulmuş olan, işte bu devrimci enerjidir.

Bu enerji, zamanın geçmesine bağlı olarak unutulmamıştır. Bu, her ikisi de gücün kâtiplerine dönüşen kitle medyası ve tarih yazıcılığı tarafından üretilen bir unutkanlık hastalığı yoluyla olmuştur. Batı tarafından, Gana halkına karşı darbeden (1966) tutun da Şili halkına karşı darbeye (1973) varana dek, tüm sömürgeciliği tasfiye dinamiğinin altını oymaya yönelik örgütlü bir çaba söz konusuydu. Batı'nın, kendisini şimdi yerlinin şiddetini yönetmesi gereken insanlığın mimarı olarak yeniden kurmasıyla beraber, sömürgecinin şiddeti gitgide insani bir bağlamda gerekçelendirilir oldu. Zirve noktası 1960'lar ve 1970'ler olan büyük sömürgeciliğin tasfiyesi süreci, artık eski Üçüncü Dünya'yı mahveden savaş ve yoksulluğun açılış sahnesine dönüştü. Bu sömürgeleştirilmiş diyarlardaki kaldırım taşlarının altında kumsal yok. Kaldırım taşlarının altında özgürlük savaşçıların cesetleri var.

ABD'Yİ "GEREKSİZ YERE" İFŞA ETMEK

1950'lerin sonuna gelindiğinde, sömürge karşıtı hareket, sömürgecilik fikrinin meşruiyetini yok etmişti. Farklı politik yönelimlere sahip olan ulusal kurtuluş liderleri, hem sömürgecilik hem de emperyalizme karşı çıkmak için dünya sahnesinde birleşik platformlar inşa etmek için mücadele etti. Onlar için en önemli kurum, sömürgeciliğin tasfiyesi için bir araç olarak gördükleri Birleşmiş Milletler'di. 1960'ta bu devletler, BM'de görüşlerini özetleyen önemli bir karar için belirtti: "Özgürleşme sürecine karşı konulamaz." Fransızlar Cezayir'de, İngilizler de Rodezya'da tutunmaya çalışsa da özgürleşme süreci durdurulamazdı.

Amerika Birleşik Devletleri, kendi sömürgeci tarihini kabullenmekte daima tereddüt etmiştir. 1776 tarihli Amerikan Devrimi'nin sömürge karşıtı bir devrim olduğuna dair büyük bir efsane vardır. Oysa 1776'nın bir devrim olup olmadığı sorulsa bile yeridir. Bu mücadelede, herhangi bir öneme sahip bir sınıf mücadelesi, işçilerin devrimci süreci tanımlayan aşağıdan hareketi, çeşitli halkların (Avrupalıların, Afrikalıların, Amerikan Yerlilerinin) toplumsal birliği yoktu. Bunun yerine, yerli halklara yönelik bir soykırım tavrı ve köleleştirilmiş Afrikalıların isyanından duyulan büyük bir korku vardı. İngilizlere karşı savaşın temelinde, Avrupalı yerleşimcilerin On Üç Koloni'den ayrılma ve bütün kıtayı işgal etme arzusu yatıyordu; bu, sömürgeleştirmek için savaştı, sömürgeciliğe karşı savaş değil. İngiltere'den kopuş gerçekleştiğinde, mülkiyet düzeninde gerçek bir değişim olmadı; Güneyli plantasyon kapitalistleri ile Kuzeyli endüstri kapitalistleri arasındaki çatışma birkaç kuşak boyunca ertelendi ve en sonunda 1861'de İç Savaş patlak verdi.

Yeni ülke ilk yıllarında fetih için gözünü dışarı dikti; Kentucky'li bir adam 1810'da "hemşerilerinin girişimci olduğunu", "yoksul olmamakla birlikte, eski Romalılar gibi yağmalamaya iştahlı olduğunu" söylemişti. "Meksika gözlerimizin önünde parlıyor; tek bir söze bakar." Fazla beklemelerine gerek kalmadı.

Başkan James Polk, Meksika'ya Amerikan birliklerini yolladı. 8 Ekim 1847 tarihli *New York Herald*, askerleri yüreklendiriyordu:

Meksika'nın ilhakı muhteşem bir olasılık. Bize kendi gönlüyle gelmesi daha arzulanır olurdu, ama o ilhak edilene dek huzura kavuşmayacağımız için, onu önce zor kullanarak getirmemiz gerekse bile, bırakalım da gelsin. Sabin bakireleri gibi o da yakında tecavüzcülerini sevmeyi öğrenecektir.

Meksika, sonradan Arizona, Kaliforniya, Colorado, Nevada, New Mexico, Texas ve Utah gibi ABD eyaletlerine dönüşecek olan bölgeler de dâhil olmak üzere, topraklarının üçte birini kaybetti. Daha önce, 1812'de ABD, Kanada'yı almak için İngilizlere karşı savaşa girmişti; kimileri Küba ve Florida için İspanyollarla savaşmayı umuyordu, kimileri de yerleşimciler bütün kıtayı elde edebilsin diye Amerikan Yerlilerine soykırım uygulanmasını istiyordu (ABD hükümeti yerli şeflere 1784 gibi erken bir tarihte, "sizler boyun eğdirilmiş bir halksınız" demişti). Amerikan emperyalizmi 1898'de Havana ve Manila limanlarında değil, en nihayetinde New York'tan San Francisco'ya dek uzanacak olan engin topraklarda doğmuştur. Fakat yerli halkların büyük çaplı soykırımıyla gerçekleştirilen bu "iç sömürgecilik"; "bölgesel yayılma" ve "yerleşim cephesi" gibi battaniye terimlerle bulandırıldığı için tam anlamıyla sömürgecilik gibi görünmemiştir.

1823'te James Monroe, Monroe Doktrini'ni gözler önüne seren önemli bir konuşma yaptı. Bu konuşmada, Amerika Birleşik Devletleri'nin Amerika yarımküresinde üstün konumda olduğunu son derece açık bir biçimde ortaya koydu. Bir yandan da Avrupalılara yarımküreye siyasi ve ticari açıdan müdahale etmemeleri gerektiğini, ancak ABD'nin Avrupa'ya müdahale etmesinin tamamen hakları dâhilinde olduğunu söyledi (konu Yunan bağımsızlığıydı). 1893'te ABD, sömürgelerini genişletmek amacıyla İspanya'yla savaşa girmeden hemen önce, Frederick Jackson Turner, meşhur sınır konuşmasında, Ohio vadisindeki çiftçilerin sömürgeci eğilimlerinde "Monroe Doktrini'nin özünü" buldu-

ğunu söylemişti; bu çiftçilerin Amerikan Yerlilerine karşı savaşları, Kaliforniya'ya yayılması ve Louisiana'nın satın alınması, "Amerika Birleşik Devletleri'nin Eski Dünya'nın devlet sistemin-den kesin olarak bağımsızlaşmasının başlangıcını, gerçekte dünya çapında bir güç olarak kariyerinin başlangıcını" simgeliyordu. Dürüst olmak gerekirse, aslında bu ABD'nin emperyalist bir devlet olarak kariyerinin başlangıcıydı.

ABD'nin "İspanyol-Amerikan" savaşındaki rolü bile, ABD'nin birliklerini 1898'de Küba, Guam, Filipinler, Porto Riko ve Samoa'ya göndermesinin nedeninin, bu toprakları İspanyol imparatorluğundan özgürleştirmeye yardım etmek olduğu yalanıyla sarmalanmıştır. Aslında ABD bu ülkeleri kendi yörüngesine çekmiş, bu bölgelerin her birinde ulusal kurtuluş güçlerini bozguna uğratmıştı. Küba'nın devrimcilerine Paris'teki barış görüşmelerinde bir rol verilmemişti ve ABD'li General William Shafter, General Calixto García'nın Küba'daki İspanyol teslimiyetine katılmasına izin vermemişti. ABD'nin o savaşın kazanımlarını gasp etmesinin simgesiydi bu. Bu eski İspanyol sömürgelerinin hiçbirinin bağımsız olmasına izin verilmedi; hepsi alelacele ABD gücünün genişleyen takımadasına dâhil edildi.

Rudyard Kipling, "Beyaz Adamın Yükü" (1899) şiirini, ABD'nin emperyalist sorumluluğunu üstlenmesini teşvik etmek için yazdı. Budalaca bir şiirdir bu. ABD'nin duruşunu yanlış anlamıştır. Mesele ABD'nin emperyalist bir güç olmaması değildir, çünkü ABD pek çok yönden zaten emperyalist bir güçtü ve ilerleyen onyıllarda da böyle olacaktı. Kipling'in göremediği şey, ABD'deki siyasi liderlerin emperyalizmlerini, emperyalizm karşıtlığının çeşitli biçimleriyle maskelemek istemesiydi. Indiana senatörü Albert Beveridge tam da bu tema üzerinde bir makale kaleme almıştı: *For the Greater Republic, Not for Imperialism*, ["Emperyalizm İçin Değil, Büyük Cumhuriyet İçin", 1899]. "Emperyalizm, bizim muazzam eserimize uygun bir sözcük değil," diye yazmıştı Beveridge; çünkü emperyalizm, tahakküm ve

hırsızlık imasını içeriyordu. Ona kalırsa emperyalizmin aslında temsil ettiği şey, “ırkımızın kudretli hareketi ve misyonu”ydı. Bu misyon neydi peki? Kipling, bu maskeyi Beveridge’den daha sıkı takmıştı. Şiirinde, emperyalizmi veya beyaz adamın yükünü “başkasının kârını amaçlamak, başkasının kazanımı için çalışmak” olarak tanımlıyordu. Emperyalist, varlığını büyütme, zenginlik çalmak için hareket etmezdi; barbarlara uygarlık getirmek için çalışırdı. Bu eski bir numaraydı: Emperyalizmin amacı olarak uygarlık misyonu; oysa mevcut tüm kanıtlar, amacın zenginlik yağmalamak ve egemenliğe tabi kılmak olduğunu açıkça gösteriyordu. Beveridge, Senato’daki koltuğunu, Küba, Havai, Filipinler ve Porto Riko’nun doğrudan sömürgeleştirilmesi çağrısında bulunduğu tutkulu bir konuşmayla kazanmıştı. “Bu adaların ticareti,” demişti, “biz kaynaklarını geliştirdiğimizde gelişince, tekelleştireceğimiz şekilde tekelleşince, bu cumhuriyetteki her bir biçerdöver şakıyacak, her bir eğirtmeç dönecek, her bir fırın sanayinin alevlerini yükseltecek.” Bunlar dürüst sözlerdi; bu adalar ilhak edilecekti ki ABD sanayisine hammadde sağlasınlar, sonra da nihai ürünleri ABD’den satın alsınlar.

Emperyalist bir güç olmaya dair kaygı, Washington’ın bütün yayılma tarihinde görülür. Amerika Birleşik Devletleri’nin üstün güç olma politikasını çizen Nitze, 1955’te, sömürgecilik taraftarlığının “Amerikan hassasiyetleri için nefret uyandırıcı” olduğunu yazmıştı. Ancak bu, Nitze’nin o yıl Bandung’daki Afrika ve Asya devletleri buluşmasını içerecek sömürgeciliğin tasfiyesi sürecini desteklediği anlamına gelmiyordu. Ona kalırsa, BM’nin 1961’de söyleyeceği gibi, bu süreç engellenemezdi. Ancak zamanlaması yavaşlatılabilirdi. Nitze’nin makalesinde bir Hegel tadı vardı; çünkü “dünya güçlerinin tarihsel gelişiminin” sömürgeciliğin tasfiyesine götüreceğini ve ABD’nin “tüm halkların kendi geleceğini belirlemesinin hızlandırılması için ağırlığını koyması” gerektiğini kabul ediyordu. Ancak arkasından bir uyarı geliyordu. ABD ağırlığını koymalıydı, ancak yalnızca “bu kıymetli özgür-

lüklerin korunmasını sağlayan koşullar altında”. İşte bu önemli bir çekincedir. Bu yeni devletler, ancak ve ancak –bu “kıymetli özgürlükleri” belirleyecek olan– ABD’nin çizdiği sınırlar içinde hareket ettikleri takdirde, nihai olarak gelişebilirlerdi. Özgürlük ve kurtuluş sözleri ABD’li diplomatların dudaklarından kolayca çıkıveriyordu, ancak bu sözcükler kendilerine özgü anlamlar taşıyordu.

1962’de ABD Başkanı John F. Kennedy yönetimi, bir Denizaşırı İç Savunma Politikası belgesi hazırladı. Kennedy yönetiminin parlıtısına ve liberallik cilasının büyüüne rağmen, Üçüncü Dünya’daki ülkelerin en kötü unsurları ile ABD’nin sınıf ittifakının açık bir bildirimidir bu belge. Kennedy’nin çalışma arkadaşları bu belgeyi tam da 6.500 Amerikan denizcisi “ülkeyi dışarıdan gelen komünist baskı tehdidine karşı desteklemek” amacıyla Tayland’a ayak basarken ve tam da Kennedy –Küba’daki hükümeti başarısız devirme girişiminden sonra– Vietnam’ın komünist hükümetine karşı “sonuna kadar gitmeye” söz verirken hazırlamaktaydı. Bu 1962 tarihli belge, daha önce kanla yazılmış olan şeyi basılı olarak dillendirmekten öteye gitmiyordu: ABD’nin bütün gücü, “gelişmekte olan ulusların, özgür kurumların büyümesine ve uluslararası işbirliğine elverişli bir dünya ortamına uygun bir biçimde evrim geçirmesini” sağlamak için kullanılacaktı. Bütün bu sözler, basit bir düsturu gizleyen laf kalabalığından ibarettir: ABD hükümeti dünyayı, bunun esas yararlanıcısı (ve çoğu Batı’da konumlanan) ulusaşırı şirketler olan kapitalist sistem için güvenli kılacaktı. Aslında bu politika belgesinin öyle fazla bir açıklamaya da ihtiyacı yoktu. Yazarların yazdığına göre, ABD “daha az gelişmiş dünyanın pazarlarının ve kaynaklarının bize ve Özgür Dünya’nın diğer ülkelerine erişilebilir halde kalmasını sağlamakta ekonomik bir çıkar” sahibidir.

O deniz piyadeleri Temmuz 1962’de Tayland’a ulaştı. CIA tarafından eğitilen komünist karşıtı milis kuvvetleri ile Tayland polisini, komşu Laos’taki komünist Pathet Lao güçlerini ve 1961’de

silahlı mücadeleye başlayan Komünist Parti'yi zayıflatma savaşını desteklemek için gelmişlerdi. ABD, Tayland'daki operasyonları yönetmek ve Feldmareşal Sarit Thanarat'ın idaresindeki ordunun başa geçmesini sağlamak için, yenilerde Guatemala'nın demokratik hükümetini deviren eski kıdemli CIA diplomatı John Peurifoy'u gönderdi. Kennedy yönetimi, Ekarad olarak bilinen bir projede Lao Kraliyet Ordusu ile Tayland ordusunu eğitmek için milyonlarca dolar akıttı. Onları, Bangkok'taki ABD büyükelçiliğinin ifade ettiği gibi, bir "gizli taciz" politikasıydı. Pathet Lao'yla çatışmanın, SEATO Paketi'nin harekete geçirilmesinin ve daha sonra ABD birliklerinin gelmesinin, uçakların napalm gazıyla tepeden tehdit saçmasının koşullarını oluşturan buydu. Bangkok'u saran fabrikalardaki terzi işçiler ile üniversite öğrencileri, radikal bir yönde hareket ettiler; ülkenin çeperlerindeki isyanla beraber tahtı, orduyu ve burjuvaziyi tehdit ettiler. ABD tüm gücünü onları ezmek için seferber etti ve karşılığında da kendisine tabi bir müttefik ve askerî üsler elde etti; üstelik ekonomik çıkarlarının sapsağlam kalmasını sağlayabildi.

ABD deniz piyadelerinin eskiden pek az tartışılan ve şimdi de az bilinen bu müdahalesi, sürülerce ABD danışmanının Taylandlı ve Laoslu askerî kuvvetlerine sağladığı "gizli taciz" in yanı sıra gerçekleşti. ABD, bu bölgelerdeki orduların kulağına fısıldadı, onlar da istikrar çıkarı gereği her türlü demokrasi bahsini seve seve askıya aldı; istikrar, komünizm karşıtlığının eşanlamlısıdır. Bu ordular, basitçe ABD gücünün kuklaları değildi; kendi toplumlarında, işçileri ve köylüleri ezerek –kendi çıkarlarına hizmet eden– yerel ve oligarşik yönetimi ve –ABD ile müttefiklerinin fayda sağladığı– uluslararası emperyalizmi korumak isteyen sınıfları temsil ediyorlardı.

İmkânsız olan, ABD'nin emperyalist bir güç olduğunu itiraf etmesiydi. O çağ buna karşıydı. Ocak 1962'de Kennedy, CIA Yardımcı Planlama Direktörü Richard Bissell'den (Ayaklanma Karşısı) Özel Grup'u yönetmesini istedi. Denizaşırı İç Savunma

Politikası belgesini üreten de bu gruptu. Bissell, Hartford-Connecticut'ta, ABD'nin Filipinler savaşını protesto etmek için kurulan Emperyalizm Karşıtı Birlik'in liderlerinden biri olan Mark Twain'in yaptırdığı evde doğmuştu. Bissell, Yale'e gitmiş, sonra da CIA'e girmişti; Grup'ta ona katılan adamlar da Harvard, Princeton ve Yale'de iyi eğitim almış kişilerdi. Hem tarihlerini hem de güncel olayları biliyorlardı. Üçüncü Dünya ülkeleri, Bağlantısızlar Hareketi'ni kurmak üzere yenilerde, Eylül 1961'de Belgrad'da (Yugoslavya) toplanmıştı. İşte bu yüzden, Özel Grup operasyonlarında gizliliği vurguladı. ABD gücü, (orantısız güç kullanılan) askerî harekât aracılığıyla ve bunun yanı sıra ekonomik teşvikler, yaptırımlar, bilgi savaşı ve elbette yerel polis ile askerî kuvvetlere destek içeren hibrit savaşlar gibi önlemler için kullanılmalıydı.

Bissel ve meslektaşları şöyle yazmıştı: "ABD'nin arka planda kalması ve mümkün olduğu yerde desteğini eğitim, tavsiye ve malzeme ile sınırlandırması önemlidir; bu şekilde, yerel hükümetin çabasına zarar vermez ve ABD'yi gereksiz yere müdahale ve sömürgecilik suçlamalarına maruz bırakmaz."

İKİNCİ BÖLÜM

REJİM DEĞİŞİKLİĞİ İÇİN EL KİTABI

Jacobo Árbenz yoksullaşmış olan Guatemala'da demokratik bir görevle 1951'de iktidara geldi. Toprağın köylülerde olmasını ve o toprağı kendilerini özgürleştirmek için kullanmalarını güvenceye almak istiyordu. Árbenz kendisini orduya katılmaya teşvik eden zengin bir aileye mensuptu. ABD'nin desteklediğı diktatör Jorge Ubico'nun köylüleri ezdiği ve onları Guatemala'daki en büyük tek toprak sahibi olan, ABD'ye ait devasa United Fruit Company için çalışmaya zorladığı sırada, Árbenz bir subaydı. Árbenz, komünist lider José Manuel Fortuny ile feminist ve sosyalist eşi María Vilanova'dan etkilenmişti. 1950'de seçimi kazandığında, toprağı halka yardım etmek için kullanacağına söz verdi. Ancak 61 üyeli kongrede yalnızca dört komünist vardı ve Árbenz'in kabinesinde hiç komünist yoktu. Komünistlerin süreç üzerindeki etkisi abartılacaktı.

Árbenz'in yaptığı toprak reformu, karikatür derecesinde eşitsiz bir toplum için epey mütevazıydı. 1953'te Árbenz hükümeti, United Fruit'un sahip olduğu 200.000 akrelik boş araziye kamulaştırdı (bir akre 0,4 hektar). New Orleans'ta (Louisiana) konumlanan şirket, bu eylemi hoş karşılamayacaktı. Aynı şekilde, üyeleri United Fruit'la yakın mali bağlara sahip olan ABD hükümeti de. ABD Dışişleri Bakanı John Foster Dulles'in avukatlık firması Sullivan & Cromwell, United Fruit'u temsil ediyordu. Dulles, erkek kardeşi Allen (CIA Direktörü), John Moors Cabot (Dulles'in Latin Amerika ile ilişkilerden Sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcısı) ve Thomas Dudley Cabot (Dulles'in Uluslararası Güvenlik İşleri Direktörü), United Fruit'un en büyük hissedar-

larındandı. Eski CIA Direktörü Walter Bedell Smith, Árbenz'in görevden alınmasının ardından United Fruit'un başkanı oldu. ABD Başkanı Dwight Eisenhower'ın özel sekreteri Ann Whitman, United Fruit'un tanıtım direktörü Edmund Whitman'ın eşiydi. Onların eylemi salt ABD emperyalizmi ya da kapitalist sınıf lehine değil, aynı zamanda kendi çıkarları doğrultusunda idi.

Guatemala'daki ABD Büyükelçiliği Başkâtibi 1951'de Washington'a şöyle yazmıştı, "Guatemalılar, bir Guatemala şirketiyle hoyratça uğraşmak istiyorlarsa, bu bizi ilgilendirmez; fakat bir Amerikalı şirketle hoyratça uğraşırlarsa bizi ilgilendirir."

CIA, Árbenz'i devirmek için PBFORTUNE adlı gizli bir program geliştirdi. Daha ilk adımda bu işten kötü kokular yükseldi. General James Doolittle, ordudan silah arkadaşı Amerikan Başkanı Dwight Eisenhower'a CIA'nın acımasızca iş görmesi gerektiğini bildirdi. "Böyle bir oyunda kural yoktur," diye yazdı. "Şimdiye dek kabul edilebilir olan insanlık kuralları bu duruma uymuyor."

Árbenz 1954'te devrildi. Onun görevden indirilmesi, 1964'te Brezilyalı João Goulart'dan 1973'te Şili'de Salvador Allende'ye, 1963'te Irak'ta Abdülkerim Kasım'a, 1965'te Endonezya'da Sukarno'ya, 1961'de Kongo'da Patrice Lumumba'ya ve 1971'de Bolivya'da Juan José Torres'e varana dek, sonradan defalarca kullanılacak bir el kitabını izliyordu âdeta. 2019'da Bolivya'da Evo Morales hükümetinin devrilmesinde ve Venezuela'da Bolivarıcı süreci devirmeye yönelik süregiden girişimde kullanılan yöntemin yankılarını burada görebiliriz. Ekonomik milliyetçiliği andıran bir gündemi olan, ulusaşırı şirketlerin pazar hâkimiyetini tehdit eden ve komünistlere üstünlük sunan her türlü girişim yok edilmeliydi. Uluslararası hukuk ve kamuoyu, emperyalizmin lehine olacak şekilde biçimlendirilebilirdi. Bu süreç artık klişeleşmiştir. Bir darbe ortamı üretmek, boyunduruk altında bir dünya yaratmak, basmakalıp, kestirme bir plandır. İşte bu düzen değişikliği el kitabındaki dokuz bölüm:

1. “Kamuoyu” lobiciliği yap

Bir darbe, önce kamuoyunda hazırlanmalıdır.

Árbenz’in yaptıklarını araştıran gazeteciler, gayet akla yatkın bir biçimde, onun yalnızca kampanyasında verdiği sözleri gerçekleştirmekle ilgilendiği sonucuna varırlardı. Árbenz’in United Fruit Company’yi yok etmekle tehdit etmediğini, sadece arazilerinden bir kısmını alarak Guatemala halkının koşullarını geliştirmek istediğini söylerlerdi. Ancak böyle bir akla yatkınlık söz konusu değildi.

United Fruit, komünist bir komplo konusunda ABD Kongresi’nde lobicilik yapması için meşhur halkla ilişkiler uzmanı Edward Bernays’i tuttu. Firmanın halkla ilişkiler direktörü, “Bir komünist propagandada ‘United Fruit’ hakkında bir şey okuduğunuzda, onun yerine derhal ‘ABD’yi koyabilirsiniz,” diye yazıyordu. Bernays’e göre bunun amacı United Fruit ile ABD’yi özdeşleştirmek ve şirkete yönelik her türlü saldırının ülkeye yönelik bir saldırı gibi görülmesini sağlamaktı. Bernays, United Fruit parasını kullanarak *Chicago Tribune*, *Newsweek*, *New York Times* ve *Time*’dan gazetecileri Guatemala’daki komünistler hakkında haber hazırlamak için oraya yolladı. Gazeteciler istenileni yaptı. 14 Temmuz 1951’de *New York Times*’ta yayınlanan isimsiz bir haberde gazeteci şöyle yazmıştı: “Atalarından kalma yüksek bir dağ köyünde yaşayan, okuma bilmeyen, dünyanın güncel durumundan kopuk bir Mayalının içgüdüsel olarak komünizmin bir tür kölelik sistemi olduğunu fark etmesini bekleyemeyiz.” Gazeteci dağlık arazide hiç kimseyle konuşmamıştı, hiç kimseden alıntı yapmamıştı. United Fruit’un basın bülteniye bu.

United Fruit, Guatemala’daki bu tür komünist tehdit yorumlarını kullanarak ABD Kongresi’nde lobi yapmak için yarım milyon dolar harcadı. “Kamuoyu”, daha doğrusu kapitalist medyanın ve ABD Kongresi’nin görüşleri, United Fruit’un bakış açısıyla birleşti.

ABD hükümeti Guatemala’ya silah vermeyi bıraktığı için Árbenz Çek silahları satın aldı. Silahlar teslim edildiğinde,

Washington Batılı medya kuruluşlarının kâtiplerine bu silahların etkisini abartarak aktardı. John Foster Dulles, 10. Amerikan Devletleri Konferansı için Karakas'a gittiğinde, Guatemala'ya vurgu yaparak, "komünist sızma"yı kınayan bir karar alınması için diretti. Bütün oligarşiler Dulles'in arkasında saf tuttu; karara aleyhte oy veren yalnızca Guatemala oldu. Halkla ilişkiler kampanyası, Árbenz ile onun toprak reformu gündemini yalnızlaştırmakta başarılı olmuştur.

NBC kanalındaki bir yayında, "Guatemala'da Kızıl Yönetim" diye haykırıyorlardı. Başka söze gerek yoktu. Árbenz'in yazgısı mühürlenmişti.

2. Sahaya doğru adamı sür

Guatemala'da çok iş yapmak gerekiyordu. Görevin başında doğru adam bulunmalıydı. ABD Dışişleri Bakanlığı, Atina'da yeni komünist karşıtı hükümeti güçlendirmekte kilit rol oynayan John Peurifoy'u Guatemala City'ye büyükelçi olarak yolladı. Washington'ın bir ahır dolusu Peurifoy gibi adamı vardı. Brezilya'da sahadaki adamları Lincoln Gordon'dı; işine geldiğinde liberaldi, ancak ABD'nin dışında amansız bir komünist düşmanıydı. Brezilyalı darbecilere "el altından silah sevkiyatı" yapması için ABD hükümetine çağrıda bulunan Gordon'dı. Şili'de Allende'ye yapılan darbe için Nathaniel Davis, Endonezya'da Şukarno'ya yapılan darbe için de Marshall Green çalıştı. İran'da Musaddık'ı ABD desteğinin çekilmesiyle tehdit eden ve istifaya zorlayan adam Loy Henderson'dı. Bu adamlar, Batılı büyükelçiliklerin dik durmasına yardım ettiler, darbeyi gerekçelendirmek için propagandanın hazır olmasını sağladılar ve bunu takip edecek olan cinayetler ve kargaşa için gereken ABD yardımını sağladılar. Örneğin Green, Endonezyalı generallerin harekete geçmek istediği belli olduğunda, Batılı büyükelçilerle görüştü. Washington ve diğer büyükelçilere, ordunun "Şukarno'yu görevden almaya karar vermesi durumunda Batılıların ekonomik yardımını ve anlayışı-

nı görmeyi umut ettiğini” söyledi. Büyükelçilikler yardım etmeye dünden hazırды. Öldürölmesi gereken komünistlerin ve komünist sempatizanlarının listelerini verdiler.

Peurifoy işinde iyiydi. Sıklıkla olduğu gibi CIA planları başarısız olduğuunda, ajanlar keşfedildiğinde ve tutuklandığında, sinirlerine hâkim olması ve hükümete baskı yapmayı sürdürmesi gereken ABD Büyükelçisi’dir. Peurifoy soğukkanlılığını asla yitirmedi; Árbenz’e 2 milyon dolar rüşvet vermeye kalkıştı, onu tehdit etti, sonra kabinesiyle bağlantılar kurmaya başladı, en sonunda da 18 Haziran 1954’te büyükelçilikte oturdu ve kurduğu komplonun hükümeti devirmesini izledi.

Eski bir fıkra vardır: Neden ABD’de hiç darbe olmaz? Çünkü orada ABD Büyükelçiliği yoktur.

3. Generallerin hazır olduđuundan emin ol

Honduras’ta bir mobilya satıcısı olan Albay Carlos Castillo Armas, ABD tarafından ülkesinin kurtarıcısı olarak memlekette dönmesi gerektiğine ikna edilmişti. Castillo Armas’ın United Fruit’a hizmet ettiği, pey akçesi olarak aylık 30.000 dolar aldığı söyleniyordu. Kilit bir muhalif ordu mensubu olan Albay Roberto Barrios Peña, 8 Ekim 1953’te ABD’ye yakınarak Castillo Armas’ın güvenilirmez olduğunu, parçalanmış olan muhalefeti birleştirmeye yardım edemeyeceğini söyledi. CIA, Castillo Armas’ın işe yaramaz olduğunu biliyordu; Castillo Armas Ocak 1952’de bir darbe girişimini engellemişti ve United Fruit’u Guatemala halkına karşı savunmaya hevesli olan diğer subaylarla anlaşılamıyordu. Fakat sadıktı. Castillo Armas’ın ardında sadece United Fruit değil, aynı zamanda, müdahalesi paha biçilmez olan Nikaragualı diktatör Anastasio Somoza vardı.

Árbenz’in 12 Ağustos 1953’te ikinci toprak kamulaştırmasının ardından, CIA’in Operasyon Koordinasyon Kurulu, CIA’e, Árbenz’e karşı “yüksek öncelik zemininde” harekete geçmesini söyledi. CIA, 3 milyon dolarla harekete geçerek, Castillo Armas’ın

paralı askerlerini eğitti ve bütün yüksek rütbeli askerleri arkasına almasını sağladı. Aralık'ta ABD Büyükelçisi Peurifoy, Dışişleri Bakanlığı'ndan John Cabot'a (aynı zamanda United Fruit'un hissedarlarındandı), ABD'nin "burada hükümetin değişmesine yardım etme sürecinde içkin olan riskleri kabul etmek zorunda olduğunu" yazdı. ABD ve United Fruit'un karşı karşıya olduğu sorunun, örgütsüz muhalefet olduğunu söyledi. "İçerideki 'komünist karşıtı' muhalefet," diye yazmıştı, "fena halde bölünmüş, işler bir siyasi programı ya da şu an itibarıyla erişilebilir bir örgütü de yok." Peurifoy işte bu yüzden, "hükümet karşıtı eylemi kamçılama çabalarının muhtemelen çok daha verimli olacağı öncelikli alan olarak Guatemala Silahlı Kuvvetleri'ni" önerdi. Guatemala'da gizli kimlikle bir kahve tüccarı olarak çalışan CIA ajanı Henry Hecksher, yalnızca Árbenz'in kabinesinde yer almakla kalmayan, aynı zamanda orduda da nüfuzlu olan Albay Hernán Monzón Aguirre'yle temasa geçti. Hecksher darbeye katılması için Monzón'a rüşvet verdi. Monzón, Árbenz görevden alındıktan hemen sonra yönetime geçen cuntanın ilk lideri olacaktı; daha sonra da görevi CIA'nın kayırdığı Castillo Armas'a devredecekti. Bu süreç içinde Hecksher, 1958'de Laos'a CIA İstasyon Şefi olarak atanacak, 1960'tan 1963'e dek, Endonezya'daki CIA operasyonunda görev alacak, Küba Devrimi'ne karşı proje yürüttüğü Mexico City'ye geçecek, en sonunda da Salvador Allende'yi devirmek için 1973'te Şili'de CIA İstasyon Şefi olarak kariyerini noktalayacaktı.

Peurifoy'un Washington'a 28 Aralık 1953'te gönderdiği telgrafta bütünüyle okunmaya değer iki nokta açıklanıyor:

Telgrafta ana hatlarıyla sunulan programın yapmasını belediklerim: a) yarımkürede ve Guatemala'da bir değişim fikri hazırlamak ve bize karşı yöneltilmesi beklenebilecek müdahale suçlamalarını etkisizleştirmek ve, b) burada nüfusun önemli kesimlerinin, özellikle Silahlı Kuvvetler'in ve mülk sahibi sınıfın çıkarlarının kaygı verecek kadar tehdit altında olduğunu hissettikleri bir iklim yaratmak, böylece de mevcut ataletten kurtulup

daha elverişli bir eğilime kavuşarak yeni bir hükümetin iktidara getirilmesinde etkin olarak işbirliği yapmak için gereken tehlikeleri göze almalarını sağlamak.

4. Ekonomiye çığlık attır

11 Eylül 1953'te CIA, Guatemala'ya açtığı hibrit savaşla ilgili bir rapor hazırladı. Maddeler arasında, “ekonomik baskı”nın şart olduğu belirtilmişti; “Guatemala hükümetinin ekonomisi baskıya duyarlı olduğundan, uygun durumlarda, petrol tedariğini, gemiciliği ve hayati önem taşıyan ihracat ve ithalatı hedef alan örtülü ekonomik savaş yöntemleri uygulanacaktır.” Latin Amerika bankacılığı, “gemi nakliyatı, tanıtım, genel yatırımlar ve petrol alanlarında deneyim sahibi” Amerikalı işadamlarından ve “Guatemala ticareti ve sanayi hayatında yüksek mevki sahibi” üç adamdan oluşan bir çalışma grubu oluşturuldu. CIA, dikkatleri United Fruit'tan Guatemala'nın kahve üretimine çekmek istiyordu. 31 Temmuz 1953'te, “Guatemala'daki Kahve Endüstrisi – Olası Ekonomik Yaptırımlara Dair Özgül Noktalar” başlıklı bir rapor hazırlandı. Folgers ve J.A. Medina gibi Amerikan firmaları, kahve ihracatında oluşabilecek sorunlardan endişeleniyordu. CIA onları yatıştırmak durumundaydı. Eylül raporunda CIA, yaklaşan OAS Konferansı'nda, “Guatemala'ya karşı çoktarafli ekonomik eylem” için “gerçek ya da üretilmiş kanıt” kullanması gerektiğini belirtti. CIA, “komünist karşıtı unsurları ciddi biçimde etkilemeden, Árbenz hükümetine zarar vermek için kahve endüstrisinin hangi evrelerine saldırılabileceğine” dair bir çalışma yürüttü.

1953 ila 1954 tarihli bu CIA belgelerini okurken, ABD'nin Şili'de Salvador Allende'nin sosyalist hükümetine yapacağı 1973 tarihli darbe için hazırlıklarını anımsamadan edemeyiz. 15 Eylül 1970'te ABD Başkanı Richard Nixon ve Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissinger, ABD hükümetini, Allende'nin yeni hükümetini baltalamak için elinden geleni yapmakla yetkilendirmişti. CIA Direktörü Richard Helms'in tuttuğu notlara bakılırsa,

Nixon ve Kissinger Şili’de “ekonomiye çılgılık attırmak” istiyordu ve “bunun yol açabileceği risklerden kaygılanmıyordu.” Savaş kabul edilebilirdi; yeter ki Allende hükümeti düşürülsün. CIA, 10 milyon dolarlık birinci taksitle, ülkenin örtülü istikrarsızlaştırılmasına başlamak üzere, Proje FUBELT’i uygulamaya koydu. 11 Haziran 1971’de ABD Hazine Bakanı John Connally, Nixon’a şöyle söylemişti: “Onların karşısında sahip olduğumuz tek üstün taraf, tek manivelamız, bana kalırsa, kredilerini kesebilmek, ürettikleri malların pazarlarını kapatabilmek veya buna benzer bir şey. Onlara karşı ekonomik yaptırımlar uygulayabileceğimiz bir konumda bulunmalıyız. Askerî yaptırımlar uygulayamayız, ama mali ya da ekonomik yaptırımlar uygulayabiliriz.” Bir ay sonra Allende bakır sektörünü kamulaştırdı ve başlıca şirketlere, Kennecott ile Anaconda’ya, ödemedikleri 774 milyon dolarlık aşırı kazanç vergisini affederek bunu telafi edeceğini söyledi. Şilililer o günü, Ulusal Haysiyet Günü (*Día de la Dignidad Nacional*) olarak kutladı. Şirketler şikâyet etmek için Beyaz Saray’a gittiler. Onlara telekomünikasyon devi ITT ile meşrubat üreticisi Pepsi Cola da katıldı. Connally, 5 Ekim 1971’de Nixon’a şöyle dedi: “Umabileceğiniz tek şey, onu (Allende) devirmek ve bu esnada ona karşı eylemlerinizi, istediğiniz şeyi, yani Amerikan çıkarlarını koruduğunuzu kanıtlayacaksınız.”

Misilleme hızlı oldu. ABD Export-Import Bank, Şili’ye üç Boeing uçağı satın alması için borç vermeyi zaten reddetmişti. Bu Şili’ye bir borçtan çok, Boeing’e bir ödenek gibiydi; görevden alınan Gana Başbakanı Kwame Nkrumah’nın 1965’te yazdığı gibi, “O halde, bir yeni sömürge devlete yardım, sadece bir döner kredidir, yeni sömürge devletten geçer ve yeni sömürgeci efendiye artan kâr olarak geri döner.” Şili, 1,862 milyar dolarlık borcunu yeniden yapılandırma koşullarının pazarlığını yapmak üzere Paris Club’a gittiğinde, Amerikalı delege burun kıvırdı. ABD bu borcun 1,227 milyar dolarına sahipti; dolayısıyla bu, hem ulusaşırı bakır şirketlerine tazminat, hem de Şili’nin borç ödemesini askıya alması

sorununu ortaya çıkarıyordu. Uluslararası finans kaynağı tükendikçe Şili üzerindeki baskı arttı. Inter-American Development Bank'te ABD, oyların yüzde 40'ına ve bilfiil veto hakkına sahipti; Şili'ye verdiği borç 1970'te 46 milyon dolardan, 1972'de 2 milyon dolara düştü. ABD'nin kontrol ettiği Dünya Bankası, 1970 ile 1973 arasında Şili'ye yeni borç vermedi. The Export-Import Bank, Şili'nin derecelendirmesini B'den D'ye düşürerek en düşük seviyeyi görmesini sağladı. Ticaret devam etse de firmalar mal satın alımı için nakit olarak peşin ödeme talep etmeye başladı. Bütün bunlar, bakır fiyatlarının yüzde 25 oranında düşmesi sırasında oldu; küresel enflasyon artarken ithal gıda fiyatları yükseldi. Enflasyon yüzde binin üstüne tırmandı ve Allende hükümeti, yaşam standartlarında tam bir düşüşün önüne geçmek için para basmaya ve karneyle satışa başladı.

Nixon'ın "görünmez ablukası", hükümetin yaptırımlara karşı gösterdiği panik yüklü tepki ve olumsuz uluslararası koşullarla (düşük bakır fiyatları, yüksek gıda fiyatları) birleşince, Kissinger'ın ifadesiyle, darbe için "zemin yaratıldı" Nixon şöyle cevap verdi: "Bu da böyle oynanacak."

5. *Diplomatik tecrit oluşturun*

Emperyalizme karşı ve halkının yanında duran bir hükümet, tanklar kışlayı terk etmeden çok önce, erişilmez ve tecrit edilmiş olarak gösterilmelidir. Bu tecrit doğal bir süreçmiş gibi görünmelidir. Artık hükümet bir hükümet değil de bir rejimdir, bir demokratik hükümet değil de otokratik rejimdir.

Salvador Allende'nin 1970'te Şili başkanlık seçimlerini adil bir seçimle kazandığına hiç kimse karşı çıkmıyordu. Bunun konuyla hiçbir ilgisi yoktu. Sosyalistler 1960'larda kazanımlar elde etmeye başladıktan sonra, Şili oligarşisi ve ABD hükümeti Şili demokrasisini baltalamaya çalışmıştı. CIA, Şili medyasını etkilemek için bir program başlattı ve Şili demokrasisini baltalamak isteyen, ülkede gerçek bir nüfuzu olmayan Sovyetler olduğunu

öne sürdü. Mart 1969'da Şili Kongresi seçimlerinde aşırı sağ partilere mali destekte bulundu. Bu başarısız olunca ve 1970'teki başkanlık seçimlerini sosyalistlerin kazanacağı ortaya çıkınca, CIA bir çekişme yaratmaya, sosyalist oyu bölmeye ve aşırı sağın zafer kazanmasını temin etmeye çalıştı. Allende 4 Eylül 1970'te seçimi kazandı.

O yıl, 9 Eylül gibi erken bir tarihte, darbeden tam üç yıl önce, CIA Şili ordusuna bir askerî darbe konusunu açtı. General René Schneider, 1925 Anayasası'na saygı gösterilmesi gerektiğine inandığı için darbeye sıcak bakmıyordu. Bir darbeye çok hevesli olan ve CIA'le düzenli olarak görüşen Emekli General Roberto Viaux, General Schneider'ı kaçırarak öldürdü. Bu, orduyu şok etti. Demokrasiyi baltalamaya çalışanlar, CIA, ordunun sağ kanadı ve Şili oligarşisiydi. Asıl tecrit edilmesi gereken onlardı. Ancak emperyalizmin dili böyle işlemez.

1962'de Amerikan Devletleri Örgütü (OAS), ABD hükümetinin baskısıyla Küba'yı birlikten çıkardı. Castro, OAS'yi "Yanki Sömürgeler Bakanlığı" olarak tanımladı, ki olanlar göz önünde bulundurulursa bu adil bir tanımlamadır. OAS, yarımkürenin ülkelerini zapturapt altına almak için kullanılmıştı ve tabii, Castro'nun hükümeti Küba halkının kendi toprağı ve emeğı üzerindeki hakkını savunmaya başladıktan hemen sonra Küba'ya karşı kullanılmıştı. Küba'yı OAS'den çıkarmak yeterli değildi. Kennedy yönetimi, OAS'nin 1964'te Küba'ya yaptırımlar uygulamasını sağlamak için mücadele etti ve bütün OAS üyelerinin de aynı şeyi yapmasını talep etti. Kennedy'nin buyruğunu reddeden tek ülke Meksika oldu.

OAS Ocak 1962 toplantısında şu açıklamayı yaptı: "Marksizm-Leninizm, Amerikan devletleri sistemiyle bağdaşmaz ve böyle bir devletin komünist blokla işbirliğı yapması, yarımkürenin birliğini ve dayanışmasını bozmaktadır." Küba'nın ihracı, komünizmin Amerika'ya yabancı olduğu fikrine dayanıyordu. Allende bunu biliyordu. Bu yüzden hükümetinin Marksist ilkelere dayandığı-

nı beyan etmedi ve Sovyetler Birliği'yle açık bir temastan kaçındı. Gelgelelim Küba'yla açıkça yakın ilişkiler ve Kuzey Kore'yle de ticari ilişkiler kurdu. Şili'nin Küba tutumunu dört devlet daha izledi ve OAS ablukasını kırdı; bu ABD'nin önünü almak istediği bir şeydi ve bu nedenle CIA bir darbe için hevesliydi. CIA, 4 Aralık 1970'te Henry Kissinger için hazırlanan uzun bir raporda, Şili'deki durum hakkında şöyle demişti: “Muhtemelen Şilililer Kübalılardan daha dikkatli davranacaklar” ve böylece bir OAS ihracını kışkırtmayacaklar. CIA, OAS üyelerinin Şili'nin OAS'deki yerine doğrudan meydan okuma konusundaki tereddütlerini aşmak için bir plan tasarladı. Şili'nin elini zorlamanın bir yolu, ABD'nin “Şili'nin tutum ve tekliflerine karşı genel ve örgütlü bir muhalefet, taciz, IDB (Inter-American Development Bank) kredilerinin ve OAS teknik yardımlarının yavaşlatılmasını veya askıya alınmasını” kotarması olacaktı. Şili'nin OAS düzeneğini meşru olarak kullanmasını güçleştirmek Allende'yi zorlayabilirdi ve ABD'nin kurduğu tuzağa düşmesini sağlayabilirdi; yani OAS'den ihraç edilmesine ve diplomatik tecride götürebilirdi.

OAS, ABD'nin baskısına boyun eğmeyince, ABD Hazine Sekreteri John Connally, 1971'de ABD Başkanı Richard Nixon'a ABD'nin OAS'den çekilmesini ve her bir Latin Amerika ülkesiyle ikili ilişkiler zemininde muhatap olmasını önerdi. Her türlü ikili ilişkide ABD en güçlü müzakereci olurdu ve baskısına teslim olmayan ülkeleri daha kolayca tecrit edebilirdi. Connally, ABD her ülkeyle teker teker müzakere edebilirse, “Peru ve Brezilya'yı baskı altına alabiliriz” demişti. ABD'ye göre OAS bir bölgesel işbirliği platformu değil, sadece bir güç aracıydı; OAS Sözleşmesi'ni okuyup da ciddiye almak safça olurdu.

Yaptırımlar ekonomiye darbe vursa da Şili'yi OAS'den çıkarmak kolay değildi. Batılı istihbarat servisleri dünya arenasında Allende'nin itibarını zedelemek için sıkı çalışıyordu. Allende'nin söyledikleri Üçüncü Dünya'da yankı buluyordu. Aralık 1972'de BM'de yaptığı konuşma, -ABD ve müttefiklerinin desteklediği-

ulusaşırı şirketler ile egemen devletler arasındaki mücadeleye sahne olan bir dünya betimliyordu. O yıllardaki birincil amacı Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen'e (NIEO) geçmek, yani ticaret ve kalkınma sisteminin toptan gözden geçirilmesini sağlamak olan Bağlantısızlar Hareketi'nde yankılanan bir söylemdi bu. Allende, NIEO'nun Batılı ülkelerce onaylanmayacağı yönünde uyardı ve "dünyanın bütün siyasi yapısının dibi oyuluyor" dedi. Bu ona göre abartılı bir cümle değil, gerçekçi bir ifadeydi. NAM 1973'te Cezayir'de bulunduğu Allende orada değildi. Hindistan Başbakanı Indira Gandhi 6 Eylül'deki açılış konuşmasında şöyle dedi: "Bizler için tanıdık bir savaş vermekte olan Şili Başkanı Allende aramızda yok." *Bizler için tanıdık* bir savaş. Üçüncü Dünya bloku ve Sovyet Bloku sağlam kaldığı sürece tecrit işe yarayamazdı. Yine de beş gün sonra, 11 Eylül'de darbe olacaktı ve Allende ölecekti.

Üçüncü Dünya ile Sovyet blokunun gölgesi yirmi yıl sonra geri çekildiğinde, ABD ile müttefiklerinin diplomatik tecridi rejim değiştirmenin bir aracı olarak kullanması çok daha kolay bir hal aldı. Arap Birliği'nin 2011'de, NATO'nun Libya'ya savaş açmasından önce, ülkeyi birlikten atması çok daha kolay oldu; OAS'yi Venezuela ve Bolivya'ya karşı silah olarak kullanmak ise katbekat kolaylaştı.

6. Kitlesele protestolar düzenle

Bir darbe asla bir darbe değildir. Ona darbe demek, ABD'nin bir başka ülkenin demokratik süreçlerini altüst ettiğini veya en azından bir başka ülkeye müdahale ettiğini itiraf etmek anlamına gelirdi. Darbenin başka bir isimle anılması gerekiyordu. Bu, bas-kıcı bir hükümete karşı, milliyetçi ordunun müdahalesiyle kurtarılan bir halk ayaklanması olmalıydı. Bir "devralma" veya bir "geçiş adımı" olabilirdi. Darbenin böyle anlaşılması gerekiyordu.

CIA'ın medya üzerindeki denetimi sayesinde, belli başlı Batılı gazeteler bunu bir darbe olarak ya da bir savaş olarak anmaya-

caktı. *New York Times*'tan Hanson Baldwin, John Foster Dulles'a CIA'nın 1953 tarihli İran darbesi hakkındaki haberinde tam işbirliği sunmuştu; aynısını Guatemala için de yapacaktı. Ordu, Árbenz'in ve komünistlerin yandaşlarını katletmeye başladıktan sonra Baldwin, 22 Haziran 1954'te, "Guatemala 'savaşı'nın âdetâ *opéra-bouffe*' niteliği"nden söz etmişti. Baldwin'e kalırsa, "şimdiye kadar esasen çarpışmalardan yoksun olmakla birlikte, bildiriler ve söylentilerle belirlenen bir savaş"tı bu. Burada "darbe" sözcüğü yok, "savaş" da kuşku belirten bir çift tırnak içinde kullanılıyor.

Halk ayaklanması olması için kitlelerin sokaklara çıkması gerekir. Ancak kitleler –Musaddık ve Árbenz örneklerinde olduğu gibi– hükümetin arkasındaysa, halk ayaklanması görünümü nasıl yaratılabilir? Burada para işe yarar; Kermit Roosevelt, "kiralanmış" bir kalabalığı toplamak için 1953'te Tahran'da bir milyon dolar harcamıştır; Peurifoy, CIA'den meslektaşı Howard Hunt'la birlikte, aynısını Guatemala City'de yapmıştır. Árbenz ve ailesi ülkeden ayrılırken, CIA'nın finanse ettiği iyi giyimli bir kalabalık toplanıp aileye hakaretler yağdırdı ve Árbenz'in Meksika'ya giden uçağa binmeden önce ordu tarafından çıplak soyunmaya zorlanmasını izledi.

CIA'nın Montevideo istasyonundan Philip Agee, 1 Nisan 1964'te günlüğüne, CIA'nın Rio istasyonu şefi Ned Holman'dan, Brezilya'da Goulart'a karşı yapılan darbeye ilgili olarak duyduklarını yazmıştı. CIA'nın Rio istasyonu ve onun yan kuruluşları, "Goulart hükümetine karşı toplu kent gösterilerini finanse ederek, Tanrı, ülke, aile ve özgürlük gibi eski izleklerin de hâlâ etkili olduğunu kanıtlıyordu." Bir CIA cephesinden William Doherty, Brezilya'daki darbeden şöyle söz etmişti: "Planlanmıştı, hem de aylar öncesinden. Bazıları bizim kuruluşumuzda eğitilmiş olan birçok sendika lideri, devrimde ve Goulart rejiminin devrilmesinde yer aldı." CIA Direktörü William Colby, Şili'de kalabalıklar "kiralamak" ve grevlere para yardımı yapmak için en az 8 milyon dolar harcanmasını onayladı. Şubat 1973'te Albay Gerald Sills, Şilili General

* Taşlamalı güldürü operası. (İta.) –çev.

Augusto Pinochet'ye sosyalist başkan Allende'yi devirmek için ne zaman harekete geçeceğini sordu. "Durum olgunlaşınca dek olmaz," diye yanıtladı Pinochet. "Silahlı Kuvvetler, halk sokağa çıkıp bize müdahale etmemiz için yalvarana dek Allende'ye karşı harekete geçemez." CIA harekete geçti. "Grevlere" ve "protestolara" para akıtıldı ve böylece Pinochet birliklerini kışladan çıkarmak durumunda kaldı. "Gösteriler" olmasaydı, ordunun harekete geçmek için meşru bir zemini olmazdı.

Guatemala'da kiralık kalabalıklar, başkenti komünist karşıtı sloganlar ve Árbenz ile Fortuny'yi öldürme tehditleriyle kuşattı. ABD'li askerî danışmanlar, Guatemalalı askerlere, eğer hükümeti devirmezlerse ABD'nin ülkeyi işgal edeceğini söylemişlerdi. Aksi halde sadık kalacak olan pek çok askeri huzursuz eden bir tehditti bu; ya darbe olduğunda kenara çekileceklerdi ya da darbeye katılacaklardı.

Guatemala'nın üstündeki darbenin sıcak nefesi Karayipler'de bir süre oyalandı, sonra da İngiliz Guyanası'na süzüldü. Orada 1953'te halk, hem Bıçkılıhan ve Orman İşçileri Sendikası'nın hem de Halkın İlerlemeci Partisi'nin lideri olan Cheddi Jagan'ı başbakan seçmişti. Jagan bir komünist partiye mensup değildi, fakat İngiliz Guyanası'nın "Küçük Moskova"sı sayılan Port Mourant'tan gelen bir Marksistti. İngiliz Guyanası'nın sömürgeci efendisi olan İngiltere Başbakanı Winston Churchill, Jagan'ın devrilmesini istiyordu. Jagan'ın yeni çalışma yasaları ve sosyalist bir gündemi uygulama kararı Churchill'i dehşete düşürmüştü. Sömürgeler Bakanı Oliver Lyttelton'a, "İngiliz Guyanası'nda komünistlerin dışını kırmak için elimizden geleni yapmak için Amerikan desteği almalıyız," diye yazdı. ABD bununla hemen ilgilenmedi; İran ve Guatemala'yla meşguldü. Churchill, Jagan'ı devirmek üzere birliklerini yolladı. Bu basit bir operasyondur ve kitle desteğine gerek yoktu.

On yıl sonra Jagan yeniden iktidardaydı ve bu kez ABD onun devrilmesiyle ilgileniyordu. ABD Başkanı John F. Kennedy'nin

danışmanı, Ağustos 1961’de Kennedy’ye, “Jagan’ın yerine bir ikame bulma olanağı”, başka bir ifadeyle Guyana’da rejim değişikliği hakkında yazmıştı. Jagan çok seviliyordu ve basit bir askerî müdahale çok zor görünüyordu. Bu kez CIA Jagan’a karşı sendikaları kullanmaya karar verdi. CIA, Serbest Ticaret Birliği Enstitüsü ve Özgür Emeğin Geliştirilmesi İçin Amerikan Enstitüsü gibi cepheler yaratmak üzere, ABD sendika hareketiyle –AFL-CIO (Amerikan Emek Federasyonu ve Endüstriyel Örgütler Kongresi)– sıkı bir işbirliği içinde çalıştı. Bu cepheler, dünyanın dört bir yanındaki sendikalara ABD hükümetinin parasını akıttı; ajanları da sola karşı sağcı sendikacıları topladı. Dünyanın dört bir yanındaki işbirlikçileri, genellikle, hastalıklı çıkarları olan örgütler ve kişilerden oluşuyordu; bunlara mafya ve faşist topluluklara mensup insanlar da dâhildi. Hem Avrupa’da hem de ulusal kurtuluş mücadelesi veren devletlerde sınıf mücadelesinin altını oymak için her yol mübahtı.

1947’de Fransa’daki grev dalgasında sağcılar ve mafya işçilere saldırdı. Bu işçilerden biri, komünist militan Vincent Voulant, Marsilya mafyası tarafından öldürüldü; sahada ne tür ittifaklar olduğunun erken bir işaretiydi bu. Marsilya’daki işçilerin dörtte üçü cenaze töreninin olduğu gün greve gitti. Liman işçileri madencilere katıldı ve şehri kuşattı. Fransa’nın güney bölgesinde komünist isyan çıkarmakla tehdit ettiler. CIA’den Frank Wisner, Serbest Ticaret Birliği Komitesi’nden Jay Lovestone’la (eski bir ABD Komünist Parti lideri) görüştü, Wisner da komünist karşıtı sendika Force Ouvrière ile Le Milieu’ye (mafya), özellikle Korsika cephesine nakit para taşımaya başladı. Anlaşmaya göre, mafya sendika üyelerinin gözünü korkutacak ve komünistleri öldürecek; bunun karşılığında da Fransız ve Amerikalı yetkililer onların Avrupa’ya eroin sokmasına izin verecekti. Bu anlaşma Fransız Bağlantısı olarak biliniyordu. Ayrıca CIA, komünistlerin itibarını baltalamak için Fransa’ya bir psikolojik operasyonlar birimi gönderdi. 60.000 un çuvalı taşıyan bir geminin yükünü liman işçileri

boşaltmayı reddedince, CIA, sendikaların ve komünistlerin aç insanlara düşman olduğu hikâyesini yaydı.

İngiliz Guyanası'ndaki işçi sınıfı arasında ihtilaf yaratmaya başlayan da ABD'nin finanse ettiği bu "özgür emek" gruplarıydı. Sendika hareketini paraya boğup parçaladılar. CIA "kitleler" in sol hükümetlere arkasını dönmesini bu şekilde sağladı. 1951'de Amerikan Emek Federasyonu'ndan Serafino Romualdi, on yıl sonra gerçekleşecek olanların tohumlarını atmaya başladığı Guyana'daydı. 1962'de Guyanalı sekiz işçi sendikası yetkilisi, Özgür Emekğin Geliştirilmesi İçin Amerikan Enstitüsü'nün (AIFLD) yönettiği bir eğitim kursuna gittiler. Guyana'ya döndüklerinde, Eylül 1961'de iktidara gelmiş olan Jagan yönetimine karşı bilenmiş haldeydiler. 1963'te bu adamlar ve sendikaları, üç ay süren ve Jagan hükümetine ciddi zarar veren bir genel grev örgütlediler. Sendikaların ayak direyebilmesinin nedeni, AFL-CIO'ya bağlı iki sendikadan finansman almalarıydı. Bu sendikalar, Amerikan Eyalet, İlçe ve Belediye Çalışanları Federasyonu ile Uluslararası Perakende İşçileri Sendikası'ydı. Bu CIA kaynakları, AFL-CIO'ya, (CIA'in kurduğu) Gotham Vakfı gibi özel vakıflardan geliyordu. CIA'in bir dizi emek cephesinde parmağı vardı ve bunlara, (lideri William Howard McCabe'in bir CIA ajanı olan) Kamu Hizmetleri Uluslararası Sendikası'nın uluslararası şubesi ile AFL-CIO'nun iş avukatı (yine CIA ajanı olduğu bildirilen) Gerald O'Keefe dâhildi. O'Keefe'nin, hükümet ve destekçilerine karşı şiddet ve sabotaj eylemleri yürütecek adamlar kiralaması için Jagan'a karşı çıkan bir işçi liderine, Richard Ishmael'e ve Jagan'ın önde gelen siyasi rakibi olan Forbes Burnham'a mali destek sağladığı söyleniyordu. CIA ile AFL-CIO o kadar yakındı ki Operation Flypast'tan (Operasyon Alçak Uçuş) sonra, İngiliz Dışişleri Bakanlığı'ndan J.C. Stackpoole bunlara "AFL-CIA" diye hitap etmeye başlamıştı.

Jagan'ın hükümeti düştü ve sonra derin bir yara almış halde 1964'teki seçimleri kaybetti. Seçimleri kazanan Burnham,

ABD'nin desteğiyle 1980'e dek Guyana'yı yönetecek, partisi de 1992'ye dek iktidarda kalacaktı.

Onlar Guyana'da kargaşa yaratırken, Romualdi ve AFL-CIA ekibi, kargaşayı Dominik Cumhuriyeti'ne taşıdı. Bir sosyalist olan Juan Bosch 1962'de başkanlık seçimini kazandı ve mütevazı bir tarım gündemini gerçekleştirmek için uğraştı. Ancak Bosch'un çok geçmeden öğrendiği gibi, ülkesindeki bütün ana kitle örgütleri ya CIA cephesiydi ya da AFL-CIA tarafından içleri boşaltılmıştı. Yakın danışmanlarından, aynı zamanda CIA ajanı olan Sacha Volman, öncü köylü örgütü Federación Nacional de Hermandades Campesinas'ın (FENHERCA) içini boşaltmıştı; bu arada AFL-CIA de, başlıca işçi sendikası Confederación Nacional de Trabajadores Libres'i (CONATRAL) oluşturmuş ve biçimlendirmişti. Bosch'un bürokratları ve teknisyenleri, Amerika Devletleri Toplumsal Araştırmalar Merkezi tarafından finanse edilen Uluslararası Emek Çalışmaları Enstitüsü tarafından eğitilmişti; zaten bu merkez de J.M. Kaplan Fonu olarak bilinen bir CIA cephesinden para alıyordu. Bosch'un altı oyulmuştu. Gitmesi gerektiğinde AFL-CIA ipi çekti, işçiler greve gitti ve Bosch'un hükümete yönelik bir kitlesel huzursuzluk görünümündeki bu durumu kabullenmesi gerekti.

7. Yeşil ışık yak

Daima bir yeşil ışık yakılır. Olaylardan elli yıl sonra, dünya değiştikten sonra bu belgeler gücün kurnaz bir ifadesi olarak ulaşır bize. Başka bir kuşaktan göz kırpma ve bir darbeye oynanan rolü kabul etmek başka bir şeydir; oysa *Rejim Değişimi İçin El Kitabı* etkin olarak kullanımdayken bu gerçek daima gizlenmelidir.

11 Temmuz 1953: "Yasal ya da kısmen yasal yöntemler aracılığıyla Musaddık hükümetinin düşüşünü gerçekleştirmek ve onun yerine başbakanlığı Zahedi'nin üstlendiği, Şah liderliğinde Batı yanlısı bir hükümet getirmek..."

26 Ağustos 1960: “Buradaki yüksek makamlar, eğer Lumumba görevini sürdürürse, bunun sonucunda en iyi ihtimalle kaosun baş göstereceğine, en kötü ihtimalle de Kongo’nun komünist denetimine gireceğine açıkça inanıyor. Onun görevden alınması acil ve birincil hedef olmalıdır. Bizim gizli eylemimizin en büyük önceliği de bu olmalıdır.”

Yeşil ışık yandığında CIA pilotları P-47 Thunderbolt’larına binip Guatemala City’nin tepesinde uçmaya başladılar. 50 kalibre silahlarını ateşleyerek yaklaşık üç kiloluk parça tesirli bombalar attılar ve ortalığı birbirine kattılar.

Hiçbir darbe görüldüğü kadar kolay değildir. Castillo Armas’ın yeterince silahlanmamış taburları başkente hemen ulaşamadı. Birçoğu sınır muhafızları ve ordu tarafından alt edildi. CIA uçağı bir akaryakıt deposunu bombaladı ve bir CIA ajanının yazdığına bakılırsa, bu olay darbeciler arasında “inanılmaz bir güçsüzlük, kararsızlık ve yüreksiz bir hamle” izlenimi bıraktı. Ancak ordu ABD işgalinden korkuyordu. Árbenz’in adamlarından biri bir üsse gitti ve oradaki kışlada saklanan subayları buldu. Döndüğünde Árbenz’e şunları söyledi: “Amerikalıların Guatemala’yı sırf sizin yüzünüzden ve komünist dostlarınız yüzünden tehdit ettiğini düşünüyorlar. Eğer istifa etmezseniz ordu başkente ilerleyecek ve sizi görevden alacak.” CIA ordunun döndüğünü bilmiyordu. Ülkenin bombalanmasını ve radyo yayınlarının engellenmesini onayladılar. Ancak ordu yönetimi ele geçirdi ve CIA’e sırtını döndü. ABD Büyükelçisi Peurifor, “İhanete uğradık,” dedi. Ancak işini nasıl yapacağını biliyordu. Orduya çıkıştı ve onlar da geri çekildi. 11 gün içinde, her biri Washington’a itaat etme konusunda bir öncekinden daha çok istekli olan, birbiri ardına beş cunta yönetimi ele aldı.

8. Bir suikast incelemesi

Guatemala Komünist Partisi’nin lideri Fortuny, Meksika Büyükelçiliği’ne sığındı. Árbenz devrildiği için ABD’nin

Amerikalılar'da bir komünist hükümete izin verip vermeyeceği soruldu ona. "Kendi çıkarımlarınızı yapın," diye yanıtladı. 2005'te 89 yaşında Mexico City'de öldü.

Uzun zaman boyunca CIA, eğer kilit konumdaki liderlere suikast düzenleyebilirse, bir ulusal kurtuluş devletinin azmini zayıflatabileceğine inanmıştı. Bir CIA yetkilisi, Guatemala bağlamında, devlette "yüksek konumlardakilerin elenmesinin hükümeti çökerteceğini" yazmıştı. CIA Planlama Direktörlüğü, 1949'da Guatemala ordusu tarafından hazırlanan ve solcuları içeren bir listeyi ele geçirdi. İnfaz edilecek insanların "imha listeleri" dolaşıma girdi; köylü ve işçi liderleri, komünistler, Marksist aydınlar, hepsi bu listelerde yer alıyordu. Ocak 1952'de CIA, "yeni hükümetin başarılı komünist karşıtı darbeler olması durumunda derhal yok etmeyi arzuladığı belli başlı komünistler"den oluşan bir listeye sahipti. 29 Ocak 1952 tarihli bir telgrafta CIA şöyle yazmıştı: "Genel merkez, yeni hükümetin başarılı bir komünist karşıtı darbe durumunda derhal hapsedilmesini istediği komünist ve/veya komünist sempatanlarından oluşan bir liste talep ediyor. Ekli listeyi doğrulamanızı ve ekleme ya da çıkarmalar önermenizi talep ediyoruz." "Hapsetmek" sözcüğünü okuduğumda onu "tutuklamak" olarak değil de "yok etmek" olarak anlıyorum. İkisi de duruma uyuyor. Aşırı sağcı Guatemalalılara silahlar dağıtıldı ve Árbenz hükümetine karşı sabotaj operasyonları başlatıldı. CIA psikolojik savaşın bir parçası olarak, 1953 yılında bir ay boyunca her gün öncü komünistlere "ölüm uyarısı" kartları gönderdi. CIA, "Guatemala'daki mevcut komünist denetimli hükümet illetini gizlice, mümkünse kan dökmeden görevden almak" için PBSUCCESS adlı yeni bir program yarattı. K grubu adlı suikast timleri ve sabotaj grupları işe koyuldu.

Guatemala hakkındaki CIA dosyalarında *A Study of Assassination* [Tasarlayarak Öldürme Hakkında Bir İnceleme, 1953] gibi basit bir başlığa sahip, 19 sayfalık kan dondurucu bir belge yer alıyor. Bu incelemeye göre, "hiçbir suikast talimatı asla

yazılmamalıdır ve kaydedilmemelidir”. Kararlar sahada alınmalı ve orada tutulmalıdır. Çekiçten mutfak bıçağına dek, bir suikasta kullanılabilecek tüm âletlerin bir listesi var; “sert, ağır ve kullanışlı olan herhangi bir şey yeterlidir.” Örneğin bir bıçakla, “beyin bölgesinde omurilik kesilerek tam güvenilir bir sonuç alınabilir.” İncelemeye göre, “Yufka yürekli kişiler buna yeltenmemelidir.” Bu tür incelemeler, ABD emperyalizminin uzun koluyla bağlantılı olan askerler ve paramilitar [yarı askerî] güçler için ileride de üretilcekti. 1983’te Honduraslı subaylar, cinayet konusunda olmasa da arzulanan sonuçları elde etmek için zor kullanma konusunda, daha doğrusu, sınıf mücadelesini ezme konusunda çok daha açık sözlü olan *Human Resource Exploitation Training Manual*’ı [İnsan Kaynaklarından Yararlanma Eğitim El Kitabı] okudu. Honduras ordusunun 316. Tabur’u solcuları alıp onlara işkence etmeyi ve sonra da topluma salınamayacak kadar tehlikeli gördüğü yüzlerce insanı katletmeyi görev edindi. CIA’li öğretmenler görevlerinde çok başarılıydı. CIA’den Dan Mitrione, sağcı gruplara işkenceyi nasıl kullanacaklarını öğrettiği Uruguay’a gitti. “Arzulanan etki için tam uygun yere tam uygun miktarda acı”; işte amentüsü buydu. En sevdiği işkence yöntemi cinsel organlara elektrik vermektir. 1970’te solcu Tupamaros örgütü tarafından öldürüldü.

Sayılar açısından en çarpıcı siyasi katliam, açık ara Endonezya’daki solcular ve sol sempatizanlarının Ekim 1965’te kısa bir süre zarfında katledilmesidir. Endonezya’nın kuzeyinde Vietnam halkı ABD bombalarına karşı savunmayı sürdürüyordu; onların direnci CIA için açıktı ve Ekim’de şöyle dile getirilmişti: “Hanoi, hava savaşının süregiden zayıflığı ve Güney’de Amerikan birliklerinin artmasına karşın, Güney Vietnam’daki savaşı sürdürme kararlılığını ortaya koyuyor.” Mart 1965’te 3500 Amerikan deniz piyadesi Vietnam’a çıktı; bunlar, mevcudu yüz binleri bulacak muharip birliklerinin ilkiydi. Kore’deki savaşı donduran ABD, burada işleri kızıştırmaya başlamıştı. O ay, iki Kore arasındaki çözümsüzlükten on yıl sonra, Kore Demokratik Halk

Cumhuriyeti'nin lideri Kim İl Sung Çinli bir heyetle görüştü. Onlara CIA'i endişelendiren bir şey söyledi: "Eğer ileride Kore'de savaş patlak verirse yine sizin yardımınıza ihtiyacımız olur ve beraber savaşmak isteriz. Yoldaş Mao Zedong bir keresinde Çin'in kuzeydoğusunun bizim arka bölgemiz olduğunu ve dahası, bütün Çin'in bizim arka bölgemiz olduğunu söylemişti." Çin yenilerde, 1964'te, nükleer bombasını denemişti ve gerektiğinde nükleer kalcanını Kore'ye uzatacaktı. Amerika'nın tavrı, Başkan Lyndon B. Johnson tarafından açıkça ortaya konmuştu. O yıl bir konuşmada komünistlere şöyle demişti: "Avrupa'da söylediğimizi Güneydoğu Asya'da da söylemeliyiz; İncil'de yazdığı gibi, buraya kadar geleceksin, ama daha öteye değil." "Daha öteye değil" ifadesi, sadece Güneydoğu Asya'yı değil, SSCB, Çin, Kore ve Vietnam'ın kuzey yarıları dışındaki her yeri kapsıyordu.

Hiç kuşkusuz Çin'in dışında en büyük komünist partiye sahip olan Endonezya'yı da kapsıyordu. Endonezya Komünist Partisi (PKI), komünistlere gitgide yaklaşımaya başlayan Başkan Sukarno'yla önemli bir ilişki geliştirmişti. 1965'te Endonezya ordusunun bir bölümü Sukarno'ya karşı harekete geçti ve ülkenin kurumlarını ele geçirdi. Sonra, genellikle modern zamanların en dehşet verici siyasi temizliklerinden biri olarak görülen şeye girişti: Endonezya ordusu ve müttetikleri, özellikle de dinî grupların da dâhil olduğu fanatik komünist düşmanları, bu pogromda [toplu kıyım] en az bir milyon kişi öldürdüler. ABD bu dönemle ilgili belgelerini tamamen açmayı reddetse de, ABD ve Avustralyalıların Endonezya Silahlı Kuvvetleri'ne öldürülecek komünistlerin listesini verdiği, orduyu bu katliamları yapmaya teşvik ettiği ve bu sınırsız vahşeti örtbas ettikleri, hiç kuşku götürmeyen bir gerçektir.

ABD'den gönderilen telgraflar, Jakarta'daki ABD Büyükelçiliği'nin neler olup bittiğinden gayet açık bir biçimde haberdar olduğunu gösteriyor. Siyasi İşler Danışmanı 21 Aralık 1965'te, katliamların başlamasından üç ay sonra şöyle yazmıştı:

“Güvenilir bir Balili kaynağın Büyükelçiliğe ilettiğine göre, Bali adasındaki PKI ölümleri yaklaşık 10.000’i buldu ve bunlara kriptoto-komünist [gizli komünist] Vali Sutedja’nın ebeveynleri ve hatta uzak akrabaları da dâhil.” Burada sözü edilen kişi, bir kraliyet ailesine mensup olan, Japonya ve Hollanda karşıtı mücadelelerde yer alan ve Hollandalılar tarafından 1948’den 1949’a dek hapsedilen Anak Agung Bagus Suteja’dır. Suteja, 1949’da bağımsızlık kazanıldıktan sonra Bali adasında yönetimin başına atandı. Ordu tarafından uzak yakın bütün akrabaları öldürülmekle kalmadı, kendisi de “kaybedildi” CIA yetkilisi Edward Masters’ın 1966’da gönderdiği telgraf şöyleydi: “Görünüşe bakılırsa, pek çok eyalet, mahpuslarını infaz etme veya yakalamadan önce öldürme sorununu başarıyla çözüyor.” Burada sözü edilen, komünist mahpuslardı. ABD, Endonezya ordusuna en az 5000 komünist liderin bulunduğu bir liste vermişti. Avustralyalıların da listeleri vardı. Ekim 1965’in başında Avustralyalı Büyükelçi Keith Shann, komünistlerin katledilmesi için “bundan büyük bir fırsat bulunamayacağını” ve ordunun komünistlere karşı “sert tavır alacağını içtenlikle umduğunu” söyledi. Kaygılanmasına gerek yoktu. 1966’da Avustralya Başbakanı Harold Holt, New York’ta kendisini dinleyenlere şöyle demişti: “500 bin ila bir milyon komünist sempati-zan bertaraf edildiğine göre, bir yön değiştirmenin gerçekleştiğini söylemek yerinde olacaktır.”

İster Guatemala’da ya da Endonezya’da, ister Güney Vietnam’daki 1967 tarihli Phoenix Program’ı aracılığıyla olsun, Amerikan hükümeti ve müttefikleri, yerel oligarkları ve silahlı kuvvetlerdeki dostlarını solu tamamen kırıp geçirmeleri için kışkırttı. Güney Vietnam’daki Phoenix Programı 1967’den 1971’e dek sürdü. 1968 tarihli bir CIA raporunda (“Phoenix Programı’nın Değerlendirmesi”) üç hedeften birinin “12.000 VCI üyesini etkisizleştirmek” olduğu açıkça söyleniyordu; VCI, Vietkong altyapısını ifade ediyor. Bu değerlendirmede CIA, güneydeki Vietnam ulusal kurtuluş hareketinin kabaca 82.000 üyesi olduğuna inanıl-

dığını, 1968’de ABD ve Vietnamlı müttefiklerinin bunların ancak 11.066’sını öldürebildiğini, öldürdüklerinin yüzde 83,5’inin “köy veya mezra seviyesinde görevli olduğunu” belirtiyor. ABD daha yüksek rütbeli üyeleri öldürmek istiyordu. Bu nedenle, “ABD’li yetkililer, VCI’nın yöneticilerinin ve önemli kadrolarının bir listesini oluşturdu”; bunlara suikast düzenlenecekti (daha doğrusu, CIA’in diliyle, etkisizleştirileceklerdi).

ABD hükümeti, Güney Amerika’da komünistleri kaçırmak, onlara işkence etmek ve onları öldürmek için Arjantin’den Paraguay’a varana dek pek çok yerde askerî cuntalarla birlikte çalıştı. 1975’ten 1989’a dek süren bu programın adı Condor (Tepeli Akbaba) Operasyonu’ydu. Yaklaşık 100.000 kişiyi öldürecek, yarım milyon kişiyi hapsedecekti. “Güney Konisinde Terörle Mücadele” adında 1977 tarihli bir CIA belgesinde, yetkili kişi, Condor Operasyonu’nun, CIA’in bilgisayarlı bir veri bankası geliştirmesine nezaret etmesini (“tüm üyeler bilinen ya da kuşku-lanılan teröristler hakkında bilgi sağlayacak”) ve Brezilyalıların “Condortel” (grubun iletişim şebekesi) için teçhizat tedarik etmesini kapsadığını belirtiyor. Condor suikast timleri, bilinen komünistleri, muhalif liderleri ve (aralarında Uluslararası Af Örgütü üyelerinin de bulunduğu) insan hakları gruplarını hedef aldı. Condor’un ajanları komünistleri öldürmek için Avrupa’da çalıştı, Şili’nin eski Amerika Büyükelçisi Orlando Letelier’i ve iş arkadaşı Ronni Karpen Moffitt’i 1976’da Washington’da öldürdü. Uzun bir zaman bu cinayette CIA’in parmağı olduğu düşünüldü. Bu arada Arjantin silahlı kuvvetleri, ABD hükümetine alelacele yazılmış kaygı dolu bir not ileterek, Letelier cinayeti soruşturmasının, 1974’te Şili Savunma Bakanı General Carlos Prats ile eşi Sofia Cuthbert suikastları hakkında bilgileri açığa çıkarabileceğine dikkat çekti; Arjantin’in notu, Salvador Allende’nin yakın iş arkadaşı General Prats’ın Condor çerçevesinde öldürülmüş olduğunu açıkça ortaya koyuyor (“Prats vakasında nihai Arjantin sorumluluğunu gizlemek için önlemler alınmalıdır”).

1971 yılında yaklaşık dört gün süresince, Sudan’da Binbaşı Haşim el-Atta yönetimindeki bir komünist darbe, Afrika’daki güç dengesini değiştirebilirdi; ancak çok geçmeden, görevden alınan başkan Albay Cafer Numeyri tarafından bastırıldı. Cafer Numeyri, karşı darbeyi, parti kurucusu Abdülhalik Mahcub’un da aralarında bulunduğu, Sudan Komünist Partisi ve işçi sendikalarının belli başlı yöneticilerini tutuklatmak ve öldürtmek için fırsat olarak kullandı.

Aynı formül Arjantin, Şili, Brezilya, Irak ve Gana’da da kullanıldı; dünyaya bir gaddarlık salıverildi ve en zehirli siyasi ideolojilere sınırsız bir öldürme yetkisi verildi. Ondan sonra da Amerika ve müttefikleri, radyolar ve televizyonlarda, gazeteler ve dergilerde ya gerçeği gizledi ya da hikâyeyi, komünistlerin aslında kendi kendilerini öldürdüklerini düşündürecek biçimde yansıttı.

9. *İnkâr et*

Árbenz görevden alındığında ve komünistler öldürüldüğünde, ABD hükümeti bunda parmağı olduğunu inkâr etti. Gizliden gizliye ise müthiş sevinçliydi. CIA Direktörü Allen Dulles, Honduras’taki Amerikan Büyükelçisi Whiting Willauer’a, “devrim” olarak andığı darbe hakkında bir telgraf gönderdi. Daha sonra Willauer, Dulles’tan gelen telgraf konusunda şöyle diyecekti: “Aslında devrim, benim yaptıklarım olmasaydı başarılı olamazdı.” ABD hükümeti, gazetecilerin 1966 Bilgi Edinme Özgürlüğü Yasası üzerinden yönelttikleri talepleri de geri çevirerek, etkinliklerini gizli tuttu. SSCB çökene dek hiçbir belge erişime açılmadı. Belgelerin açılmaması, ABD hükümetinin Guatemala ordusunun her türlü muhalefete karşı yürüttüğü katliamlardaki süregiden suç ortaklığı, katılımı ve teşvikiyle kol kola giden bir durumdu. ABD Dışişleri Bakanlığı’ndan Viron Vaky, Mart 1968’de kurum içi bir bilgi notunda, CIA’nın Guatemala’da onayladığı ve uyguladığı şiddetin “Latin Amerika’daki imajımız ve temsil ettiğimizi söylediğimiz şeyin güvenilirliği açısından ciddi bir sorun oluşturduğunu” yazdı.

Temsil ettiğimizi söylediğimiz şeyin güvenilirliği: Vaky'nin ifadesindeki riyakârlığın abukluğuna bakın!

Darbenin mekanizması tam da darbe olurken ya da olduktan hemen sonra erişime açılsaydı, yalnızca inkâr edilmekle kalmaz, suçlamaları yönelten kişi de bir komplo teorisyeni olarak damgalanırdı.

1967'de CIA "Concerning Criticism of the Warren Report" ["Warren Raporu'nun Eleştirisine Dair"] başlıklı bir rapor oluşturdu. Ondan dört yıl önce, Başyargıç Earl Warren, Amerikan Başkanı John F. Kennedy suikastı üzerine bir rapor hazırlayan komisyona başkanlık etmişti. CIA, henüz olgunlaşmamış olan Warren Raporu'nun yorumunun "Amerikan hükümetinin bütün itibarını zedelemesinden" endişe ediyordu. CIA, Amerikan hükümetinin etkinlikleri hakkında ciddi sorular soranları kötülemeye hevesliydi. CIA eleştiriyi itibarsızlaştırmak için ajanlarının ajan-sın liberal eleştirmenleriyle iletişime geçmesini istedi ve şöyle bir öneride bulundu: "Komplo konuşmalarının bir kısmı komünist propagandacılar tarafından bilinçli olarak üretildiğine işaret etmelidir. Asılsız ve sorumsuz spekülasyonları engellemek için liberallerin nüfuzlarını kullanmasını teşvik etmelidir."

"Komplo teorisi" görüşü, komünist karşıtı filozof Karl Popper tarafından 1945 tarihli *The Open Society and Its Enemies* [*Açık Toplum ve Düşmanları*] kitabında geliştirilmiştir. Popper, savaş, işsizlik ve yoksulluğun "bazı güçlü bireyler ve grupların doğrudan tasarımı sonucu" ortaya çıktığı görüşüne karşıydı. Savaş ve işsizliğin toplumsal mekanizmalarını anlamaya çalışan Marksizm gibi toplum teorileri, salt komplo teorileri gibi görülerek usulca bir kenara atılmalıdır. Popper, komplocu grupların paranoyak olduklarını ve tıpkı Nazizm gibi totaliterliğe ve soykırım politikalarına götüreceкlerini yazmıştı. Popper'ın liberalleri, Amerikan devleti ve toplumuna yönelik her türlü solcu eleştiriyi komplocu olarak yaftalıyordu; Joe McCarthy ve John Birch Derneği gibi gerçek komplo teorisyenlerine ise burun kıvırıyor, onları küçük görü-

yor ve ciddiye almıyorlardı (sonuçta Daniel Bell'in yazdığı gibi, komünistler John Birch Derneği'nin aksine, "her türlü demokratik topluma karşı bir tehdit" oluşturan bir komploya sahipti). Komplolara karşı ilkeli bir itiraz değildi bu; kapitalizm ve emperyalizme yönelik her türlü eleştiriye karşı bir sınıf saldırısıydı.

Komplo teorisi fikri, devletin gizli etkinliğinin sahici bir biçimde soruşturulmasının meşruluğunu yok etmek için kullanıldı. Amerikan iktidarının iyi olduğuna ilişkin örtük inanç, Amerikan hükümetinin, çıkarlarını güvenceye almak için asla yasadışı yollara başvurmayaacağı görüşünü üretti ve ABD'nin bir darbeyi kışkırttığı fikri ortaya atıldığında, buna derhal bir komplo teorisi yaftası yapıştırıldı.

ABD'nin Árbenz hükümetine karşı bir komplo da yer aldığını söyleyenlere adamakıllı komplo teorisini damgası vuruluyor ve onlarla alay ediliyordu. Daha sonra belgeler eleştirmenlerin haklı olduğunu kanıtlayınca artık iş işten geçmişti.

UNUTKANLIĞIN ÜRETİMİ

Amerika dikkatli olmalıydı. Ancak etkinliklerini gizlice yürütmesi yeterli değildi. Hem emperyalist blokun lideri rolünü inkâr etmeliydi, hem de düşmanları arasında korku yaratmak için bu rolü gözler önüne sermeliydi. Özel Grup'taki (Karşı Direniş) Bissell ve meslektaşları ABD'nin "geri planda kalması gerektiğini" söylemişlerdi; ancak daha sonra ABD Başkanı Richard Nixon, Özel Kalemî H.R. Haldeman'a, "Çılgın adam teorisi"ni onayladığını söylemişti. "Kuzey Vietnamlıların savaşı durdurmak için her şeyi yapabileceğim bir noktaya vardığıma inanmalarını istiyorum... eli nükleer düğmesinin üstünde." Amerikan iktidarına karşı korku aşılacak tavırlar, bu iktidarın yaptıklarını unutturmayı dayatan müdahalelerle el ele gitmeliydi.

Özgür. Özgürlük. Bu sözcüklerin Batı'yla özdeşleştirilmesine, SSCB ve müttefiklerini ve ayrıca, yeni bağımsızlaşmış olan sömür-

ge sonrası devletleri diktatörce ve otoriter göstermeye yönelik bir halka ilişkiler darbesiydi bu. “Özgür dünya” fikri, gerçekler tarafından, yani ABD ve müttefiklerinin gerçekten de özgür ya da temel liberal ilkelere bağlı oldukları gerçeği tarafından değil, para ve beceri, kurumların, örgütlerin ve kültürel hayal gücünün yapılandırılmasını içeren devasa bir proje tarafından üretildi. Batı, propaganda aracılığıyla, özgürlük fikriyle özdeşleştirilir hale geldi.

“Özgür dünya” fikri, ABD’ye yönelik örtük bir inanç üretmek ve hem sosyalist dünyayı hem de Üçüncü Dünya projesini gayrimeşru kılmak üzere seferber edildi. Stalin ve Nasır’ı Hitler’in muadilleri gibi göstermek için medya ve diğer kültür endüstrilerine para yağdırıldı. Bu adamlar kötülüğün özü olarak, projeleri de özgürlüğe karşıymış gibi betimlendi. Özgürlüğün anlamı, tam anlamıyla hayatta olma –karnını doyurabilmek, öğrenmek ve sağlıklı kalmak için kaynaklara sahip olmak– özgürlüğü değil, özgür seçimler ve özgür bir basın olarak tanımlandı; gerçi Fransa, Yunanistan ve İtalya’nın İkinci Dünya Savaşı’nın hemen ardından deneyimledikleri ve bunun yanı sıra, emperyalist güçler yitirdikleri sömürgelerini yeniden ele geçirmeye yeltendiğinde, Üçüncü Dünya halklarının öğrendiği şeyler düşünülürse, bu tanıımı bile bütünüyle saran bir yalan halesi vardı. Bir örnek vermek gerekirse, Fransızlar demokrasi ve otoriterlik karşıtlığı adına, Cezayir ve Vietnam üzerinde hak iddia etti; tıpkı ABD’nin komünizm ve totaliterlik karşıtlığı adına, eski kabuk tutmuş oligarşilerin lehine Amerikalar’a düzenli olarak müdahale etmesi gibi. Ho Şi Minh’in 1920’lerden beri söylediği gibi, bizzat Fransız sömürgeciliğinin totaliter olması, konu dışı görünüyordu; tıpkı Amerika’nın Amerikalar’a müdahalesinin askerî yönetim de dâhil olmak üzere totaliter yönetimi güçlendirmesi gibi. Demokrasiye karşı bu saldırılar özgürlük adına, gerçekte ise, halka karşı emperyalistlerin ve oligarkların özgürlüğü adına gerçekleştirildi. Amerikan, Fransız veya İngilizler Üçüncü Dünya ülkelerine müdahale ettiklerinde bunu özgürlük adına yapıyorlardı; Sovyetler ve Üçüncü Dünya

projesi esaretin özüydü: Bu, gerçekten de kayda değer bir yorum hokkabazlığıydı.

Böylesi bir yorumu savunabilmek için kendine has bir tarih anlayışının güvenceye alınması gerekiyordu. Geçmiş boğulmalı, unutkanlık üretilmeli ve tarihin gerçekte olduğu gibi tartışılmasına yer bırakılmamalıydı.

CIA ve çeşitli yan kuruluşları ile (Ford Vakfı gibi) özel vakıflar akıllıca davranarak, sağcı ve oligarşi taraftarı aydınları ve bu tür toplumsal hareketleri finanse etme ihtiyacı duymadılar. Bunlar zaten oligarşi ve emperyalizm yönetimine gönülden bağlıydı ve özel kaynaklardan yeterli destek alıyorlardı. Liberallerin ve komünist karşıtı solun omurgasını güçlendirmek daha önemliydi. 1950’de ABD hükümeti, dünyanın dört bir yanında sol eğilimli aydınlar arasında komünist karşıtı görüşleri yaygınlaştırmak için Kültürel Özgürlük Kongresi’ni oluşturdu. Aynı zamanda Ford Vakfı gibi Amerikan vakıfları aydın topluluklara ve toplumcul hareketlere büyük sayıda burs ve hibe yağırdı. Hedefleri, akılcılık pahasına bile olsa, bir Marksizm ve komünizm karşıtı zihniyet üretmekti. CIA ve Ford Vakfı’nın yakın bir ilişkisi vardı; 1967’de CIA’in Kültürel Özgürlük Kongresi’ni finanse ettiği ortaya çıktığında, platform Ford Vakfı’na devredildi ve vakıf da bunun adını Kültürel Özgürlük İçin Uluslararası Dernek’e çevirdi. CIA-Ford parası, *Black Orpheus* (Nijerya), *Hiwar* (Lübnan), *Mundo Nuevo* (Paris), *Quest* (Hindistan) ve *Transition* (Uganda) gibi dergiler aracılığıyla, Üçüncü Dünya aydın dünyasının derinliklerine çapa attı. Bu yayınlar, iyi finanse edilmiş konferanslar, kitap projeleri ve filmler, dinin mantıktan üstün olması görüşü de dâhil olmak üzere, Marksizm ve ulusal kurtuluş karşıtı ideolojileri teşvik etmeye yönelik bir araç hâline geldi.

Dinin oportünistçe komünizme karşı bir siper olarak kullanılması, hem CIA hem de Ford Vakfı’nın bir özelliği idi. CIA Suudi Arabistan’ı, Üçüncü Dünya halklarını din temelinde örgütlemenin ve komünizmin, solcu ulusçuluğun, sendikacılığın ve hatta ruh-

banlık karşıtlığının tehlikeli ve yabancı fikirler olduğu görüşünü yaymanın bir yöntemi olarak, 1962’de Dünya Müslüman Birliği’ni kurmaya teşvik etti. Ford Vakfı’ndan Don Price Ocak 1955’te, Bandung Konferansı’ndan aylar önce, “Her yerde yeni bağımsızlaşmış ülkeler, kültürel bağımsızlıklarını ve ulusal vatanperverliklerini güçlendirmenin bir aracı olarak, dinin dirilişine büyük bir vurgu yapıyormuş gibi görünüyor,” diye yazmıştı. Price patronuna, “Asya’daki dinsel gelenekler,” diye yazmıştı, “komünizme karşı bir siper olabilir.” Price, dinin “Asyalı ulusların teknik, ekonomik ve idari açılardan kendilerini modernleştirme çabalarının önünde bir engel” olduğunu kabul ediyordu, ancak bu bedeli ödemeye değdi. Geri kalmışlık komünizmden iyiydi ve geri kalmışlık, ideolojik açıdan, Asya’nın kültürel dünyasına has bir şey olarak satılabilirdi. Yabancı olan komünizmdi; gerilik ise yerliydi.

“VATANSEVER OL, BİR RAHİP ÖLDÜR”

5 Mart 1971’de Nixon en yakın danışmanlarını Oval Ofis’te topladı. Konu Latin Amerika’ydı. Nixon, son on yıldaki en büyük olayın “Katolik Kilisesi’nin tavrındaki bozulma” olduğuna işaret etti. “Üçte bir oranında Marksistlerden oluşuyorlar, diğer üçte biri merkezde, diğeri de Katolik... Eski günlerde, pek çok konuda Katolik Kilisesi’nin etken bir rol oynayacağına güvenebilirdin.” 1962 tarihli İkinci Vatikan Konsili ve kurtuluş teolojisinin ortaya çıkmasından sonra, artık böyle bir şeyden söz edilemezdi. Pek çok önemli Katolik papaz İsa’nın bir devrimci olduğu, dolayısıyla kendilerinin de oligarklar ve ordulara karşı köylüler ve işçilerle birlikte durmaları gerektiği anlayışına varmıştı. Kilise, radikal [köktenci] fikirlerin büyümesini engellemek için ideolojik ve kültürel bir çerçeve sağlamış olduğundan, bazı papazların sola kayması sadece oligarşiler ve ordular arasında değil, aynı zamanda Vatikan’ın üst kademeleri ve ABD hükümetinde de ciddi kaygılara neden oldu.

CIA, üyeleri Katolik kardeşlikte yer alan ve dünyanın dört bir yanındaki kiliselerde ciddi bir etki sahibi olan Malta Askerî Egemen Düzeni ile yakın bağlara sahipti. Nazi önde gelenleri 1945'te Avrupa'dan kaçınca, Vatikan Piskoposu Alois Hudal, Düzen'le yakın bir çalışma yürüterek onları Güney Amerika'ya kaçırdı. Klaus Barbie bu yöntemle Bolivya'ya geçerek General Hugo Banzer için üst düzey istihbarat görevlisi oldu. 1948'de Düzen, sonradan Batı Alman istihbaratının başına geçen CIA'in Nazisi Reinheard Gehlen'e onur nişanı verdi. CIA, Düzen'le bağları olan, İtalya'da komünist seçim zaferini engellemeye yardım eden ve sol eğilimli papazlara karşı istihbarat sağlayan aşırı sağ faşist unsurlarla daha da sıkı bağları olan Katolik Eylem'i finanse ediyordu. Sola karşı dinin silah hâline getirilmesinin altyapısı, aşırı sağ faşistler, gerçek Naziler, CIA ajanları, zenginliklerinde hiçbir değişiklik olmamasını isteyen oligarklar ve Kilise üyelerinden oluşan aşağılık bir grupla, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında üretildi.

1975'te Nixon'ın Katoliklik hakkındaki düşüncelerinin üzerinden çok fazla bir süre geçmeden, Bolivya'nın Hugo Banzer'i, Nazi güvenlik amiri Klaus Barbie'nin tavsiyesi üzerine, İçişleri Bakanlığı'nı kurtuluş teolojisine karşı bir plan hazırlaması yönünde teşvik etti. Banzer'in İçişleri Bakanlığı, Bolivya'nın Falange Hareketi'nden faşistlerle doluydu; bakanlık, Banzer'e karşı bir darbeye kalkışmadan önce, yıllar boyunca faşist Albay Andrés Selich Chop tarafından yönetilmiş ve bu kişinin emrindeki bir birlik 1967'de Che Guevara'yı infaz etmişti. 1975'te bakanlık, Banzer'i diktatör koltuğu yolunda takip edecek olan Juan Pereda Asbún'un idaresindeydi. Pereda, kurtuluş teolojisine karşı doğrudan bir saldırı olan ve sonradan "Banzer Planı" olarak anılan planı oluşturmak için CIA'le yakın bir çalışma yürüttü. Bolivya istihbaratı, başka on Latin Amerika ülkesinin istihbarat servisi ve CIA'le beraber, kurtuluş teologları [ilahiyatçıları] hakkında dosyalar derlemeye, her türlü ilerici Kilise yayını kapatmak

için arasına komünist yazın sıkıştırmaya ve kurtuluş teolojisine inanan yabancı rahip ve rahibeleri tutuklayıp sınır dışı etmeye başladı. 16 Temmuz 1975'te, Bolivya istihbarat servisleri, Oruro kentinde üç İspanyol rahibeyi tutuklayarak, onları grev yapmak için işçi sendikalarıyla beraber komplo düzenlemekle suçladı ve sonra da sınır dışı etti. Böylesi tutuklamalar ve sınır dışı etmeler olağanlaşmıştı; Vatikan rahip ve rahibelerini savunmak için hiçbir şey yapmadı. CIA faşist dindar grupları finanse ediyordu ve bunlar kiliseleri bombalıyor, kurtuluş teolojisiyle bağı olan rahip ve rahibelere saldırıyorlardı.

Şiddet gitgide artarak cinayete dönüşecekti. Rahip ve rahibelerin gecekondlu mahallelerine yerleştiği El Salvador'da faşist dindar paramiliter güçler, basit bir çağrı yayıyordu: *haz patria, mata un cura* ("vatansever ol, bir rahip öldür"). Bir Cizvit rahibi olan Rutilio Grande, 1977'de Salvadorlu güvenlik kuvvetleri tarafından öldürüldü; bu cinayet dizisi, Mart 1980'de aşırı sağcı bir ölüm mangasının San Salvador Başpiskoposu Oscar Romero'yu öldürmesiyle doruğa ulaşacaktı. Aralık 1980'de Amerikalı dört rahibe, El Salvador'un Ulusal Muhafızları tarafından kaçırıldı, tecavüze uğradı ve öldürüldü. Şiddet burada noktalanmayacaktı. 1989'da altı Cizvit rahip, evlerine bakan kâhya kadın ve kızı, Amerika'nın eğittiği Salvadorlu bir tabur tarafından gaddarca öldürüldü. Latin Amerika Piskoposluk Konferansı'nın genel sekreteri Kardinal Alfonso López Trujillo, kilisesini terk edecek, paramiliter güçlerle beraber Kolombiya ormanlarında kalacaktı; infaz edilecek radikal rahip ve rahibeleri bildirmesiyle tanınıyordu. López Trujillo daha sonra Vatikan'ın eşcinsellik karşıtı kampanyasının başını çekecekti. Trujillo'nun 1979'da Latin Amerikalı piskoposlar için düzenlediği bir konferansta, Papa II. John Paul şöyle diyecekti: "Bir politik figür, bir devrimci ve Nasıra bozguncusu olarak İsa fikri, Kilise'nin 'ilmihâliyle' bağdaşmaz."

On yıl içinde Nixon'ın kurtuluş teolojisiyle ilgili kaygıları, Ronald Reagan yönetimi için hazırlanan iki belgeye dönüştü; ken-

disini Amerikan Devletleri Güvenlik Konseyi olarak adlandıran bir grubun hazırladığı bu belgeler, *Santa Fe Document I* (1980) ve 2 (1984) olarak bilinir. Bu belgelere göre dünya meselelerinin düsturu barış değil savaştır; komünizme karşı savaş için ana savaş meydanları, Güney Amerika ve Güneydoğu Asya’da olacaktı. Ana nokta, Amerika’nın “Latin Amerika’nın bağımsız uluslarını komünist fetihten koruması” ve “Hispanik Amerikan kültürünü kısırlaştırılmış komünist fetih karşısında muhafaza etmesi”ydi. İlk belgeye göre, kurtuluş teolojisiyle bağı olan rahipler “Kilise’yi özel mülkiyet ve üretken kapitalizme karşı politik bir kol olarak kullanır.” Bir sonraki belgeye göre, Amerikan hükümeti Katolik hiyerarşiyle daha yakın bağlar kurarak kurtuluş teolojisini ezmelidir. 1983’te Papa II. John Paul, devrim mücadelesi içindeki Nikaragua’ya giderek, rahiplere ve onların peşindeki müminlere, kurtuluş teolojisine duydukları yoğun ilgi nedeniyle saldırmıştı.

Vatikan sadece kurtuluş teolojisinin tehdidi altında değildi, görünüşe göre Katolikler evanjelik kiliselere de geçiyordu; bunların pek çoğu Amerikan evanjelik projeler, özellikle de Pat Robertson’ın Hıristiyan Yayın Şebekesi tarafından finanse ediliyordu. Görece büyük evanjelik kiliseler, özellikle de neo-pentekostal [bir tür köktendinci] kiliseler, sol eğilime karşı bağıştı. Bu konuda onlara Opus Dei ve Katolik Eylem eğilimleri kadar güvenilebilirdi. Guatemalalı General Efraín Ríos Montt, gecekondulu mahallelerine giden ve komünistlerle dertleşen Katolik rahipleri hakir görüyordu. Protestan mezhepler, özellikle de Amerikan kökenli olanlar, toplumsal adaletin değil, bireysel girişimin İncil’ini yayıyordu. İşte bu yüzden, Ríos Montt Katolikleri terk etti ve Eureka İncil Yardımlaşma Kilisesi’ne (Kaliforniya) katıldı. Ríos Montt 1982’deki askerî darbeyle başa geldiğinde, Pat Robertson alelacele *The 700 Club* için onunla röportaj yapmak üzere Guatemala City’ye gitti; Robertson, üç milyonu aşkın takipçisine Ríos Montt’u “İsa Mesih’e derin inanç duyan” biri olarak tanıttı. Bu Ríos Montt, sadece ordusunu kendi halkının soykırı-

mında kullanmakla kalmamış, ayrıca şu sözü söylemiş biriydi: “Eğer bizimleynseniz sizi besleriz; değilseniz sizi öldürürüz.” On yıl önce, Şili’deki 32 pentekostal kilisenin liderleri, Pinochet’nin darbesini iyi karşılamıştı. Allende’nin devrilmesi hakkında şöyle demişlerdi: “[Bu,] Marksizmin, karanlığın şeytani gücünün ifadesi olduğunu gören tüm imanlıların dualarına Tanrı’nın cevabıdır. Bizler, evanjelikler, ülkemizin yüksek otoritesi olarak dualarımıza cevaben bizi Marksizmden kurtaran askerî cuntayı selamlıyoruz.”

Din, Ford Vakfı’ndan Don Price’ın Burma’da yazdığı gibi, komünizme karşı kalkandı.

KOMÜNİZME YANIT, MÜSLÜMAN DİRİLİŞ UMUDUNDA YATİYOR

Ağustos 1951’de, Taype’den Washington’a “Demokratik Uluslar ile İslam Dünyasını Bir Komünist Karşıtı Güçte Birleştirmek İçin Öneri” başlığını taşıyan tuhaf bir belge ulaştı. Belge, Tayvan’daki milliyetçi hükümet nezdinde askerî ataşe olan Amerikalı muvazzaf subay Albay David Barrett tarafından iletilmişti. Bu metin, sonradan Çin’de bir İslam âlimi olacak ve Tayvan’daki İslami Eğitim Kültür Vakfı’nı kuracak olan Hacı Yusuf Chang tarafından kaleme alınmıştı. Chang, İkinci Dünya Savaşı’nın hemen ardından, birbiriyle mücadele eden üç ideolojik yapı olduğunu belirtiyordu: Demokrasi, komünizm ve İslamcılık. Demokrasi ve komünizm, o sırada, Barrett’ten çok da uzak olmayan bir yerde, Kore’de, tehlikeli bir savaşın ortasındaydı. Bu arada İslamcılık, Süveyş Kanalı’ndan Sumatra’ya dek her yerde görülebiliyordu. Ona kalırsa İslam, ne demokrasi ne de komünizm güçleriyle birlik olabilirdi ve bu yüzden de ABD, İslamı alelacele komünist karşıtı bir görev için kışkırtmalıydı. Yakın tarihte Horasan, Sistan ve İran Belûcistanı İngiliz Başkonsolosu olarak hizmet etmiş olan diplomat John Playfair Price, Şubat 1951’de şöyle demişti:

Komünizme yanıt, Pakistan'ın liderliğini üstlenmek için yeterince donanımlı olan bir Müslüman diriliş umudunda yatıyor. İran, Müslüman birliği için bir köprü görevi görebilir. Müslüman dünyası bir güç deposudur. Komünizm, kendisinden daha güçlü bir inanç tarafından dizginlenebilir ve bu inanç Orta Yakındoğu'da yatmaktadır.

Bu ifade Chang'ı etkiledi. Amerikan hükümetinin üç maddeli bir planı finanse etmesini önerdi:

1. Müslüman hareketinin merkezi olarak seçilen yerde bir İslami Kültür Topluluğu, dünyadaki Müslümanlarla, özellikle de Ortadoğu ve Çin'dekilerle yakın temasta bulunan bir kanal kurmak.
2. İngilizce, Çince, Arapça, Urduca ve Malaydillerinde, Amerikalılarla Müslümanları komünizme karşı birleşik bir cephe hâline getirme amacı güden süreli broşürler yayınlamak.
3. Hem kültür topluluğunu hem de kitapçıları yayınlayan kuruluşu, ya Çinli ya da başka bir Müslüman ülkeden Müslümanlar yönetmelidir. Bu tür hizmetlerin ABD tarafından desteklendiğini yabancılardan bilmemesi azami önem taşımaktadır.

Chang'ın raporunun özeti bu şekildeydi. Barrett'in rapora ekli notu Chang'ı alkışlıyordu ve bu politikayı uygulamak için onunla çalışılmasını öneriyordu.

İki yıl sonra İran'da CIA, komünist Tudeh Partisi'nin gitgide artan etkisine ve gücüne karşı Ayetullah Ebulkasım Kaşani'yle beraber çalıştı. Kaşani, 1951'de Tudeh'i "sadık bir Müslüman örgüt" olarak savunmuş olan ve yeni bir "emperyalizm karşıtı örgüt" hayalleri kuran kafası karışık bir kişiydi; Mekke'ye yaptığı bir seyahatten sonra, Musaddık'ı devirmeye ve yerine General Fazlullah Zahedi'yi getirmek için uğraşması gerektiğine ikna olmuş bir halde İran'a döndü. Amerikan Teknik İşbirliği İdaresi Misyonu'ndan William Warne, Ağustos 1952'de Tahran'da Kaşani'yi ziyaret ettiğinde, vaiz ona halkı komünizme çeken şeyin sefalet ve çare-

sizlik olduğunu söyledi. Warne'a ayrıca şöyle dedi: Komünizm, "İran'ın en berbat düşmanıdır ve komünizmi durdurmak için halkın hâlihazırdaki acınası durumu iyileştirilmelidir. Aç bir insan ahlaki değerlere ve dine yönelmez." Amerika tarafından yapılacak daha fazla yatırım ve altyapısal kalkınmanın yanı sıra, komünistlerin ülkeden çıkarılması gerekiyordu. O yılın Kasım ayında Amerika'nın İran Büyükelçisi Loy Henderson, Kaşani'yi görmeye gitti ve Kaşani ona, "duruma bakılırsa militan ateizmin [tanrıtanımazlığın] yayılmasını engellemek için Hristiyan Amerika'nın Müslüman İran'la işbirliği içinde çalışmasının büyük önem kazandığını" söyledi. Musaddık'a darbe yapıldığı gün Kaşani'nin güçleri sokaklardaydı; hesaplaşma günlerinin geldiğini düşünüyorlardı.

Kaşani bir pan-İslam hareketi yaratmaya hevesliydi, ancak bunda başarılı olamadı. 1949'da Ürdün kralı Abdullah, İran Şahı, Irak Kralı ve Türkiye Cumhurbaşkanı bir pan-İslam hareketinin kurulmasını ele aldılar. Sömürge karşıtı milliyetçilik ve komünizmin yükselişinden duyulan bir memnuniyetsizliği paylaşıyorlardı. Bir İngiliz Dışişleri Bakanlığı yetkilisi Ekim 1949'da şöyle yazmıştı: "Modern bir pan-İslam hareket komünizme karşı ortak bir cephe oluşturmak için tasarlanıyorsa, ona yardımcı olmak için elimizden gelen her şeyi yapmalıyız." Şii ve Sünni, Müslüman Kardeşler ve Selefiler arasındaki bölünmeler bu harekete engel olmadı. Böyle bir şeyin gerçekleşmemesi tamamen irade eksikliğinden kaynaklandı.

On yıl sonra Suudiler böylesi bir hareket oluşturmak için liderliği üstlendi. 18 Mayıs 1962'de Kral Suud, Mekke'de, Cezayir'den Filipinler'e dek vaizleri ve âlimleri bir araya toplayan bir İslam konferansı düzenledi. O öğleden sonra temsilciler Dünya İslam Birliği'ni (Rabitat'ül Alem'ül İslami) kurdular. Petro-dolarlarla finanse edilen ve CIA tarafından teşvik edilen bu platform, yardımsever bir örgüt izlenimi vermeye çalışıyordu; fakat aslında komünizme karşı İslam müjdesini vaaz etmek ve hem sömürge karşıtı ulusçuluğa hem de Sovyet toprakları ve Üçüncü Dünya'daki

komünizme karşı genç insanları etkilemek için hücreler kurmayı hedefleyen bir şebekeydi. Amerikalı bir yetkili, David Long, bu gelişmeyle ilgili olarak şöyle demişti: “Pan-İslam bizim tarafımızdan stratejik bir tehdit olarak görülmedi. Solda Nasır’a karşı kötü şeyler yapan kötü adamlar vardı. Onlar solcularla savaşıyordu. Bu yüzden pan-İslam’ı tehdit olarak görmedik.” Kral Suud tahttan indirildiğinde ve yerine Veliiaht Prens Faysal geldiğinde, pan-İslam birliğini savunmak için bir dünya turuna çıktı. Rabıta bir “sivil toplum” şebekesi olduğu için Kral Faysal, devletlerarası bir yapı olan İslam Konferansı Örgütü’nü (OIC) oluşturmak için 1969’da hükümetleri Cidde’ye davet etti. Suudi Arabistan, sola karşı Müslüman Kardeşler’i pan-İslamcı birliğe katmak amacıyla, Said Ramadan’ın Cenevre İslam Merkezi’ni finanse etti. Bir devletlerarası örgüt (OIC), bir sivil toplum örgütü (Dünya İslam Birliği) ve bir entelektüel kurum (Cenevre İslam Merkezi) vardı artık. Para petrolden geliyordu; yönlendirme de CIA’den.

Suudi parası, komünizm ya da sömürgeci karşıtı ulusalcılığın taban kazandığı ve İslam’ın heterodoks [ana akım dışı] biçimlerinin yaygın olduğu, kalabalık bir Müslüman nüfusa sahip toplumlara aktı. Camiler inşa edildi, vaizler etki altına alındı, yoksullara yardım yapıldı, gençler arasında kitaplar ve broşürler dağıtıldı. Sonradan sosyalizm ve modern dünyaya karşı bütün gücüyle ortaya çıkacak olan şeyin tohumlarını bu yeni türden savaşçı, Ortodoks [ana akıma ait] İslam ekecekti. Hacı Yusuf Chang’ın 1951’deki raporunda sözünü ettiği “Müslüman diriliş”, şimdi Arap dünyasının krallıkları ve CIA tarafından hazırlanıyordu.

“BUNU BİR DÖNÜM NOKTASI KILMANIZI ŞİDDETLE TAVSİYE EDERİM”

31 Aralık 1979’da bir uçurumun kenarında durup da sonlanmak üzere olan on yıla dönüp baksaydınız, dünyanın içinde bulunduğu durum sizi epey sarsardı.

On yıl içinde dünya halkları muazzam ilerlemeler kaydetmişti, dünyada büyük toprak parçaları sömürge yönetiminden ve sömürgeci savaşımlardan kurtulmuştu. 1974 ila 1975'te Portekiz sömürgesi halklar, Avrupa'nın en eski sömürgeci gücünün pençelerini üzerlerinden atmayı başarmıştı; Angola, Cabo Verde (Yeşilburun), Gine-Bissau ve Mozambik on yıllar boyunca Portekizlilere karşı savaşmış ve şimdi Karanfil Devrimi sayesinde özgürlüklerini kazanmışlardı; üstelik Portekiz'e sundukları veda hediyesi de faşist rejimini sonlandırmak olmuştu. Özgürlüğün Portekiz'in Afrika'daki sömürgeleri üzerindeki etkisi, güçlenen millî kurtuluş savaşçıları'nın Ian Smith hükümetini devirdiği ve 1980'de özgür Zimbabve'yi ilan ettiği Rodezya'da hemen hissedildi. 1975'te Vietnam halkı, ABD'li emperyalistlerin Saygon'daki Amerikan Büyükelçiliği'nin çatısındaki helikopterlerine binmesini ve Vietnam Devrimi'ne teslim olmasını seyretti. ABD'nin Vietnam'ı portakal gazı ve napalm ile bombalaması, ülkenin toprağının nesiller boyunca zehirli maddelerle dolu olmasına neden oldu; can kaybı sosyalizme kolay bir geçiş yapılmasını engelledi. Vietnam savaşı kazandı, fakat ona, geniş bir olanaklar mezarlığı miras olarak kaldı.

Bir kez daha yoksul ülkelerde, her biri en sert türden yoksunluğun ve oligarşilerin durumu değiştiremeyeceği umudunun sonucu olan üç hızlı devrim gerçekleşti: Afganistan (1978), Nikaragua (1979) ve Grenada (1979). Bu devrimlerin hiçbirine, istikrar kazanma ve çeşitli sosyalist gündemleri yürürlüğe sokma fırsatı tanınmayacaktı. Afganistan Demokratik Cumhuriyeti'nin, özellikle de kırsal ve dağlık bölgelerde derin eşitsizlik ve gerilikten çıkmak için bir rota çizmesine fırsat bile kalmadan, ABD içsel olarak bölünmüş bir komünist hareketi baltalamak için şeytani müttefikleriyle beraber işe koyuldu. ABD, Nikaragua'daki Managua Limanı'na mayın döşedi ve yalnızca bu ülkedeki Sandinista hükümetine karşı değil, El Salvador ve Guatemala'da ortaya çıkan her türlü ilerici güce karşı da bir dizi kirli savaş başlattı. Son olarak, ABD Grenada'daki Gönenç, Eğitim ve Özgürlük için Yeni Ortak

Girişim (*New Jewel Movement*) içinde eften püften sorunlara oynadı, Maurice Bishop'ın eski yoldaşları tarafından infaz edilmesini izledi ve sonra da ülkeyi işgal ederek (1983), hareketin ürettiği doğru dürüst ne varsa hepsini yıktı.

Durduğunuz dağın tepesinden görebildikleriniz arasında şu darbeler de vardır: Bangladeş (1975), Çad (1975, 1978), Pakistan (1977), Irak (1978), Güney Kore (1979) ve Türkiye (1980). Bu darbelerin hikâyesi, Türkiye'den Güney Kore'ye uzanan bütün bir Asya kuşağını sarıp sarmalar. Bu darbelerin içsel tarihleri vardır; Türkiye'deki darbe bir ölçüde İstanbul'un seküler burjuvazisi ve onun Kemalist ordusu ile Anadolu'nun küçük burjuvazisi ve onun pek çok dinsel düzeni arasındaki çatışmadan kaynaklanmışken, ilk adımı 1961'de atılan Güney Kore darbesi, Güney Kore'yi bir Amerikan müttefiki olarak korumaya yönelik Soğuk Savaş taleplerinin yanı sıra, Güney Koreli işçi sınıfının aşırı sömürsüne dayanan bir hızlı ekonomik büyümeyi gerçekleştirebilmek için emeği baskılamak isteyen Güney Kore kapitalist sınıfının arzularıyla ilgilidir. Darbelerin kökleri derinlere inen yerel koşullarına, ABD'li emperyalistlerin, SSCB ile Çin'in sadece Asya'da değil, Avrasya'da da etkisini artırmasından duydukları bölgesel bir kaygı da ekleniyordu. 1972'de ABD ile Çin arasında kurulan yeni ilişkiyi, kıtada birleşik bir komünist cephe yaratmaya yönelik her türlü girişimi ölümcül bir biçimde yıpratmaya yönelik yeni ilişkiyi de bu bağlama yerleştirmek önemlidir.

2 Ocak 1980'de Amerikan Başkanı Carter'ın Ulusal Güvenlik Yardımcısı Zbigniew Brzezinski, Sovyet birliklerinin Afganistan'a girmesine dair bir rapor yazdı. Raporun ana görüşü, "Bedelleri Sovyetler için çok yüksek kılmak, orada eğer mümkünse Sovyet gücünün başarıyla sağlamlaşmasını engellemek" gerektiği idi. Bunu yapmak için ABD'nin "Basra Körfezi'ne bir güvenlik sistemi inşa etmesi" gerekiyordu. Brzezinski, Carter'a, "Bunu bir dönüm noktası kılmanızı şiddetle tavsiye ederim," diye yazmıştı. Bölgedeki Amerikan denetimi, Nisan 1978'de Afganistan'daki

Komünist Safer (Rumi takvimin ikinci ayı) Devrimi'nden sonra sarsılmaya başlamıştı. Devrim içeriden ve asgari Sovyet katkısıyla gerçekleşmiş olsa da, ABD bunu Sovyet gücünün genişlemesi olarak gördü. Brzezinski, Pakistan'daki (1977 darbesinden sonra oluşan ve Washington'ın tam desteğini gören) askerî yönetim üzerinden aşırı sağcı mücahitlere kaynak ve silah yardımı yapılmasıyla, Afganistan'a ABD müdahalesi konusunda diretmişti. Ancak şimdi daha fazlasını istiyordu. Brzezinski planının, her biri ABD tarafından eninde sonunda benimsenen dört unsuru vardı:

1. *Pakistan'a doğrudan büyük bir askerî yardım teklifinde bulunmak.* General Ziya'ül Hak Eylül 1977'de iktidara geçtiğinde, yaptıklarını anlatmak için ABD Büyükelçisi Arthur Hummel'i aradı. ABD olanları zaten biliyordu ve Ziya'ya tam destek veriyordu. Sovyetler Afganistan'a girdiğinde Ziya seccadesini çıkarıp serdi ve dua etti. Bölgede fiilen ABD için bir askerî üs hâline gelecek olan ülkesine Amerikan kaynaklarının akacağını biliyordu; tıpkı 1980'lerin Kirli Savaş'ındaki Honduras gibi.
2. *Üsler elde etmeye hız vermek ve bölge için yeni bir birleşik askerî yapı.* 1979 İran Devrimi'ne tepki olarak, ABD Hızlı İntikal Ortak Görev Gücü oluşturulmuştu. Carter Doktrini'nin (1980) askerî bileşeninde, Basra Körfezi'ne karşı herhangi bir tehdidin –esas kastedilen Suudi Arabistan'dı– ABD'ye karşı bir tehdit gibi görüleceğini, Basra Körfezi'ne yapılacak bir saldırının bu Görev Gücü tarafından karşılanacağını söylüyordu. 1983'te bu Görev Gücü, ABD Merkez Komutanlığı hâline geldi.
3. *Güney Yemen ve Eritre'nin yanı sıra İran ve Afganistan'da gizli eylem.* CIA ve Amerikan askerî istihbaratı, halkının koşullarını ciddi bir biçimde iyileştiren (buna toprak reformu ve kadınlar için eşit haklar da dâhildi) Marksist Millî Kurtuluş Cephesi'nin 1969'dan beri yönettiği Güney Yemen Demokratik Halk Cumhuriyeti'ne karşı operasyon yapmaya başladı; bu hükümetin altı oyulmalıydı. 1970'te Eritre Halkı Kurtuluş Cephesi, kitlesel destek gören Marksist bir grup, Etiyopya'dan bağımsızlık kazanmak için öne

çıktı; ABD bu dinamiği kırmak ve Afrika Boynuzu'nda bir sosyalist cumhuriyetin kurulmasını engellemek için harekete geçti. ABD'nin gizli operasyonları İran'a karşı sürüyordu ve elbette Safer Devrimi'nin daha ilk saatlerinde Afganistan'a karşı da başlamıştı. Kâbil Üniversitesi'nde kadın öğrencilerin yüzlerine asit atan Gulbeddin Hikmetyar gibi kişiler, Kasırga Operasyonu aracılığıyla CIA yardımlarının başta gelen alıcılarından olacaktı. Kasırga Operasyonu, Afgan hükûmetine karşı Tanrı'nın savaşçıları mücahitleri silahlandırmaya ve finanse etmeye yönelik bir CIA programıydı. Afgan hükûmetinin Sovyetler Birliği'nden yardım istemesine neden olan kargaşayı bu program yaratmıştı. Brzezinski daha sonra, "Rusları müdahale etmeye biz itmedik," dedi, "ama bunu yapma olasılıklarını bilerek artırdık." Veya, bölgenin Operasyonlar Direktörlüğü'nün CIA Şefi Chuck Cogan'ın, yıllar sonra, Harvard Üniversitesi'nin yakınındaki bir restoranda bana söylediği gibi, "En başından itibaren, İran Devrimi'nin ve Sovyet işgalinin çok öncesinden başlayarak, en berbat kişileri finanse ettik."

4. *İran'da ve Pakistan'da sağlayacağı destek karşılığında Türkiye'ye (büyük oranda Bonn ve belki diğer Avrupalı müttefikler tarafından finanse edilen) bir yardım paketi.* 1970'lerde Türkiye'de güçlü işçi sınıfı hareketleri yaygınlaşmıştı ve ülkenin Asya'yı kasıp kavuran devrimci dalgaya katılması tehlikesi vardı. ABD bir devrim olasılığının önüne geçmek için elinden geleni yapmak istiyordu: Türkiye Kuzey Kıbrıs'ı işgal ettiğinde yürürlüğe koyduğu silah ambargosu 1979'da sona erdi ve Mart 1980'de ABD ile Türkiye bir ekonomik ve savunma antlaşması imzaladı. Türkiye'de bulunan on altı NATO üssü ve Türk ordusunun yarım milyon askeri söz konusuydu ve bunların korunmaları gerekiyordu. IMF'nin kemer sıkma politikası ülkede sorunları kızıştıyordu, ABD bu nedenle Dünya Bankası ve Irving Trust Company'ye aksi takdirde iflas edecek olan Türkiye'ye borç vermelerini tavsiye etti. Amerikan ordusunda general olan NATO komutanı General Bernard Rogers, Ekim 1980'de Ankara'yı dört kez ziyaret ederken, ABD Genelkurmay Başkanı General David Jones ülkeyi Kasım ayında ziyaret etti. Türk Hava Kuvvetleri Komutanı Ali Tahsin Şahinkaya –söylenen-

lere göre– Türkiye’deki kargaşaya karşı harekete geçme iznini almak için Washington’a gitti. Türk ordusunun 12 Eylül 1980’de yönetime el koyması için Washington’dan parlak bir yeşil ışık yandı (daha muğlak bir CIA belgesine göre, ABD ordusu, “ordu yönetimi devralmadan önce uyarılmıştı”). General Kenan Evren başa geçti, Turgut Özal’ı IMF hattını korumak için Başbakan Yardımcısı yaptı, işçi sınıfı isyanlarını ezmek üzere tankları seferber etti ve NATO’nun darbe için desteğini göstermek için Anvil Express adlı bir NATO-Türkiye askerî tatbikatını hızlandırdı. Türk istihbarat servisi MİT, CIA ve faşist MHP, zaten 1978’den beri komünistleri öldürerek vakit geçiriyordu; bu süreç darbeden sonraki aylarda şiddetlendi. Türkiye, devrimci dalganın yayılmasına karşı ABD emperyalizmi için bir askerî ajan olmaya hazırdı. Brzezinski Özal’a, “Türkiye Arjantin gibi değil,” demişti, çünkü askerî yönetimi konusunda daha talihliydi. Yönetime Amerika’nın çizgisine tamamen uyması konusunda güvenilebilirdi.

Bu dört noktada Brzezinski Güney Kore’den söz etmemişti. Ancak Kasım 1980’de Güney Kore’ye yaptığı bir ziyarette Brzezinski, ABD-Güney Kore ilişkilerinin “Avrupa ve Basra Körfezi’nde olanlar ışığında gözlemlenmesi” gerektiğini söyledi. Genel Sekreter Kim Kyong Won’a, “Afganistan ve İran artık Ortadoğu için tampon devletler değil,” dedi. 1961’den Ekim 1979’da kendi istihbarat şefi tarafından suikasta uğramasına dek süren, gitgide “yalnızlaşan” Park Chung Hee’nin askerî diktatörlüğü, o sıralarda militan bir işçi sınıfı ile öğrencilerin çalkantısı sonucunda, geniş çaplı bir devrime yol açabilirdi. Kim’in Brzezinski’ye söylediği buydu. Bu durum, genç askerlerin, özellikle de sonradan darbenin lideri olan General Chun Doo Hwan’ın katılmasıyla yaptıkları bir askerî darbeye çözüldü. Chun’un, komünistleri hedef alan 1948 Ulusal Güvenlik Yasası’na dayanan ve polis ile iç güvenlikte kurumsallaşan manyakça komünizm karşıtlığı, yüzlerce eylemcinin tutuklanması ve işkence görmesine neden oldu. Kim’e göre bu, Güney Kore’nin “başka bir İran” olmasını engelleyen şeydi.

Burada önemli olan Brzezinski'nin Kim'le konuşmasının Kasım 1980'de olmasıydı. O yılın Mayıs ayında, güneydeki Gwangju kentinde bir halk ayaklanması Chun diktatörlüğüne başkaldırmıştı. Chun'un 18 Mayıs'ta gönderdiği askerler ateş açtı ve yüzlerce, belki binlerce insan öldürüldü. Chun, Kuzey Kore'nin kışkırttığı bir komünist darbeyi engellediğini öne sürerek eylemini savundu. 23 Mayıs'ta CIA Genel Merkezi'nde yapılan bir tartışmada, Ulusal İstihbarat Konseyi Başkanı Richard Lehman, "Kuzey Kore'de uygunsuz bir şeyin hazırlanmakta olduğuna dair hiçbir işaret olmadığını" belirtti; ayaklanmanın arkasında Kuzey Kore'nin olmadığını söylemeye çalışıyordu. Amerikan Büyükelçisi William Gleysteen, Mayıs'ta Washington'a, Gwangju ayaklanmasının "en az" 150.000 kişinin dâhil olduğu bir "iç tehdit" olduğunu yazdı. Bunların hiçbiri, 30 Mayıs'ta Beyaz Saray'daki bir toplantıdan şu kararın çıktığı Washington'ı etkilemedi: "Öncelik, Koreli yetkililerin daha geniş çaplı kargaşaların tohumlarını ekmeden, gereken en asgari gücü kullanarak Kwangju'da düzeni yeniden sağlamasıdır." ABD hükümeti ılımlılık önermekle beraber, "ancak Koreliler düzeni yeniden sağlarken, gereksinim duyulursa güç kullanılması olasılığını da elemiyoruz," diyordu. Daha açık bir ifadeyle, ABD, Chun hükümetine güç kullanma izni olduğunu söylüyordu.

1997'de Devlet Başkanı Chun, Gwangju katliamındaki rolü nedeniyle ölüm cezasına çarptırıldı ve bu ceza sonradan hafifletildi; ABD'nin yaktığı yeşil ışık pekâlâ soruşturulabilirdi (Güney Kore'nin katliamda ABD'nin sağladığı helikopterleri, MD 500 Defender ve UH-1 Iroquois'ları kullandığı ancak 2018'de açıklandı; Güney Kore'ye silah satışı 1980'den sonra kararlı bir biçimde sürdü). ABD hükümetinin Güney Kore'deki baskıyla gerçek bir sorunu yoktu. "Başka bir İran'a göz yummaktansa Güney Kore ordusunun ölümcül kuvvet kullanması çok daha iyiydi; Güney Kore'yi ABD emperyalizminin hırsları için bir ileri üs olarak ko-rumak çok daha iyiydi.

“ÇARŞAF ÇOK KISA”

1973-1974 yıllarında SSCB'nin desteklediği Üçüncü Dünya Projesi, Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen (NIEO) fikrini ma-saya koymuştu. NIEO, ekonomik milliyetçilik ilkelerini dünya arenasına çekerek, ticaret ve kalkınma düzeninin tam bir dönü-şümünü savunuyordu. ABD ve müttefikleri, NIEO'nun olası teh-likeli sonuçlarını anlıyordu ve ilerlemesini baltalamak için pek çok yöntem buldu; bunların arasında 1974'te NIEO'yu onaylayan Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun meşruiyet temelini yıkıl-ması da yer alıyordu. NIEO'ya karşı temel argüman entelektüel değil, politiktir; Batı bloku, çoktarafli örgütlerin içine herhangi bir Üçüncü Dünyacılığın bulaşmasını engellemek ve dış yardıma güvenen devletlere NIEO programını reddetmeleri yönünde baskı yapmak için bütün gücünü kullandı. İşte bu dönemde, ABD ile müttefikleri, Uluslararası Para Fonu'na ve çeşitli özel ve kamusal kredi ajanslarına, her türlü krediyi, -kısa vadeli likidite zorlukları için olanları bile- bunları talep eden ülkelerin kendi iç ekonomi-lerinin yapısal uyumuna bağlamaları için baskı yaptı.

Eğer bu üç harf, CIA, kuruluşundan 1970'lere dek olan dönem-de Amerikan emperyalizmiyle özdeşleştirildiyse, şu üç yeni harf, IMF de 1970'lerden itibaren Washington'la özdeşleştirilmeye başlanmıştır. IMF'nin kılavuzlarının *Bir Suikast İncelemesi* gibi başlıkları yoktu, ama sıklıkla kendilerine has darbe türleriyle uy-gulanan politikaları bir o kadar zararlı etkilere sahipti. IMF dar-besi için ordunun kışladan çıkmasına gerek yoktu; bir IMF heyeti başkente gelir, para biriminin fiyatına ve bütçe kesintilerine dair birkaç kilit taleple devletin mali gücünü kendisine tabi kılar-dı. Mali darbelerin doğasına uygun iki önemli saldırı, Zaire (Kongo) ve Peru'da meydana geldi. Zaire'de IMF yetkilileri hükümete 1976 ila 1978 yıllarında para biriminin değerini yüzde 42 oranında dü-şürmelerini söyledi; bu da tüketici fiyatlarında beş katı bir artışa ve gerçek tüketim harcamalarında üçte bir oranında düşüşe ne-den oldu. IMF yetkilileri esas olarak Maliye Bakanlığı ve Merkez

Bankası'nın yönetimini ele geçirdi. 1977'de IMF, Citibank liderliğinde bir konsorsiyumun General Francisco Morales-Bermúdez Cerruti ve askerî cuntasının diktatörlük rejimine sunduğu bir teklifle birlikte Lima'ya gitti; konsorsiyum Peru'nun doğal kaynaklarını satmayı ve ülkenin hatırı sayılır borcunu halletmeyi teklif etti. En sonunda ülkeye milyarlar akacaktı. Peru'daki durumu tanımlamak için *desgobierno* –hükümsizleştirme– sözcüğü uyduruldu; Bağlantısızlar Hareketi'nin üyesi olan ve IMF darbesiyle karşılaşan diğer devletler için de kullanılabilir bu sözcük. Meksika'nın 1976-1982 yıllarındaki José López Portillo hükümeti de IMF'yle benzer türde bir anlaşma yaptı; yönetimsizliğe teslim oldu, çevik kuvveti çağırdı ve sonra da 1982'de iflasa gömüldü. Washington ellerini temiz tutmuştu; IMF işi halletmişti.

IMF tereddüt ettiğinde, CIA mutlaka onun omurgasını diklettiyordu. Başlığı *Major Debtors: Problems with the IMF* (Büyük Borçlular: IMF'yle Sorunlar) olan 1985 tarihli önemli bir belgede CIA, IMF ekonomistlerinin Meksika'da süregiden mali krizle fazla yumuşak bir tarzda yüzleştiğini belirtti. IMF önerilerini benimseyerek Meksika bütçesinde derin kesintilere giden Başkan Miguel de la Madrid, her şeye karşın kemer sıkma programının halkı yabancılaştırmasından kaygılanıyordu. CIA, onun “devlet içinde büyük federal harcama kesintileri yapmaya ve maaşları sabit tutmaya yönelik önerilere direndiğini” belirtti. Meksika'nın IMF kurallarına uymaması, “Amerikan çıkarları için en acil sorunu yaratır” diye yazdı CIA. Sorun yalnızca Meksika'yla değil, bölgeyle ilgiliydi. IMF Meksika'ya hoşgörü gösterirse, bu “Brezilya ve Arjantin'le anlamlı reform görüşmelerini daha da zora sokar”dı.

CIA, de la Madrid hakkındaki değerlendirmesini sunduğu sıralarda, Peru'da sosyalist lider Alan García'nın yönetimindeki yeni hükümet hakkında da bir rapor yazmıştı. CIA'in kaydettiğine göre García, Nikaragua Devrimi lehinde yorumlarda bulunmuştu, ayrıca Sovyetlere ve Kübalılara yakın olduğu düşünülüyordu. García'nın IMF karşıtı söylemi, IMF politikasının sert

kemer sıkmaya götürdüğü bir ülkede gerekliydi. IMF'ye karşı sert konuşmalar yapmıştı ve Latin Amerika liderlerini Peru'ya gelerek, IMF'den daha uygun ödeme koşulları isteyen bir Lima Bildirisi'ni imzalamaya davet etmişti. Sorun işte bu bölgesel dayanışmaydı. ABD hükümeti, özel borç verenlere Peru'ya kredilerini sonlandırmaları yönünde baskı yaptı. Hiper enflasyon tırmandı ve yılda yüzde 13.000 gibi inanılmaz oranlar gördü. García boca-lıyordu. Görevden ayrılırken yuhalandı; yerine, -CIA dâhil bütün Washington yönetimi tarafından desteklenen- IMF çizgisine bağlılık politikası Fujişok olarak adlandırılan Alberto Fujimori geldi. Fujimori, IMF'den John Williamson'ın 1989'da geliştirdiği "Washington Konsensüsü [Oydaşması]" reçetesini toptan benimsedi; bu reçeteye mali disiplin, vergi reformu, özelleştirme ve kuralsızlaştırma dâhildi. Sonradan liberalleşme ya da neoliberalizmin standart politikası olarak nitelenen bu liste, ilerideki IMF darbelerinin ortak formülü hâlini alacaktı.

Nisan 1983'te, *IMF-led Austerity: Implications for Troubled Borrowers* [IMF Liderliğinde Kemer Sıkma: Sıkıntılı Borçlular İçin Olası Sonuçlar] başlıklı önemli bir belgede CIA, IMF politikalarının gerekli olduğuna, ancak "siyasi istikrarsızlık" yaratacağına işaret etti. "Kemer sıkma konusunda yaygın öfke ve hayal kırıklığının, mutlaka dönemsel grevler, işçi protestoları ve olasılıkla yiyecek isyanlarının patlak vermesine yol açacağı neredeyse kesindir." Boliviya'dan Zambia'ya uzanan işçi grevlerinin kontrol-den çıkması işten bile değildi. CIA analistleri, "Bize kalırsa," diye yazıyordu, "borçlu ülkelerde kemer sıkmaya karşı politik direniş zaman içerisinde artacak ve daha iyi örgütlenecek. Uyum sağlama sürecinin adaletsiz ya da fazla sert olduğu düşünülürse, güçlü bir siyasi muhalefetin gelişeceğine inanıyoruz. Ancak şu anda önde gelen borçlu ülkelerde tam ölçekli bir devrim ya da açıkça borcu tanımama gibi bir şey olacağını öngörmüyoruz."

İki yıl sonra, 1985'te, Küba hükümeti bu memnuniyetsizliği, açıkça borcu tanımama biçiminde örgütlemeye çalıştı.

Kübalılar o yıl Havana Borçlar Konferansı'na ev sahipliği yaptı. Toplantı, ABD'nin 1898'den beri tuttuğu Guantanamo Deniz Üssü'nün gölgesinde gerçekleştirildi. Romancı Gabriel García Márquez de konferanstaydı ve Castro gibi o da not tuttu. Bir gazeteci ona IMF politikası ve Washington Konsensüsü hakkındaki fikrini sordu. Márquez mali konularda uzman olmadığını itiraf ederek şöyle ekledi, "çarşafın çok kısa olduğunu ve çarşafı başımıza çekecek olursak ayaklarımızın açıkta kalacağını ben bile biliyorum."

KAN BORCU

Genç bir asker, Yüzbaşı Thomas Sankara, yönetimine geçtiği memleketinin adını Yukarı Volta'dan Burkina Faso'ya -dik insanların diyarı- değiştirdi. Bu 1983'te, IMF'nin kızıştırdığı borç krizinin ortasında oldu. Sankara Temmuz 1987'deki Afrika Birliği Örgütü'nün doruk toplantısında, "Borcun kökenleri sömürgeciliğin kökenlerine dayanır," dedi; zirvenin amacı, birleşik bir Afrika devletleri cephesi yaratmak ve borçların reddedilmesini sağlamaktı. "Borcu ödeyemeyiz çünkü bu borcun sorumlusu biz değiliz," dedi Sankara. "Tam aksine, diğerleri bize parayla ödenemeyecek bir şey borçlu. Bu borç, kan borcudur!"

Umutsuzluk dolu bir dönemde Afrika, Asya, Latin Amerika devletleri borç içinde debelenirken, Sankara umutlu konuşmuş, güven telkin etmişti. Ayağa kalkın, diyordu ve dünyanın gözünün içine bakın, çünkü haysiyetiniz yok edilemez. Güçlü bir mesajdı bu. 1985'te Sankara güven teorisinin ana çizgilerini anlattı:

Bir miktar çılgınlık olmaksızın köklü değişim gerçekleştiremezsiniz. Bugünkü durumda köklü değişim itaatsizlikten, eski formlere sırt çevirme ve geleceği icat etme cesaretinden geliyor. Bugün bizim aşırı bir berraklıkla hareket edebilmemiz, dünün çılgınları sayesinde oldu. Ben de o çılgınlardan biri olmak istiyorum. Geleceği icat etmeye cüret etmeliyiz.

Emperyalizm buna izin vermeyecekti. Ona karşı komplolar hızla ve hiddetle gerçekleştirildi.

Fransızlar arşivleri henüz açmadılar, ancak Burkina Faso'nun başkenti Uagadugu'da, Fransızlarla CIA'in Sankara'nın çabalarını baltaladığı yönündeki söylentiler canlılığını koruyor. 2009'da İtalyan gazeteci Silvestro Montanaro, Liberyalı senatör ve savaş beyi Prens Johnson'la röportaj yaptı ve Prens Johnson ona –ifadesi kayıtlıdır– Sankara'yı kastederek, “bu adamdan kurtulmak için uluslararası bir komplo vardı” dedi. Liberya'nın ulusal petrol şirketinin eski başkanı olan Cyril Allen, Montanaro'ya şöyle demişti: “Sankara çok fazla sola kayıyordu. Amerikalılar Sankara'dan memnun değildi. Ülkesinin kaynaklarını halkının yararına kamulaştırmaktan söz ediyordu. Sosyalistti, bu yüzden gitmesi gerekiyordu.” Liberyalı savaş beyi Charles Taylor'ın yaverlerinden General Momo Jiba, Sankara'ya giderek, Taylor'a Burkina Faso'yu bölgesel savaşında kullanmasına izin vermesini istedi. Sankara, Momo'ya bununla ilgilenmediğini söyledi. Taylor, Moritanya'da Sankara'nın Savunma Bakanı Blaise Compaoré'yle ve “Parisli beyaz bir adam”la buluştu. Daha sonra Libya'da yeniden görüştüler ve Sankara'yı öldürmeye karar verdiler. Cyrill Allen'in söylediğine göre, “Amerikalılar ve Fransızlar planı onayladılar. Bir CIA ajanı, Burkina Faso'daki Amerikan Büyükelçiliği ve Fransız Büyükelçiliği'ndeki gizli servisle beraber yakın bir çalışma yürütüyordu. Hayati kararları onlar aldı.” Momo ve Johnson komplo-nun birer parçasıydı.

Sankara, 15 Ekim 1987'de vurulup öldürülmeden önce şöyle yazmıştı, “Çelişkiler, karışıklıklar ne olursa olsun, güven hüküm sürdüğü sürece çözüm bulunacaktır.” Güven sönerken, borç krizi umutları silip götürürken ve SSCB ağır ölüm sürecine girerken, Sankara suikastı, uzun bir ulusal kurtuluş döngüsüne son noktayı koydu.

BÜTÜN KAMERALAR BAŞKA BİR SAVAŞA GİTTİ BİLE

Her savaştan sonra
birileri temizlik yapmalıdır.
Her şey
kendiliğinden düzelemez sonuçta.

Birileri molozları
yol kenarına itmelidir,
ceset dolu arabalar
yoldan geçebilsin diye.

Birileri batıp çıkmalıdır
çamurlara ve küllere,
koltuk yayları,
cam parçaları
ve kanlı paçavralar arasında.

Birileri bir kütüğü sürüklemelidir
bir duvara destek olsun diye,
Birileri bir cam takmalıdır,
bir kapı asmalıdır yeniden.

Göze hitap etmez bu işler
ve uzun yıllar alır.
Bütün kameralar
başka bir savaşa gitti bile.

Köprülerin yeniden kurulmasına ihtiyacımız var
ve yeni tren istasyonlarına.
Gömlek kollarımız paçavraya dönmelidir
çalışırken sıvanmaktan.

Biri, elinde süpürge,
eski günleri anlatıyor hâlâ.
Bir başkası dinliyor
ve onaylıyor, kopmamış başıyla.

Ama civarda bulunanlardan
bunları sıkıcı bularak
boş boş dolananlar da var.

Birileri bazen
çalılıkların arasından kazıp çıkarıyor hâlâ,
paslanmış savları
ve bunları çöp yığınınına taşıyor.

Bilen kişiler
burada olan bitenleri
Daha az bilenlere
yer açmalı.
Sonra azdan daha az bilenlere.
Ve en sonunda, neredeyse hiç bilmeyenlere.

Uzamış çimler kaplamış
nedenleri ve sonuçları,
biri uzanıyor olmalı
ağzında bir çim sapı
gözleri bulutlarda.

Wisława Szymborska, “Son ve Başlangıç”
(İngilizce çeviri: Johanna Trzeciak)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

“STRATEJİMİZ ŞİMDİ YENİDEN ODAKLANMALIDIR”

SSCB karanlığa gömülürken ve Üçüncü Dünya Projesi emperyalist liberalleşmeye teslim olurken, yeni bir müdahale çağı çıktı ortaya. Önceki çağ, Batılı istihbarat servislerinin desteklediği kasapların, katillerin ve üçkâğıtçıların cirit attığı darbelerle, müdahalelerle, işgallerle doluyken, SSCB’nin düşüşünün ve Üçüncü Dünya’nın teslim olmasının ardından, BM kalkanı yok oldu ve Batı’dan müdahaleler dev bir dalga gibi vurmaya başladı.

1989’dan onyıllar önce, ABD’nin dünyadaki en büyük askerî güce sahip olduğu açık seçik ortadaydı. ABD’nin 1989’da Panama’yı işgal etmesi, Soğuk Savaş sonrası çağın yeni savaşlarının bir provasıydı. ABD, onyıllar boyunca CIA’e hizmet etmiş olan eski bir müttefike, Manuel Noriega’ya kilitlenmişti; bu müttefik, şimdi gezegendeki en berbat alçakmış gibi şeytanlaştırılıyor, medya dönüp dolaşıp onun sayısız korkunç özelliğini sayıp döküyordu. İdeolojik zemin oluşturulduktan sonra, ABD yeni düşmanın güvenlik kuvvetlerini etkisizleştirmek üzere bir hava bombardımanıya başlayan devasa bir işgale girişti. Savaşın tamamı televizyonda yayınlandı; görseller, başkalarına ABD’ye kafa tutmamaları yönünde bir uyarı, müttefikler için de ABD gücünün görkeminin bir kutlamasıydı. Özel kuvvetler indi, Noriega’yı yakaladı, ABD’de bir mahkemeye götürdü ve hapse attı. BM Genel Kurulu, işgali “uluslararası hukukun açıkça ihlali” olarak kınadı. Güvenlik Konseyi de hemen işgale karşı bir karar hazırladı; ancak

Fransa, Birleşik Krallık ve ABD hiç tartışmadan bunu veto etti. Bu aşırı güç kullanımı konusunda hiçbir utanç yoktu.

2 Ağustos 1990'da Irak orduları Kuveyt'i işgal etti; bunun nedeni kısmen petrol çekişmesinin intikamı, bir ölçüde de Saddam Hüseyin'in İran'a karşı savaş için Körfez Arapları'ndan ödenmemiş bir borcu talep etmek istemesiydi. ABD Carter Doktrini nedeniyle Kuveyt'in komşusu olan Suudi Arabistan'ı korumakla yükümlüydü. ABD Başkanı George H.W. Bush, Suudi Kral'a sınırlarındaki Iraklı birliklerin düzmece uydu fotoğraflarını gösterdi; dehşete düşen Suudiler, ABD savaş makinesinin bütün kudretiyle Arap Yarımadası'na ve Körfez'in sularına inmesine izin verdiler. ABD'den yoğun baskı gören BM, gelecekteki tüm yaptırım düzenleri için örnek niteliğindeki 661 sayılı kararı geçirdi (Ağustos 1990). Bu karar BM'ye, 1990'dan 2003'te ABD işgaline dek, Irak halkına karşı bir Orta Çağ kuşatması dayatma olanağını verdi. ABD, BM Antlaşması'nın VII. Bölümü uyarınca, "üye devletler"in Irak'a karşı silahlı eylem dâhil olmak üzere "gerekli tüm önlemleri" almasına izin veren (Kasım 1990 tarihli) 678 sayılı kararı kabul ettirmek için, BM Güvenlik Konseyi üyelerine baskı yaptı. Bu karara yalnızca Küba ve Yemen karşı oy kullandı; böylece ABD, Irak'ı imha etmek için BM'den izin almış oldu. Mart 1991'de ortalık yatıştıktan sonra, BM Irak'a, BM Genel Sekreter Yardımcısı General Martti Ahtisaari başkanlığında bir heyet gönderdi. Heyet, ABD bombardımanının Irak'ı "sanayi öncesi çağ"a döndürdüğünü ve "kıyamet benzeri" bir durumda bıraktığını söyledi. Yeterli gıdanın olmadığı Irak, "yaklaşan felaket"in kıyısında idi ve dev boyutlara ulaşan yaşam destek ihtiyaçları hızla karşılanmadığı takdirde, salgın hastalıklar ve kıtlıkla karşı karşıya kalabilirdi. Bu hiç kimseyi sarsmadı. BM kararları hızla ve sertçe alındı; Irak halkı uygarlığın yıkımının kurbanı oldu.

1996'da ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright *60 Minutes*'e ["60 Dakika" programına] çıktı. BM Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) ABD kaynaklı BM yaptırımlarının Irak üzerindeki etkisine dair

bir rapor yayımlamıştı. Rapora göre, bu yaptırımlar nedeniyle beş yaşın altında 567.000 Iraklı çocuk ölmüştü. *60 Minutes*'ten Lesley Stahl, Albright'a şöyle sordu: "Yarım milyon çocuğun öldüğünü duyduk. Yani Hiroşima'da ölen çocuklardan daha fazla. Peki bu bedele değer miydi?" Ne *60 Minutes* ne de Albright, BM raporunu veya Irak'a verilen zararı yalanlamadı. Albright bir saniye bile tereddüt etmedi ve soruyu şöyle yanıtladı: "Bence bu çok zor bir seçim ama bedel –evet, bu bedele değdiğini düşünüyoruz." Sözün bittiği yerdi bu. Irak'ın yok edilmesi buna değerdi. Peki, bu bedel karşılığında satın alınan şey neydi? ABD'nin üstünlüğü.

Saddam Hüseyin ve en yakın danışmanları, 24 Şubat 1991'de rejimin saraylarından birinde otururken, eli kulağındaki saldırı konusunda kaygılanıyordu. ABD bir aydır Irak mevzilerini bombalıyordu ve o gün Amerikan Kuvvetleri Kuveyt'e girmişti. Hüseyin, SSCB'nin ABD ordularının Körfez Bölgesi'ne yığılmasına neden müdahale etmediğini merak ediyordu. Sovyetler Birliği yıkılma yoluna girmişti ve o yılın sonunda çökecekti. Ancak Şubat ayında Irak yönetimi Moskova'nın sessizliğinin nedenini merak ediyordu. Saddam'ın Kültür Bakanı Hamid Hammadi durumu açık bir biçimde ortaya koydu. Ona kalırsa ABD Irak'ın Kuveyt'i işgalinden dolayı endişe duymamıştı; asıl mesele Kuveyt değildi. Amerika'nın Irak Büyükelçisi April Glaspie, Saddam Hüseyin'e Kuveyt'i işgal etmesi için âdeta yeşil ışık yakmış, sonra da tatile çıkmıştı. ABD, Irak'ın İran savaşı sonrasında ciddi darbe almış olan askerî gücünden de kaygı duymuyordu; Suudiler Saddam'ın Kuveyt işgalinin kendi sınırlarında duracağını biliyordu, çünkü Saddam, Suudi toprakları üzerinde hak iddia etmiyordu. Hammadi başka bir şeyin söz konusu olduğuna işaret ediyordu. "Bütün bu gelişmelerin amacı sadece Irak'ı yok etmek değil," dedi yakın çevresine, "Amaç, ABD bütün insanlığın kaderini kontrol edebilsin diye, Sovyetler Birliği'nin rolünü yok etmek."

Hammadi'nin değerlendirmesi, ABD'nin kendi analistlerinin değerlendirmelerini yansıtıyordu. ABD Savunma

Bakanlığı'nda bir politika grubu –Ekip B– 1990'da bir Savunma Planlama Kılavuzu oluşturdu. Geleceğin Başkan Yardımcısı Dick Cheney'nin başkanlığındaki Ekip, “İlk hedefimiz,” diye yazdı,

eski Sovyetler Birliği topraklarında olsun başka bir yerde olsun, Sovyetler Birliği'nin sergilediği türde bir tehdit oluşturan bir düşmanın yeniden ortaya çıkmasını engellemektir. Hâkim düşünce budur ve düşman bir gücün, sağlam bir denetim altına alındığında kaynakları küresel bir güç oluşturmaya yeterli olacak bir bölgeye hükmetmesini engellemeye çabalamamızı gerektirir. Artık stratejimiz, gelecekte potansiyel bir küresel rakibin yeniden ortaya çıkmasını olanaksızlaştırmaya odaklanmak olmalıdır.

Hammadi, Amerikan bombaları etraflarına yağarken, Hüseyin'e işte bunları söylemişti. On yıl sonra Yeni Amerikan Yüzyılı Projesi de *Rebuilding America's Defences (Amerika'nın Savunma Hatlarını Yeniden İnşa Etmek)* şöyle demişti: “Amerikan barışı korunmalı ve yaygınlaştırılmalıdır”; Pax Americana, diğer bir deyişle Amerikan emperyalizmi, “ABD'nin tartışmasız askerî üstünlüğünde güvenli bir temele sahip olmalıdır.” George W. Bush'un 2002 tarihli *Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Güvenlik Stratejisi*'nde de yinelenenecekti bu: “Kuvvetlerimiz, potansiyel rakiplerini ABD'nin gücünü aşma veya dengeleme amacıyla bir askerî gelişime yönelmekten vazgeçirecek kadar güçlü olmalıdır.”

Fakat *asimetrik [bakışsız, dengesiz] savaş* –topyekûn savaş– hiçbir zaman yeterli olmamıştır. Çatışmaları kazanabilir, kentleri yok edebilir; ancak savaşı kazanamaz, zihinlerin ve yüreklerin içine işleyemez. Bir toplum üzerinde “tepeden tırnağa hâkimiyet” kurabilmek bundan daha fazlasını gerektirir –sabotaj ve ekonomik ablukaların yanı sıra, gerçeği balçıkla sıvamak için kültür ve medya kampanyaları da içeren bir *hibrit savaş* gerektirir. Hibrit savaş, toplumsal ve siyasal hayatın bütün tayfına yayılan ve bir dizi devlet aktörü ve devlet dışı aktör kullanan geleneksel ve gelenek dışı araçların bir bileşimidir. Bu hibrit savaşın bir parça-

sı fikirler üzerinden yürütülen savaştır; ABD ve onun oligarşik müttefikleri, düşman ülkelerin gırtlığını sabotajla ve ekonomik ablukalarla sıkar, sonra da halkı, hükümete karşı bir “renkli devrim” yapması için kışkırtır. Düzen bir kez değiştikten sonra, halkın kendi umutlarına daha çok uyum gösteren yeni bir hükümet kurmak için kullanabileceği hiçbir siyasi ağırlığı yoktur. Bunun yerine, yeni düzenin oyuncularını, oligarşiye ve çeşitli ABD eğitim programlarına mensup eski yüzlerdir.

“YÜKSELEN GÜÇLER ULUSLARARASI DEVLET SİSTEMİNDE İSTİKRARSIZLIK YARATIR”

1991’de ABD Dışişleri Bakanı James Baker, eski Soğuk Savaş düzenlemelerini tanımlayan göbek ve parmaklık sisteminin yeni dönemde el değmeden kalacağını, ancak çok taraflı örgütlerin ele geçirilmesiyle beraber genişletileceğini öne sürdü. Doğu Asya meselesine odaklandı. Göbek ve parmaklık sisteminin tarihi, “Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) sürecine biçim vermişti”; bu eski tarih olmaksızın, ulusaşırı kapitalist şirketlerin Asya bölgesine yumuşak bir biçimde girmesi için bir araç görevi gören APEC’i inşa etme olanağı bulunmazdı. Japonya, Doğu Asya’daki eski göbek ve parmaklık sisteminin “kilit taşı”ydı; yeni sistemde Japonya, Güney Kore, Güneydoğu Asya Uluslar Birliği ve Avustralya, “parmaklığın pervaneye istikrar ve güç sağlayan parmakları” olacaktı. Çok taraflı örgütler –APEC ve ASEAN– ABD gücünün yayılması için eskilerde kalan göbek ve parmaklık mimarisine oranla daha fazla meşruiyet sağlayacaktı.

Doğu Asya’da APEC ve Amerikalılar’da OAS gibi böylesi çok taraflı bölgesel örgütler, IMF ve Dünya Bankası gibi ismen uluslararası örgütlerle ve Asya Kalkınma Bankası gibi bölgesel mali kurumlarla beraber çalışarak, dünyanın dört bir yanında ABD’nin gündemini yürütecekti. Bu fikirlere direnilirse, NATO olsun, ANZUS (Avustralya, Yeni Zelanda, ABD askeri ittifakı)

olsun, çoktarafli veya ikili yakin askerî ittifaklar üzerinden baskı yapacaktı.

Askerî üsler konusu gündeme gelince emperyalizm dişlerini gösteriyordu. SSCB çöktüğünde, ABD hükümeti, askerî bütçenin bir kısmını toplumcul harcamalara aktarması yönünde halkından mütevazı bir “barış payı” baskısı gördü. Ancak ABD Başkanı Bill Clinton’ın, ABD ordusunun büyüklüğünü veya küresel yaygınlığını küçültmek gibi bir siyasi isteği yoktu. ABD Savunma Bakan Yardımcısı Joseph Nye, 1995’te ABD’nin Doğu Asya’daki üslerini korumaya yönelik bağlılığını vurgulayan stratejik bir belge kaleme aldı: *Doğu Asya-Pasifik Bölgesi’nde ABD Güvenlik Stratejisi*; bu (beşte birini Amerikan askerî üssünün oluşturduğu) Japon adası Okinawa’nın ABD tarafından bilfiil işgalinin devamını ve Subic Körfezi’nde (Filipinler) yeniden bir Amerikan üssü kurulmasını da içeriyordu. Nye, ABD’nin üslerinden veya yüksek savunma harcamalarından vazgeçemeyeceğini, çünkü “yükselen güçlerin uluslararası devlet sisteminde istikrarsızlık yarattığını” yazdı. Hiçbir gücün küresel egemenliğin yeni mimarisine kafa tutmasına izin verilmemeliydi ve bu devlet sisteminin merkezinde ABD yer alıyordu. Nye’a göre ABD, özellikle de Asya’daki bütün üslerini korumak zorundaydı, çünkü bunlar “sadece Asya’da değil, ta Basra Körfezi’nde de çıkarlarımızı korumak için hızlı yanıt vermemizi” sağlardı. Özellikle Okinawa Üssü, “bütün bölge için güvenlik stratejimizin temel taşı”ydı. Okinawa, Filipinler ve Diego Garcia halklarının iradesi umursanmıyordu.

Askerî Şiddete Karşı Okinawalı Kadınlar’ın lideri Suzoyo Takazato, Okinawa’yı “Japonya’nın pazarlanmış kızı” olarak isimlendirmişti. Bu çarpıcı bir tanımdır. Takazato’nun grubu, Okinawa’daki üç Amerikan askerinin 12 yaşında bir kız çocuğuna tecavüz etmesine karşı yürütölen protesto sırasında oluşturuldu. Okinawalılar onyıllardır adalarında Amerikan askerlerinin eğlencesi için ayrılan kuşatılmış bölgeler oluşturulmasından şikâyet etmektedir. Fotoğrafçı Mao Ishikawa böyle yerlerin, örne-

ğin sadece Amerikan askerlerinin girmesine izin verilen ve askerlerin Okinawalı kadınlarla buluştuğu tecrit edilmiş barların fotoğraflarını çekmiştir (kitabı *Red Flower: The Women of Okinawa*, 1970'lerden birçok fotoğraf içeriyor). 1972'den beri en az 120 tecavüz vakası bildirilmiştir ve Takazato bunun "buzdağının görünen kısmı" olduğunu söylemektedir. Her yıl, halkın vicdanını sarsan en az bir olay –korkunç bir şiddet olayı, tecavüz ya da cinayet-meydana geliyor. İnsanların isteği bu üslerin kapanması yönünde, çünkü üsleri bu şiddet eylemlerinin nedeni olarak görüyorlar. Olaylardan sonra adalet istemek yeterli değil; halkın söylediğine göre, olayların kaynağını, yani üsleri ortadan kaldırmak gerekiyor. Suzuyo Takazato bilgece, sözümona güvenliği korumak için oluşturulmuş bu üslerin, Okinawa halkının yaşadığı güvensizliğin nedeni olduğunu ifade ediyor.

Okinawa konusu, yeni kurulan Japon Demokratik Partisi'nin Ağustos 2009'da seçimlerden büyük bir zaferle çıkmasına neden oldu. Yeni Başbakan Yukio Hatoyama, adadaki Amerikan üslerine karşı kararlı açıklamalar yaptı; yeni Dışişleri Bakanı Katsuya Okada, Japonya'nın "ABD ne derse yapması"nın "çok acınası bir durum" olduğunu söyledi. Derken, Amerikan Savunma Bakanı Robert Gates'in Başkan Obama'dan ilettiği emirlere göre, Hatoyama'nın Okinawa tutumuna göz yumulamayacağı ortaya çıktı. Gates Ekim 2009'da Tokyo'ya geldi, karşılama yemeğine katılmayı reddetti ve Hatoyama vaadini uygulamaya kalkarsa bunun "ciddi sonuçları" olacağını söyledi. Obama Kasım'da Tokyo'ya gelecekti; ziyaretini Singapur'daki APEC toplantısına giderken 24 saatlik bir molayla sınırlandırdı. Washington'dan gelen baskı amansızdı. Hatoyama, ABD'nin baskısına karşı koymak için Çin'le ittifak oluşturmaya çalıştı. Bunun faydası olmadı ve yalnızca Amerikan yönetimini daha da öfkeliendirdiğiyle kaldı. Hatoyama baskı altında bocalamaya başladı ve neredeyse bütün Amerikan taleplerini kabul etmeye zorlandı. Bu da yetmedi. ABD daha fazlasını istiyordu. Hatoyama, Nisan 2010'da bir ak-

şam yemeğinde Obama'ya ABD'nin istediğini yapacağını söyledi. Obama'nın yanıtının tonu öylesine sertti ki, Japonlar bu konuşmanın kaydını tutmamaya karar verdiler. Hatoyama pes etti, ABD anlaşmasını imzaladı ve ardından istifa etti. Baskı aracılığıyla darbeydi bu. 183 ülkede 883 Amerikan üssü bulunuyor; bunların varlığı darbeye ebedi kılınıyor.

2012'de CIA, ajans içerisinde ve kilit önemdeki devlet dairelerinde, ilginç bir başlığı olan gizli bir belgeyi dolaşıma soktu: *A Master Narratives Approach to Understanding Base Politics in Okinawa* [Okinawa'daki Üs Politikasını Kavramak İçin Bir Hâkim Anlatılar Yaklaşımı]. Bu bir kültürel araştırma girişimiydi ve bu metin, eski vali Masahide Ota gibiler ve sol tarafından dayatıldığı söylenen “mağduriyet anlatısı”nın bir eleştirisiydi. Başka anlatılar –“barışçıl insanlar” ve “güzel ada”– da Okinawa'yı ABD tarafından mahvedilmekte olan bakir bir yer gibi yansıtıyordu. Bu “anlatı”lara karşı çıkmak için CIA, Amerikan hükümetinin Okinawa'nın “dünyaya bir köprü” olduğunu (“kavşak” anlatısı) açıkça ortaya koymasını önerdi; “Okinawa'daki üsler bölgeyi güvende tutmayı sağlar ve böylece gelişmiş bölgesel ekonomik ve kültürel alışverişi olanaklı kılar.” Başka bir ifadeyle, üsler –bir tarafta piyasa ekonomisi, diğer tarafta askerî güç bulunan– küreselleşmeye açılan bir penceredir. Ne var ki bu bakış açısı Okinawalılar için geçerli değildi; bundan kazançlı çıkan uluslararası şirketlerdi ve ayrıca, bu sayede emperyalist sistem “yükselen güçler”den korunuyordu.

“BÜTÜN ÜLKEYE ASFALT DÖŞEMEK”

SSCB çöktükten kısa bir süre sonra, Amerikan hükümeti, ABD'nin belirlediği rol dağılımını onaylamayan tüm devletleri “haydut devlet” olarak yaftalama fırsatını yakaladı. Haydut devletler ve terörizm teorisi, ABD'ye, bütün liberalizm ve insan hakları söylemini kendi tarafında konumlandırarak şekilde sahiplenme olanağını sağladı. Batı *ipso facto* [kendinden menkul olarak] insan hakları ve liberalizmin hakemidir ve ona göre, bu

genel ilkeleri kim ihlal ediyorsa, haydut devlet ve teröristtir. Irak’a karşı Amerikan yaptırımları düzeninin (tam da FAO’nun yaptığı gibi) yarım milyon çocuğun ölümünden sorumlu olduğu gösterilirse, bu bir haydut devletin ya da teröristin operasyonu olarak görülmemelidir; bu yalnızca bir talihsizliktir. Bir haydut devlet ya da terörist birkaç yüz kişi ya da on kişi öldürürse, bu bir insan hakları faciasıdır. ABD’nin insan hakları ve liberalizm anlatısına el koyması, ezici askerî üstünlüğü kadar önemli bir zaferdi. Askerî güç, ABD’nin Tepeden Tırnağa Hâkimiyet denen şeyi ele geçirmesi için, liberalizm ve insan hakları adına kullanılabilirirdi artık.

Tali müttefikler için, bölgesel başkentlerinde, yeni “göbek ve parmaklık” sisteminin genel koşullarını taklit etmek büyük bir ideolojik kazanımdı. Bölgesel güce yönelik her türlü tehdit ya (bir komşu ülkeyse) bir haydut devlet ya da (dâhili bir güçse) bir terörist olabiliyordu. Başka bir analize gerek yoktu. Kolombiya’nın Kolombiya Devrimci Silahlı Kuvvetler’e (FARC) karşı savaşı, Sri Lanka’nın Tamil Kaplanları’na karşı savaşı, Türkiye’nin Kürdistan İşçi Partisi’ne (PKK) karşı savaşı, Hindistan’ın Maoculara karşı savaşı, çarçabuk bu anlatıya uyarlandı; yerel tehditleri ezmek için her türlü askerî yöntemi kullanmaya gerek duyan devletlere, bunu yapmaları için yetki verildi. Japonya’nın yeniden silahlanma arzusu, İsrail’in Filistinlilere yönelttiği suçlamalar, Kuzey Kore ve İran gibi ABD’nin haydut ilan ettiği devletlerden sözümona tehditlerle gerekçelendirildi. Parmaklığın parmakları, eski düşmanlıklarını Washington’ın anlatmakta olduğu yeni hikâyeye göre yeniden tanımlayarak, bu yeni güç coğrafyasında büyük bir üstünlüğe sahip olabiliyordu.

11 Eylül 2001’de ABD’ye yapılan saldırı, Amerikan yetkilileri tarafından –günlerle ölçülecek kadar kısa bir süre içinde– ABD’nin daimî ve küresel bir “teröre karşı savaş” başlatmasını sağlayan yasal düzeneklerle karşılandı. Fakat bu savaşın altyapısı ve ön denemeleri zaten 2001’den önceki on yıl boyunca gerçekleştirilmişti; Irak’a karşı asimetrik ve hibrit savaş, Yugoslavya’nın

bombalanması ve El Kaide'ye karşı savaş örneklerinde olduğu gibi. Bu gerekçelendirmenin amacı, ABD'nin var olan bir saldırı hazırlığının önünü almak değil de, genel olarak engellemek için savaşa girmesini sağlamaktır; yani ABD uzak gelecekte olsa bile kendisine karşı çıkabileceğine inandığı herkese karşı harekete geçebilirdi. 2004 tarihli ulusa seslenişte Başkan George W. Bush, ABD'nin güvenlik konularında asla bir "izin kâğıdı" istemeyeceğini söyledi. Bu da BM'nin ABD'nin kaprislerine boyun eğdirilmek istenmesi, 1990'lar ile 2000'lerde BM'nin dengesiz bir biçimde ABD çıkarları için kullanılması –ve bu çerçevede, ABD'yi kapsam dışı bırakan evrensel kuralların kabul edilmesi– konusuna geri döndürüyor bizi. ABD'nin sera gazları konusunda Kyoto Protokolü'ne, iklim değişikliği konusunda Paris Antlaşması'na, Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni yaratan Roma Antlaşması'na, Anti-Balistik Misil Savunma Antlaşması ile Kapsamlı Test Yasağı Antlaşması'na ve İran'la Nükleer Antlaşma'ya karşı sergilediği umursamazlık, ABD üstünlüğü ön kabulünün kaçınılmaz sonuçlarıdır. Teröre Karşı Savaş dolayısıyla Cenevre Sözleşmeleri'nin, İşkenceye Karşı Sözleşme'nin ve hatta Amerikan Anayasası'nın çiğnenmesi, aynı üstünlük fikrinden kaynaklanır. Üstünlük dünyasında hukuk, en güçlü devletin değil, yalnızca ötekilerin eylemlerini sınırlandırıyor olsa faydalıdır (bu üstünlük eski feodal düsturu taklit eder: *nulle terre sans seigneur*: Beysiz toprak olmaz; başka bir ifadeyle, en güçlü devlete istediğini yapma yetkisi verilmediği sürece, yaşam hakkı yoktur).

Haydut devletlerin listesi yalnızca ve yalnızca Washington tarafından hazırlanacaktı. 1996'da CIA Direktörü John Deutch, ABD Senatosu'na dört "haydut devlet"ten oluşan listeyi iletti: İran, Irak, Kuzey Kore ve Libya. Bu ülkeler "kayda değer bir askerî güç geliştirdi ve kitle imha silahları elde etmeyi hedefliyor". Bu liste daha sonra içine Lübnan, Somali, Sudan, Suriye ve Venezuela'yı da alacak şekilde genişleyecekti. ABD kendisine ülkeleri imha etme yetkisi vermişti ve bu politika, 18. yüzyılda Amerikalılar'ın yerli

halklarını soykırımdan geçirmesine ve ABD'nin Filipinler Savaşı gibi, 19. yüzyıl savaşlarına kadar uzanıyordu; 1898'de General Jacob Smith, Filipinler'de birliklerine, "on yaşını aşmış herkesi öldürmelerini" ve "ıssız bir çöl" yaratmalarını emretmişti. Yarım yüzyıl sonra Vietnam'da bir Amerikan helikopter ekibi, kışlalarının duvarına şu sloganı yazmıştı: "Ölüm Bizim İşimiz ve İşler Çok İyi Gidiyor." Ortalık yatıştırılmalı, olmuyorsa da imha edilmeliydi. Buradaki dünyaya bakış, Amerikan Başkanı Lyndon B. Johnson tarafından sergilenmişti: "Vietnam ormanlarında daha kaç yıl harcamamız gerektiğini tartışmak saçma; çünkü bütün ülkeye asfalt döşeyip üstüne otopark şeritleri çizmeye kalkışsak bile, Noel'de evde olabiliriz."

Bunlar sinir bozucu ufak tefek şeylerdi. Deutch'un esas tehdit olarak gördüğü iki ülke vardı: "İki büyük güç, Rusya ve Çin, bir dönüşüm sürecinde ve ulaşacakları son biçim de hâlâ fazlasıyla belirsiz"di. Rusya, ülkelerinin varlıklarını satan ve zorluklarla kazandığı egemenliğini uluslararası finansa teslim eden Boris Yeltsin ve oligarklar tarafından etkisizleştirilmişti; Yeltsin'in "makroekonomik istikrar" politikası Rusya'ya gayrisafi yurtiçi hasılasının yüzde ellisini kaybettirdi ve 1991-1999 arasındaki Yeltsin yıllarında, ortalama yaşam süresi erkeklerde altı yıl, kadınlarda üç yıl azaldı. Bu sırada Çin, 1978'de başlayan reform evresine dalmıştı ve 1992'de yeni bir kalkışa geçti. Ülke, Deng Hsiaoping'in "bazı bölgeler diğerlerinden daha zengin olabilir" politikası nedeniyle keskinleşen bir kırsal bölünmesinden mustarip olsa da, 1993'te Jiang Zemin göreve geldiğinde Çin'in GSYİH'si hızla yükselmeye başladı. 1996'da Deutch raporunu verdiğinde, bu iki ülke ne haydut devletlerdi ne de tehdit oluşturmuyorlardı. Bunların kavuşacağı "son biçim" in Avrupa Birliği'ne benzemesi, yani dünyayı kontrol etmeyi amaçlayan ABD'nin astları olması ümit ediliyordu.

ABD savaş plancılarının söylediğine göre ABD, sadece orduları ABD gücüne ciddi bir tehdit oluşturmeyen ülkeleri tehdit ederdi. Eğer bir ülkenin ordusu ABD'ye gerçek bir tehdit oluşturabi-

lirse, o zaman doğrudan bir yüzleşme olmazdı; ancak gökyüzünden imha edilebilecek bir ülke tehdit edilebilir ve öyle bir ülkeye saldırılırdı. Ancak burada bile sorunlar vardı: Somali’de olduğu gibi, herhangi bir direniş işareti karşısında geri çekilmek gerekir; emperyalizm ülkeleri boydan boya bombalayabilir, ancak –askerî açıdan zirveye ulaştığında bile– halkları kendisine tabi kılamayacağıını öğrenmiştir.

TANKLAR DEĞİL, BANKALAR

1980’lerde Üçüncü Dünya’nın borç krizi, dünyanın büyük bir kısmının egemenliğini aşındırdı ve karmaşık nedenlerden ötürü komünist devlet sistemi çökmeye başladı. 1990’ların başında bunlar çökerken, ABD, askerî gücün demir kafesinden kültürel arzunun kadife eldivenine varana dek, kendisini emperyalist blokun lideri olarak ana kutba yerleştirdi. ABD ve müttefikleri bu döneme “küreselleşme” adını verdi. Özellikle SSCB kalkanının kaldırılması Üçüncü Dünya blokunun siyasi iradesini zayıflattı; bu blokun bireysel üyeleri, Amerikan Başkanı’nın yüzüğünü öpmek, mütevazı ekonomik kazançlar ve devletlerinin “haydut” ya da “terörist” yaftası yemesini engellemek için Washington’a koşturdu. Ticaret antlaşmalarının bir önkoşulu olarak askerî antlaşmalar imzalandı.

Ancak küreselleşme gelişirken bu gelişmeyi yapısal bir sorun baltaladı. Bu sorunun kaynağı, üretim süreçlerinin dünyanın dört bir yanında eklem yerlerinden ayrılmasına sahne olan küreselleşmenin ta kendisiydi; 1970’lerdeki bir grev dalgasının sonucu olarak işçilik giderlerinin yükselmiş olduğu Batı’da üretimin zayıfladığı görüldü. Bölünmüş üretim yerleri (fabrikaların farklı devletlere dağılması) ve zorlayıcı fikrî mülkiyet kanunları, uluslararası şirketlerin bu küresel değer zinciri boyunca işçi örgütleri ve ulus devletlerden çok daha fazla güce sahip olmasını sağlamakta. Emperyalist ittifak sisteminin diplomatik ve askerî gücü, kamulaştırma ve fikrî ürünlerde ortak kaynaklara başvurma politika-

larına karşı kullanıldı. Taşeronla emanet edilen işçilik disiplini mekanizmaları, dünyanın her yanındaki fabrika sisteminde toplumsal ilişkileri yapılandıran gaddar çalışma koşullarına karşın, emperyalist bloğun kendi ahlaki itibarını korumasına izin verdi.

Çevreye zararlı ve insanlık dışı toprak kazma faaliyetleri, ormanların ve çöllerin derinliklerinde gizlice yürütülmektedir ve bu bölgelerde yapılan protestolar, Teröre Karşı Savaş, Uyuşturucuya Karşı Savaş ya da toprağı kazmanın hiçbir tehditle yüzleşmeden sürebilmesini sağlayan başka bir savaş adına, emperyalistler ve onların taşeronları tarafından bastırılmaktadır. Hem emperyalist bloğun tali ortaklarının hem de yükselen devletlerin, büyüme gündemleri için hammadde ihracatına ihtiyaç duymaları, emperyalist bloka, –kendi doğrudan kontrolünün dışında– karanlıkta olup biten gaddarlığın sorumluluğunu üstlenmeme olanağını vermektedir. Kıymetli kaynakların yağmalanmasına bağlı olarak, Afrika, Asya ve Latin Amerika ülkeleri yüz milyarlarca dolar kaybetmiştir; kıymetli kaynaklar düşük fiyata satın alınmış, rezervleri hesapsızca harcanmış, tekelci maden şirketleri kazançlarını “işlerine geldiğı gibi” fiyatlandırmış ve böylece, kaynak zengini ama güçsüz ülkeler yağmalanmıştır. Bu zenginliğin toplam yıllık hırsızlığının doğru dürüst bir hesabı henüz çıkarılmamıştır.

Ticaret ve Tarifeler Üzerine Genel Antlaşma’nın Dünya Ticaret Örgütü’yle (1994) sonuçlanan son turunda, etkili ticaret politikaları ve Uluslararası Para Fonu’nun yapısal düzenleme politikaları, Üçüncü Dünya ülkelerini –bazen kendi verimliliklerini artırmak için– küresel değer zincirine girmeye ve geniş kitleler için sosyal politikaları kısımaya itti; bu politikalar ve baskılar, kapitalizmin kaydettiğı ilerlemenin faydalarını çok nadiren küresel işçi sınıfı ve köylülerle paylaşıyordu. Bunun yerine, bu dönemde (1989 Venezuela ayaklanmasının merkezde olduğu) bir dizi “IMF isyanı” ve (en önemlisi 1987 tarihli Thomas Sankara suikastı ve Burkina Faso’daki hükümetinin devrilmesi olan) bir dizi “IMF darbesi” gerçekleşti.

Son elli yıldaki kilit gelişme, küresel ticaret, finans ve kalkınma dünyasının ABD hâkimiyetindeki kurumlar aracılığıyla yapılandırılması olmuştur. Dünyanın finans ve ticaret sisteminin merkezinde, merkez bankalarını (ABD Merkez Bankası dışında) yerinden eden, petro-dolarlar içinde yüzen ABD’li özel bankalar bulunuyordu. Bu bankalar ve ABD Merkez Bankası, dünyanın çoğu ülkesinin döviz kurlarını ve finansal sistemlerini kendisine tabi kıldı; sonuç olarak, bankacılık ve ticaret sisteminin uluslararası denetiminin kurallarını üreten ve küreselleşmenin bütün düzenleyici çerçevesini belirleyen ABD’ydi. Bu sistemin merkezi para birimi Amerikan doları oldu; ABD derecelendirme ajansları ve ABD hâkimiyetindeki IMF, ekonomilerin ve şirketlerin gücünün ölçütü oldu; Avrupalı bir havale hizmeti şirketi, SWIFT, paranın bir ülkeden diğerine hareketini kontrolü altına aldı. Bir ülke ABD hükümetinin hoşuna gitmeyen bir şey yaptığında ve bir yaptırım düzeni devreye sokulduğunda, bu kurumsal mimari her hükümetin boğazını sıkabilir, kredi hatlarını yok edebilir, mallarını satmasını ve ödemelerini yoluna koymasını imkânsızlaştırabilir. Amerikan hükümetinin denetimi dışında hiçbir sistemin yerinde kalmasına izin verilmedi.

Dünya ülkeleri yok olmamak için ABD’nin kurduğu düzene boyun eğmek zorundaydı. Troyka –Avrupa Birliği, Avrupa Merkez Bankası ve IMF– Yunanistan’a baskı yaptığında Yunan Dışişleri Bakanı Yanis Varoufakis hoş bir hazırcevaplıkla, içinde bulunduğumuz dönemin darbelerinin mutlaka tanklarla gelmek zorunda olmadığını söylemişti; darbeler sıklıkla bankalarla gelirdi.

EŞİTLER ARASINDA BİRİNCİ

ABD’nin diğer bütün askerî kuvvetlerden geometrik olarak daha büyük olan devasa askerî gücü, bütün gezegeni kapsar ve ABD’nin baskın gücüne karşı tehditleri ve haydut devletler olduğu düşünülen ülkeleri tehdit eder. 1990-1991 arasındaki Birinci Körfez Savaşı sırasında Amerikan Başkanı George H.W. Bush,

“Vietnam Sendromu”nun artık aşıldığını söyledi. ABD artık bir kez daha güvenle, tam güç kullanmaktan çekinmesine gerek olmadan, dünya sahnesinde öncü bir güç olarak hareket edebilirdi. Eski günlerin vekâlet savaşlarından vazgeçilebilirdi. ABD artık düşmanlarına karşı tepeden tırnağa bir hâkimiyetle hareket edebilirdi. ABD’nin 2003’te Irak’a savaş açmasının ardından “bir başka Amerikan yüzyılı” çağrıları yeniden yükseldi. Irak’taki kargaşanın Amerikan gücüne dair kuşkuları artıracığından korkuluyordu. Bunun yok edilmesi gerekti. ABD’nin *primus inter pares*, eşitler arasında birinci, eski ABD Dışişleri Bakanı Madeleine Albright’ın ifade ettiği gibi, “vazgeçilmez güç” olarak imajını diriltmek önem taşıyordu.

Soğuk Savaş’ın bitişi, ittifaka karşı birincil tehdidin –Sovyetler Birliği’nden ve uydularından kaynaklanan tehdidin– çöktüğüne işaret ediyordu. O zamandan beri ABD ile işbirlikçileri, sisteme karşı her türlü meydan okumanın suyunu sıkıp çıkarmadan bırakmadı. NATO’nun Doğu Avrupa’ya yayılmasıyla ve Pasifik bölgesinin çeperine Amerikan kuvvetlerinin yığılmasıyla beraber, Çin ve Rusya üzerinde baskı yoğunlaştı. Güney Amerika’nın ilerleyişi gerek eski moda darbelerle (2009’da Honduras’ta olduğu gibi), gerek yeni model hukuk darbeleriyle (Brezilya’daki gibi) baltalanmalıydı. Latin Amerika’da Bolivarcı süreç ya da Çin’in Kuşak ve Yol Girişimi aracılığıyla olduğu gibi, alternatif bölgesel bir güç üssü kurmaya yönelik her türlü girişim yok edilmeliydi. Rusya iki sıcak su limanını elinde tutmak için (biri Kırım, Sivastopol’da, diğeri de Suriye, Lâzkiye’de) 2014’te Ukrayna’ya ve 2015’te Suriye’ye askerî müdahalelerde bulundu; bunlar Rus etki alanını genişletmek için saldırganca hamleler değil, Rusların güç projeksiyonlarını korumayı amaçlayan savunmacı manevralardı. Ne Rus müdahaleleri ne Çin Kuşak ve Yol Girişimi, ne de Çin-Rus ittifakı ABD gücünün zayıfladığının işaretidir. ABD’nin dünyanın ekonomik ve siyasi temeli üzerindeki mutlak gücüne karşı gelecek yeni bir sistem henüz yoktur.

Bütün bir küresel güvenlik altyapısının ve askerî gücünün güçlendirilmesi ve genişletilmesi gerekiyordu. ABD zaten hemen her ülkede üslere sahipti; şimdi bunlar, “nilüfer yaprağı üsleri” ya da ABD kuvvetlerinin yere inip yakıt alabildiği ve dinlenebildiği işbirlikçi güvenlik noktalarının kullanımıyla genişletilmişti. Amerika’nın NATO Büyükelçisi Victoria Nuland, bu işbirlikçi güvenlik noktalarını, üs bakım işlerini dışarı yaptıran ya da taşeronla veren “emekli Amerikalı siviller”in idare ettiği “göze batmayan üsler” olarak tanımlamıştı. Dünyadaki silahlı kuvvetlerin çoğu, bu ikincil devletlerin başkomutanlıklarını ABD emir komuta zincirine bağlayacak ortak etkinliklerde, ABD ordusuyla beraber eğitim almaya zorlanacaktı. Burada kullanılan terim “birlikte operasyon gücü”dür ve buna göre orduların ABD Silahlı Kuvvetleri’yle eşgüdümlü bir biçimde işlev görmesini gerektirir; ABD Genelkurmay Başkanlığı’nın *Ortak Operasyonlar Doktrini* (1993) bunu şöyle dile getirir: “Kuvvetlerin ve kaynakların baskın bölümünü sağlayan ulus, kural olarak koalisyon kuvvetinin komutanlığını da sağlar.” Askerî personelin “baskın bölümü”nü kimin sağladığını, dolayısıyla buna kimin önderlik edeceğini tahmin etmek güç değildir. Dünyanın dört bir yanındaki silahlı güçler, birlikte iş görebilmek için ABD askerî donanımı ve yazılımı satın almaya teşvik edilir; tabii ordular arası anlaşmalar imzalandıkça, ABD silah şirketlerinin yurtdışı satışlarının tavan yapmasına şaşmamak gerekir. Bu birlikte işleme yapısı, ABD’nin, Hint-Pasifik Stratejisi gibi yeni bölgesel ittifaklar oluşturmasını ve böylece ülkeleri, hem askerî düzenlemeler hem de ticaret ve yardım anlaşmaları aracılığıyla, ABD güç tasarımlarının boyunduruğuna almasını sağladı. Son olarak, dron kullanımı gibi askeriyeledeki büyük teknolojik gelişmeler, ABD’ye eksiksiz bir küresel ayak izi sağlıyor. Ani Küresel Vuruş (PGS) adlı bir programla, ABD ordusu, hassas güdümlü konvansiyonel silahlarla dünyanın herhangi bir noktasını bir saat içinde vurabilmeyi umuyor.

GÜVENLİK KONSEYİ'NİN YALNIZCA TEK BİR DAİMÎ ÜYESİ – AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ

BM Genel Kurulu Başkanı olduğu dönemde Nikaragualı Miguel d'Escoto Brockmann “yeniden tasarlanmış sömürgecilik” hakkında konuşurdu. Batılı ülkeler, özellikle Amerika Birleşik Devletleri, 2003'te Irak'a açtığı hukuksuz savaşla ve 2007 mali kriziyle meşruiyetini yitirmişti. Sömürgeciliği “yeniden tasarlamak” için, dünyayı saran devasa Batılı askerî aygıtı ve Batı'nın Batı Asya'dan Orta Amerika'ya uzanan askerî müdahalelerini gerekçelendirmeyi sürdürmek için Koruma Sorumluluğu (R2P) adlı yeni bir öğretiyi dayattılar. Bu “yeniden tasarlanmış” sömürgecilik, Batılı güçlerin “liberal” uluslararası düzeni ve ekonomik araçlarını cilalamalarını sağladı. Uluslararası meselelerde insani blok olarak kendisini kurnaz bir biçimde yeniden araya sokabilen, bu “yeniden tasarlanmış” sömürgeciliktir. Emperyalist burjuvazi kendi üstünlüğünü, ustaca sahneye koyduğu bir tiyatro oyunuyla –Amerikan Başkanı Barack Obama, burada gaddar savaş makinesinin “cana yakın” yüzü olarak kilit bir rol oynamıştır– kabul ettirmiştir. Trump'ın kabalığı, –Batı'da liberaller için– emperyalist projeye bir son verme dileğiyle değil de, Obama'nın usta işi kibarlığına bir dönüş arayışıyla sonuçlanmıştır. İnsanların ABD liderliğindeki blokun Irak ve Libya gibi ülkeleri bombalarken, İran ve Venezuela gibi ülkelerin gırtlığını sıkarken, asil niyetlerle hareket ettiğini düşünmelerini sağlayan bu ideolojik boğulmadır; dahası, ABD liderliğindeki blokun sivilleri koruduğu, dünyanın aç insanların sefaletinin ağırlığını hafifletmek için kalkınma yardımı sunduğu görüşüne neden olan da bu miyopluktur.

2011'de ABD ve Fransa, Muammer Kaddafi ve Libya'da soykırım ihtimali konusunda bütün dünyayı çılgınca bir telaşa sürükledi. Böyle bir tehlike olduğuna dair herhangi bir kanıt yoktu; Suudi haber kaynakları Batı basınının kaynağı hâline geldi. Bu çılgınlık sayesinde ABD ve Fransa, BM'den Libya'ya saldırma kararı geçirmeyi başardı ve bunu da hemen yaptı. Karar, çatış-

ma bittiğinde, savaş hakkında bir araştırma yapılmasını da talep ediyordu. 2012’de ortalık yatışınca –gerçi Libya savaşı hâlen başka yollarla sürmektedir– BM, NATO’nun Libya’yı bombalama eylemini incelemek için bir soruşturma komisyonu kurdu. Bu, önceki karara tamamen uygun bir girişimdi ve soruşturmanın ardında gizli bir niyet yoktu. Komisyondan, Libya’da kırıma neden olan çatışmadaki bütün tarafların eylemlerine bakmaları istendi. NATO soruşturmayla işbirliği yapmayı reddetti. NATO’nun hukuk danışmanı Peter Olson, BM’ye bu “NATO’nun karıştığı olaylar”ın hiçbir şekilde suç olmadığını ileri sürdü. Mektubunda şöyle yazdı: “Bu doğrultuda, komisyonun Libya’daki NATO eylemlerini tartışmaya dâhil etmeyi seçmesi durumunda, raporun NATO’nun bilinçli olarak sivilleri hedeflemediğini ve Libya’da savaş suçu işlemediğini açık seçik bir dille ifade etmesini talep ediyoruz.” Başka bir ifadeyle, NATO, yürüttüğü savaş biçimi için bir açık çek aldı. NATO’nun işbirliğini reddetmesi karşısında ne bir liberal öfke patlaması oldu, ne de kurulu düzenin insancıl şampiyonlarından itiraz çılgınlıkları yükseldi. Basitçe, emperyalist bloğun masum olduğunu, kötücül bir niyet beslemediğini ve sivilleri bilinçli olarak hedeflemiş ya da bir ulusu bilinçli olarak yok etmiş gibi görülemeyeceğini varsaydılar. Böyle eylemlerin soruşturulmasına bile izin verilmedi. Sömürgeciliğin yeniden tasarlanması nın kapsamı budur işte!

Daha sonra Trump’ın Ulusal Güvenlik Danışmanı olan John Bolton 2000 yılında şöyle demişti: “Güvenlik Konseyi’ni bugün yeniden kursaydım, yalnızca tek bir daimî üye olmasını sağladım, çünkü dünyadaki güç dağılımının gerçek yansıması budur.” Peki, bu üye kim olurdu? “Amerika Birleşik Devletleri,” diye yanıtlamıştı Bolton. Haklıydı. Örneğin, İsrail’in Filistin halkına karşı tutumunu açıklamanın tek yolu, ABD’nin bütün gücünü Birleşmiş Milletler aracılığıyla İsrailîlilerin lehine seferber ettiğini kabul etmektir.

STK CUMHURİYETİ

Haiti’de kişi başına STK sayısı, dünyanın hiçbir yerinde olmadığı kadar çok. Ancak başka yerlerde de pek çok STK var. IMF’nin yapısal uyarılama programlarının devlet bütçelerini kesme talepleri devleti küçülttü. Zayıflayan devletin yerini, pek çoğu bir zamanlar demokratik bir devlet tarafından sağlanması anayasal olarak şart koşulan –ya da en azından böyle olması umulan– hizmetleri sağlayan sayısız STK aldı. Devlet zayıflayınca ve her yeri STK’lar sarınca, hükümetin halk arasındaki destek zemini eskiye oranla zayıfladı. Başka güç kaynakları varlık göstermeye başladı. Bu güç kaynaklarının herhangi bir demokratik sürece karşı resmî bir sorumlulukları yoktur; bunlar sıklıkla yalnızca kendilerini finanse edenlere karşı sorumludur ve –önemli durumlarda– bunların da ABD ve Avrupa ülkelerinin hükümetleri olduğu görülür. Haiti gibi ülkelerin gündemi, geri kalan görevi ülkedeki güvenliği korumak olan Haiti hükümeti tarafından değil, IMF gibi uluslararası kurumlar, ABD ve Fransa gibi hükümetler ve bunların yanı sıra Birleşmiş Milletler tarafından belirlenir. Bunlar Haiti halkının içinde yaşadığı koşulları belirler; başka bir deyişle, bunlar Haiti’nin emperyal beyleridir.

Haiti’nin hiç şansı yoktu. 1804’teki devriminden beri hep bir tehdit olarak görüldü. Demokrasiye asla izin verilmeyecekti. Fransız hükümeti Haiti’den, yaptığı devrimin bedeli olarak 22 milyar dolar aldı. Duvalier ailesinin ABD hükümeti destekli diktatörlüğü, 1950’den itibaren otuz yıl boyunca ülkenin ilğini kemirdi. François Duvalier’nin ABD askerî görevlileri tarafından eğitilen paramiliter birlikleri Tonton Macoute, bu dönemde 50.000’i aşkın insan öldürdü, korku ve yalanlarla toplumda komünizm karşıtı ve halk karşıtı ideolojileri pekiştirdi. Kitlesel çalkantı sonucu Duvalier rejimi 1986’da yıkıldı. Yeni ülke, zorunlu bir ticari liberalleşme politikası “öneren” IMF’yi –ve ABD Dışişleri Bakanlığı’nı– ziyaret ederek demokratik evresine girdi. Bir diktatörlüğün halkın bunda hiçbir sorumluluğu olmadan yüklendiği

borç için, yani *insafsız borçlar (odious debts)* için af yoktu. Eski rahip Jean-Bertrand Aristide'in başını çektiği ve Sel (*Lavalas*) olarak bilinen bir hareket Duvalier'leri devirmişti. İlk seçimlerde yabancı para, Duvalier'nin kabinesinde ve Dünya Bankası'nda hizmet etmiş olan sağcı aday Marc Bazin'e aktı. Buna karşın Bazin, Aristide tarafından yenilgiye uğratıldı. Ancak Aristide daha resmen göreve başlamadan önce, bir Duvalier çetesi darbe yaptı; ne var ki başka bir kitlesel halk seferberliği bunu boşa çıkardı. Devlet başkanlığının sekizinci ayında Aristide, CIA'in beslemesi gangster örgütü FRAPH'ı Aristide destekçilerine saldırtan Raoul Cédras tarafından devrildi; Cédras, Washington'daki Uluslararası Cumhuriyet Enstitüsü'nden para desteği alıyordu. Cédras hükümetinden gelen şiddet, Duvalier hükümetinden gelen şiddetten de beterdi; bu şiddet *Lavalas* tarafından yaratılan kuruluş evresindeki radikal topluluğu yok etti.

Her şeye karşın alttan gelen baskı, 1994'te Aristide'i geri getirdi; ama Aristide, uluslararası kurumların Haiti'yi yönetmesine ve demokratik kurumları sistematik olarak baltalanan bir ülkede STK'ların saltanat sürmesine izin veren Governor's Island Antlaşması'nı imzalamak zorunda kaldı. 1994'te yeniden iktidara geldiğinde, Clinton'ın Beyaz Sarayı ve Wall Street tarafından belirlenen şartlar son derece karanlıktı. Onlar Haiti'nin bir ülke değil, bir *maquiladora*, yani çokuluslu şirketlerin serbestçe at oynatacağı, vergiden muaf bir imalât birimi olmasını istiyorlardı. Haiti 1998'de bir ödemeler bilançosu açığıyla karşı karşıya kalınca, kendisinden kemer sıkma politikaları uygulamasını talep eden IMF'ye gitti. Aristide, IMF taleplerini karşılayamadı, böylece IMF hükümete bütün para akışını dondurdu. Böyle bir dondurma STK'lara uygulanmadı, para onlara akıyordu. 1961'de oluşturulan ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID), ABD hükümeti tarafından finanse edilmektedir ve kendisi de belli STK'ları finanse eder. USAID tarafından beslenen gruplar, bütçelerinin 1998'den sonra genişlediğini gördü (1995'te ABD Kongresi, USAID'i Haiti

hükümetine yardımı durdurmaya ve yalnızca STK'ları desteklemeye zorladı). 1995'te Clinton'ın Dışişleri Bakan Yardımcısı Strobe Talbott, ABD Senatosu'na, "Şubat 1996'daki çıkışımızdan sonra bile" (planlanan bir askerî geri çekilmeden söz ediyordu) "USAID ve özel sektör aracılığıyla iş başında kalacağız" demişti. USAID ülkeye kendi gündemini dayatan binlerce STK'yı finanse etti. USAID, Haiti'nin çiftçilik sektörünü yeniden biçimlendirerek ihracat odaklı tarıma dönüştürmek için çalıştı; asgari ücret kanunlarını (örneğin Aristide'in asgari ücreti saat başı 0,33 dolardan 0,50 dolara yükseltmeye yönelik 1991 tarihli önerisini) baskılamak için çalıştı, Amerikalı çiftçilerin yetiştirdiği (ve Amerikan parasıyla satın alınan) "bedava" pirinci ülkeye boca eden gıda yardımıyla, Haiti'nin pirinç üretimini yok etmeye çalıştı; paralı eğitimi destekledi, devlet okullarını ve yetişkin okuryazarlık programlarını baltaladı; gıda ithalat vergilerini es geçti ve bu sayede Amerikalı tavuk şirketleri istenmeyen tavuk parçalarını Haiti'ye boşaltarak Haiti'nin kümes hayvanı sektörünü bitirdi.

2009'da halkın yoğun baskısı sonucunda, Haiti hükümeti asgari ücreti saat başı 0,24 dolardan 0,61 dolara yükselten bir yasa geçirdi. Bu yeni yasa sonucu Haitili işçiye günde 5 dolar ödenecekti; yani Haiti'de dört kişilik bir ailenin ihtiyaç duyduğu öngörülen 12 dolardan az bir miktardı bu. Haiti'de faaliyet gösteren ABD'li tekstil firmaları, Haiti'deki Amerikan Büyükelçiliği'ne şikâyetle bulundu, Büyükelçilik de bu artışı geri çekmesi yönünde hükümette başarılı bir lobicilik faaliyeti yürüttü. Büyükelçiye vekâlet eden David Lindwall, yeni asgari ücretin "ekonomik gerçekliği göz önünde bulundurmadığını" söyledi. Amerikan Büyükelçiliği yüzünden Haiti hükümeti asgari ücrette yalnızca 0,07 dolarlık bir artırım yaptı ve böylelikle Fruit of the Loom, Hanes ve Levi Strauss gibi şirketlerin dev kârlar elde etmesine izin verdi.

Aristide 1991'de bir darbeye devrildi. 1994'te göreve döndü, ancak bu boş bir geri dönüştü; Governor's Island Antlaşması nedeniyle ülkesinin demokratik olanaklarını STK'lar yok ederken,

bir kenara çekilip izlemek zorunda kaldı. Buna karşın Aristide 2000’de yeniden seçim kazandı. Canlı adımlarla yeniden iktidara geldi ve Haiti’nin kölelikten bağımsızlığını kazanması karşılığında yaptığı ödemeler için Fransızlardan 21 milyar dolarlık tazminat istedi. Fanmi Lavalas destekçilerine suikast düzenlemeye başlayan aşırı sağcı grupların dışarıdan destek aldığı açıktı; bunun Aristide’i tamamen bitirmenin bir yolu olduğu daha da açıktı. Aristide 2004’teki ikinci darbeye devrildi ve –kendi ifadesiyle– kaçırıldı. Sadece Aristide değil, Haiti devleti de kaçırılmıştı. Hiçbir yerde yoktu. Haiti artık bir STK’lar Cumhuriyeti’dir; tıpkı demokratik kurumları çökertilen pek çok başka devlet gibi. Bunlar üçüncü türde bir darbeyi temsil ediyor; tankların darbeleri ve bankaların darbelerinden sonra, artık STK’ların darbeleri de var.

AZAMİ BASKI

2001 ve 2003 yılları arasında ABD İran’ın düşmanlarına karşı –Afganistan’da Taliban ve Irak’ta Saddam Hüseyin– iki kez savaştı. Onların yenilmesiyle İran bölgede kanatlarını açma fırsatı buldu. Bu savaşların stratejik hatasını fark eden ABD, bu kez kararlı bir biçimde İran’ı sınırlarına geri döndürmeye girişti. 2005 Suriye Yüklümlülük Yasası’yla (ve 2011’den itibaren Suriye savaşıyla) İran ile Suriye arasındaki bağı zayıflatmaya ve İsrail’in 2006 tarihli Lübnan saldırısı aracılığıyla, Lübnanlı siyasi güç Hizbullah’ı yok etmeye çalıştı. İkisi de işe yaramadı. 2006’da ABD, İran’ın nükleer enerji programı üzerinden bir kriz üretti; BM, Avrupa Birliği ve ABD tarafından İran’ın ekonomisine yaptırımlar uygulattı. Bu da işe yaramayınca, 2015’te ABD bir nükleer anlaşmada karar kıldı, ancak Trump bunu 2018 yılında reddetti. ABD’nin tektaraflı yaptırımları uygulamaya girdi ve İran’ın ekonomisi hızla daraldı. Trump bu politikaya “Azami Baskı” adını verdi.

Ekim 2019’da İnsan Hakları İzleme Örgütü çarpıcı bir başlığı olan kısa bir rapor yayımladı: *“Azami Baskı”: ABD’nin Ekonomik Yaptırımları İranlıların Sağlık Hakkına Zarar Veriyor.*

Kasım 2018’de ABD, İran’a karşı tektaraflı yaptırımlarını yeniledi ve bunlara, ABD’li olmayan kuruluşlar üzerindeki “ikincil yaptırımlar”ını ekledi. Bu ikincil yaptırımlar, İran’ın aralarında elzem tıbbi malzemeler de bulunan pek çok ürünü ticari olarak satın alma olanağını kısıtladı. İnsan Hakları İzleme Örgütü şöyle yazmıştı: “Katlanan ABD yaptırımları, İranlıların sağlık hakkına ve epilepsi hastalarının kullandığı elzem ilaçlardan kanserli İranlıların sınırlı kemoterapi ilaçlarına varana dek, hayati önem taşıyan ilaçlara erişim hakkına karşı ciddi bir tehdit oluşturmaktadır; belgelenmiş kısıtlara katkıda bulunduğu neredeyse kesindir.” Bu ciddi durumu ilk belgeleyen İnsan Hakları İzleme Örgütü değildi. Obama dönemindeki tektaraflı ABD yaptırımları, İranlıların sağlığına fazlasıyla zarar vermişti zaten. 2013’te Siamak Namazi, Wilson Center için şunları kaydettiği bir rapor yazdı: “İran’da yaptırımlar ilaç ve tıbbi donanım tedarikinde kesinlikle aksamalara neden oluyor. En gelişkin hayat kurtaran ilaçların ve bunların kimyasal hammaddelerinin ABD ve Avrupa’dan tedarik edilmesi fazlasıyla zorlaşmıştır.”

Son birkaç yıl içerisinde *The Lancet* adlı tıp dergisi, ABD’nin tektaraflı yaptırımları sonucunda İran’da kötüleşen sağlık durumu hakkında bir dizi önemli çalışma yayınladı. Ağustos 2019’da ABD ve İran’da yaşayan beş doktor, *The Lancet* için çarpıcı bir makale kaleme alarak İran’ın genel sağlık güvencesi sisteminin yaptırımlardan derin bir yara aldığını söyledi ve şöyle ekledi: “İran’ın sağlık hizmetlerini sağlama konusunda ağır bir evreye geçme riski çok yüksektir ve bunun ölüm ve hastalık üzerinde potansiyel olarak önemli bir etkisi olacaktır.” İran’ın Tıp Bilimleri Akademisi Başkanı Doktor Seyed Alireza Marandi, BM Genel Sekreteri’ne yazdığı pek çok mektuptan birinde, organ nakline ihtiyaç duyan hastaların ve kanser hastalarının “ilaç ve tıbbi donanımdan bilinçli olarak mahrum bırakıldığına” işaret etti. Bu mektuplara kamuoyu önünde bir yanıt verilmedi. BM Tektaraflı Zorlayıcı Tedbirlerin Olumsuz Etkisi Özel Raportörü Idriss

Jazairy, yaptırım rejimi konusunda şunları dile getirdi: “Mevcut sistem, İran’ın acil ihtiyaç duyulan bu insani malları ithal etmesini neredeyse olanaksız kılan bir kuşku ve belirsizlik atmosferi yaratıyor. Uluslararası medya olan biteni fark etmekte başarısız kalırken, muhtemelen bu belirsizlik, ilaçlar tükenince hastanelerde sessiz ölümlere neden olacak bir ‘dehşet etkisi’ oluşturuyor.”

Amerikan hükümeti, İran’ı boğmak için mümkün olan bütün mekanizmaları kullanmıştır. Özel Olarak Belirlenen Küresel Terörist listesini (SDGT), Özel Olarak Belirlenmiş Vatandaşlar ve Engellenmiş Kişiler listesini (SDN) ve İran ekonomisine vurduğu pençeyi iyice sıkılaştırmak için Mali Suçları İzleme Ağı’nı (FinCEN) kullanmıştır. İnsan Hakları İzleme Örgütü, insani yardım ajanslarının geçen yıl söylemekte olduğu şeyi, yani bankaların insani nedenlerle olsa bile para transferi yapmak için kullanılan hizmetlere izin vermeyi reddettiğini tekrarlamaktadır. Ağustos 2019’da, İran’daki Afgan mültecilerle çalışan Norveç Mülteci Konseyi Başkanı Jan Egeland, “Tam bir yıldır, bağışçılardan para transferi gerçekleştirebilecek ve bunu yapmak isteyecek bankalar bulmaya çalışıyoruz,” dedi. Egeland konunun acemisi değil; 2003-2006 yılları arasında, İnsani ve Acil Durum Yardımlarından Sorumlu BM Genel Sekreter Yardımcısı’ydı. ABD hükümetinin bankaları sıkıya alması, İran’ın gıda ve ilaç ithal etme yeteneğine büyük bir darbe vurarak, İranlıların insan haklarının baltalanmasına neden oldu. Bütün bunlar tek bir yöne işaret ediyor: ABD hükümeti yalnızca İran hükümetini yıpratmak istemiyor, İran halkına saldırma stratejisi de güdüyor.

İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün raporuna “*Azami Baskı*” başlığını vermesinin bir nedeni var. Bu ifade, Trump’ın İran politikasıyla, yani ABD’nin İran nükleer antlaşmasından (Kapsamlı Ortak Eylem Planı veya JCPOA) çekilmesine ve sert yaptırımların yeniden devreye sokulmasına işaret ediyor. ABD Kasım 2018’de bu yaptırımları koyarken, ABD Hazine Bakanı Steven Mnuchin şöyle demişti: “ABD tarafından uygulanan

azami baskı, bu noktadan itibaren ancak artacaktır.” İnsan Hakları İzleme Örgütü, bunun “toplu cezalandırmaya davetiye çıkardığını” söylemiştir.

Genel sağlık hizmeti, İran hükümetinin temel politik yönelimi olmuştur. Program 1985’te Ulusal Sağlık Ağı’nın kurulmasıyla ve –kaynak eksikliği nedeniyle aksamalara uğrasa da– kırsal ve kentsel aile hekimliği programlarıyla odağa alınmıştır. Bütün göstergeler, İran’daki sağlık hizmetleri sisteminin yaptırımlardan ağır bir darbe aldığı yönündedir ve bunun başta gelen nedeni, ülkenin temel önem taşıyan malzemeyi ithal etmesinin olanaksızlaştırılmasıdır (bunların arasında, Batı Avrupa ve ABD’nin tedarik ettiği ve Irak’ın İran üzerinde kullandığı kimyasal silahlarla vurulanların mustarip olduğu tümör nekrozu –doku ölümü– gibi iltihapların tedavisinde kullanılan ilaçlar ve epidermolizis bülloza –Kelebek Hastalığı– için gerekli sargılar da bulunmaktadır). İran geçtiğimiz yüzyılda yüksek kalitede bir yerli eczacılık sanayisi geliştirmiştir ve bu artık kamuya ait Sosyal Güvenlik Yatırım Şirketi’ne bağlıdır. Son birkaç yıla dek İran, geniş bir yelpazeye yayılan ilaçlar üretmeyi başarmıştır; ancak bu açıdan bile yıpranma olmuştur, çünkü bu üretim hatlarının pek çoğu ilaçların önemli bileşenlerinin ithalatına bağımlıdır.

Birleşmiş Milletler, yaptırımların insani bir uygulama olmadığını ve artık güçlü ulusların cephaneliğinde yeri olmaması gerektiğini defalarca yinelemiştir. İlaç ve gıda için istisna yapılması rutin bir biçimde savunulmaktadır. ABD, yaptırımları halka zarar vermek için kullanmadığını, bu nedenle sıklıkla istisnalar sağladığını iddia etmektedir. Ağustos 2019’da ABD hükümeti Venezuela politikasını yumuşattığı varsayılan bir kılavuz yayımlamıştır. Buna göre Venezuela’ya “insani yardım akabilir”. Bu yalnızca sözde kalsa bile, İran için böyle bir yumuşama söz konusu dahi olmamıştır. ABD, İran politikası hakkında böyle bir kılavuz yayımlamamıştır. Tam aksine, İran’a karşı hibrit savaşının bir parçası olarak, bu tehlikeli yaptırımları sıkılaştırmıştır.

1980’de İranlılar Kudüs Gücü’nü oluşturdu. Bu gücün amacı, kuşatılmış İran’ın bölgesel bağlarını geliştirmektir. İlk yıllarında Kudüs Gücü, hem Batılı çıkarlara hem de bölgesel sola karşı operasyonlarda yer aldı (bunlara Muhammed Necibullah’ın Afgan komünist hükümetine saldırılar da dâhildi). Ancak son on yılda, Tümgeneral Kasım Süleymani ve İran-İrak Savaşı’nın diğer askerlerinin liderliğinde, Kudüs Gücü daha belirgin bir gündem geliştirmiştir.

İran yönetimi, ABD ve müttefikleri tarafından topyekûn bir saldırıya dayanamayacağını biliyor; ABD güdümlü nükleer füze-leri ve bombaları, İran için varoluşsal bir tehdit teşkil etmekte. Bu tür bir savaştan kaçınılmalıdır. İran’ın, Kuzey Kore gibi, ne bir nükleer kalkanı ne de böyle bir kalkan inşa etme olanağı ya da arzusu var; ancak kitle imha silahı kalkanlarından vazgeçen Irak ve Libya örnekleri, nükleer caydırıcısı olmayan ülkelere neler yapılabileceğini göstermektedir. Ne Irak ne de Libya Batı’yı tehdit etmiştir, ancak iki ülke de yerle bir edilmiştir. Batı’nın İran’a saldırmasına karşı kısmi bir caydırıcılık geliştiren Kudüs Gücü olmuştur. Süleymani’nin Kudüs Gücü, Lübnan’dan Afganistan’a dek, İran yanlısı gruplarla ilişkiler geliştirmiş, onları milis grupları oluşturmaya teşvik etmiş ve onlara destek vermişti. Suriye savaşı bu gruplar için bir sınanma alanıydı. Bu gruplar, İran herhangi bir biçimde saldırıya uğrarsa, ABD hedeflerini vurmaya hazırdır. ABD 2020’nin başında Süleymani’ye suikast düzenledikten sonra, İranlılar daha fazla saldırıya uğrayacak olurlarsa, Dubai (Birleşik Arap Emirlikleri) ve Hayfa’yı (İsrail) yok edeceklerini söylediler. İran’ın kısa menzilli füzeleri Dubai’yi vurabilir, ancak Hayfa’yı vuracak olan Hizbullah’tır. Yani İran bir şekilde bombalanacak olursa ABD ve müttefikleri, tam ölçekli bir *bölgesel gerilla savaşıyla* karşı karşıya kalacaktır. Bu milisler İran için caydırıcıdır. Bu saldırganca değildir; sadece emperyalizmin gazabına karşı bir savunma tutumudur.

İran'ın siyaseti, ABD ile onun bölgesel müttefiklerinin (İsrail ve Suudi Arabistan) bu ülkeye uyguladığı müthiş baskının bir sonucudur. 1979 tarihli İran Devrimi'nin kapsamı, artık var olmayan bir İran solunu içeriyordu. Irak'ta komünistler kısmen yeniden ortaya çıktı ve 2011'den beri, politikaları tamamıyla IMF gündemine göre belirlenen bir hükümete karşı isyanlarda yer aldı. Iraklılar son zamanlardaki protestolarında, "Bir vatan istiyoruz," diye haykırdılar. Aynı arzu Lübnan ve Afganistan halklarında da var. İran Devrimi'nde sol bir grup Adalet Bakanlığı'nın duvarlarına şöyle yazmıştı: Özgürlüğün şafağında, özgürlüğün toprağı boş ("*dar tulu-e azadi, ja-ye azadi khali*"). İsyen gerçekleşmişti, ancak tam devrim vaadi askıya alınmıştı.

KAOSU HIZLANDIR

2017'de sağcı dalga Amerikan yarımküresine hızla yayılırken, 12 ülkenin temsilcileri bir blok oluşturmak için Lima'da (Peru) toplandı. Lima Grubu'nun amacı, Venezuela Devlet Başkanı Nicolás Maduro'yu devirmektir. Grubun başını, dünyanın en büyük maden şirketlerinin birçoğuna ev sahipliğı yapan Kanada çekiyordu; bu maden şirketlerinin çoğı, Amerikalılar'ın toprağını kazmak ve içindeki zenginliğı kendi kârları için çıkarmak istiyordu. ABD, Bolivarcı Devrim'i 1999'da, daha başlar başlamaz boğmaya çalışmıştı. 2002'de bir askerî darbe başarısızlıkla sonuçlandı, ancak bu, ABD'yi caydırmadı. Ama ABD'nin Afganistan ve Irak'a karşı savaşlarına bağılı olarak ortaya çıkan kargaşa dikkatleri başka bir yere kaydırdı; Karayipler ve Latin Amerika'daki sol hükümetlerin "pembe dalga"sı, Venezuela'ya tam ölçekli bir saldırıyı engelledi.

2017'de, Bolivarcı Devrim'in neredeyse yirminci yılında, Venezuela kolay bir hedefmiş gibi görünüyordu. Düşük emtia fiyatları nedeniyle ülke ekonomik sorunlarla boğuşuyordu ve artık bölgede bir dizi sağcı hükümet vardı. Honduras'taki 2009 tarihli

darbe, grubun en büyük ve önemli ülkeleri olan Arjantin, Brezilya ve Meksika da dâhil olmak üzere, Lima'ya gelen ülkelerin çoğunda sağ eğilimli hükümetleri başa geçiren bir süreci başlatmıştı. Önce diplomatik tecrit geldi; bunu, ABD'nin aşırı sert yaptırımlarının belirlediği bir ekonomik tecrit izledi. Ürünlerinin fiyatlarının düşmesiyle zaten sıkıntı çekmekte olan Venezuela, ekonomisinin hızla çöküşüne tanıklık etti.

Lima Grubu'nun ve ABD müdahalesinin amacı, Venezuela'da bir toplumsal felaket yaratmaktır. ABD yetkilileri, Venezuela'da kargaşa yaratmak için hibrit savaşın teknik olanaklar yelpazesini bütünüyle kullanmaktan açıkça söz etmişlerdi. 2018'de Amerika'nın eski Venezuela Büyükelçisi William Brownfield, ABD'nin, çoktarafli örgütlerin ve Lima Grubu'nun Venezuela'nın "çöküşünü hızlandırması gerektiğini" söyledi. "Bunu yapmalıyız," dedi, "hem de hâlihazırda yeterince yiyecek bulmakta büyük sıkıntı yaşayan milyonlarca insan üzerinde bir etkisi olacağını bilecek." Bölgedeki çeşitli sağcı hükümetler, bu gaddarca muhakemeye dayanarak, Venezuela üzerindeki ablukalarını sıkılaştırdılar. Venezuela'daki Bolivarcı Devrim'i yıkabilirse Küba'yı zayıflatacağı, hatta Küba Devrimi'ni çöküşe götürebileceği, ABD hükümeti için açıktı.

Ocak 2019'da ABD, Maduro hükümetine karşı açık bir darbeye yeltendi. Parlamenter Juan Guaidó liderliğinde göstermelik bir hükümet kurdular ve sabotaj da dâhil olmak üzere her türlü yöntemi kullanarak hükümeti zayıflatmaya, toplumsal kargaşa yaratmaya, Bolivarcı destek tabanını parçalamaya ve hükümetin otoritesini aşındırmaya çalıştılar. Hibrit savaş sert vurdu ve Venezuela, Birleşik Krallık'taki altın rezervlerinin çalındığını, uluslararası mali kanallarının kapandığını ve petrol satma tesislerinin mühürlendiğini gördü. 32 milyon vatandaşıyla bir ülkeye karşı, topyekûn ambargo uygulamaya sokulmuştu.

Ekonomi ve Politika Araştırmaları Merkezi'nin hazırladığı bir rapor, Ağustos 2017'den itibaren bir takvim yılı içerisinde

de Trump'ın yaptırımlarının en az 40.000 insan öldürdüğünü ve gıda ve ilaca erişimi azalttığını ortaya koydu. Bu yaptırımlar geçerli oldukları sürece, HIV'li 80.000 insanın antiretroviral ilaçlara erişimini, 16.000 insanın düzenli diyaliz tedavisi almasını, 16.000 kanser hastasının tedavi görmesini, şeker hastası ve yüksek tansiyonlu dört milyon insanın insülin ve kardiyovasküler ilaç almasını engellemektedir. Bu yaptırımların toplumsal etkisi yıkıcı olmuştur.

Buna karşın, hükümet yıkılmadı; hatta belli başlı şehirlerin sokaklarında halkın arka arkaya toplanması, işçi sınıfı, köylüler ve kentli yoksulların hükümetin yanında olduğunu gösteriyordu. ABD ve güvenilir adamı Guaidó usanınca, Nisan 2019'da bir askerî darbeye yeltendiler. Bu başarısız oldu. Maduro yönetimde kaldı. Venezuela'nın ekonomisi kırılganlığını korumaktadır ve toplumsal yaşamı yaptırımlardan derin bir yara almış durumdadır; buna karşın halkın büyük kısmının hükümete siyasi bağlılık gösterdiği açıkça ortadadır.

Venezuela'ya yönelik hibrit savaş başarılı olmadı; Bolivarıcı Devrim'in geri adım atmaması kıtaya ilham verdi. Meksika'dan Şili'ye dek, ABD'nin Venezuela'ya açtığı hibrit savaşın amacının "insan hakları" ya da "demokrasi" değil, ABD'nin emperyal çıkarlarını genişletmek olduğuna dair açık bir kavrayış oluştuğunu görmek önemlidir. ABD'nin Venezuela'daki yenilgisi, bölgede yalnızca ABD'nin ve IMF'nin dokunaçlarına karşı değil, aynı zamanda yerel oligarşilere karşı da mücadeleyi derinleştirmek için özgüven sağlamıştır.

YAPTIRIMLAR SUÇTUR

Koronavirüs hastalığı (Covid-19) hızla hareket ederek kıtaları katediyor, okyanusları aşıyor ve her ülkede halkları dehşete düşürüyor. Hastalığa yakalananların sayısı da ölenlerin sayısı gibi artıyor. Eller yıkanıyor, testler yapılıyor ve "sosyal mesafe" yeni

slogan olmuş durumda. Bu pandeminin ne kadar yıkıcı olacağı şu anda belirsiz. Bir pandeminin ortasında, bütün ülkelerin virüsün yayılmasını ve toplum üzerindeki etkisini azaltmak için her açıdan işbirliği yapmasını bekliyor insan. Bu çapta bir insanı krizin, kimi ülkelere uygulanan insanlık dışı ekonomik yaptırımların ve politik ablukaların askıya alınması ya da sonlandırılması için bir fırsat sunmasını bekliyor. Buradaki kilit nokta şu: Amerika Birleşik Devletleri'nin liderliğindeki emperyalist blokun Küba, İran, Venezuela ve diğer ülkelere uyguladığı yaptırımları sonlandırmasının zamanı değil miydi?

Venezuela Dışişleri Bakanı Jorge Arreaza, geçenlerde Parola Estrada'ya ve bana şöyle dedi: "ABD'nin Venezuela'ya dayattığı zorlayıcı tedbirler, kolektif cezalandırmanın bir biçimidir." Bakanın "kolektif cezalandırma" ifadesini kullanması önemlidir; 1949 Cenevre Sözleşmeleri'ne göre, bütün bir halkta yıkıcı etki yaratan her türlü uygulama bir savaş suçudur. Arreaza'nın bize söylediği gibi, ABD politikası "ilaçların zamanında alınmasının zorlaştırılmasıyla sonuçlandı." Kâğıt üzerinde, tektaraflı ABD yaptırımları tıbbi malzemelerin istisna olduğunu söylemektedir. Fakat bu bir yanılsamadır. Venezuela ve İran, ne tıbbi malzemeleri kolayca alabilmekte, ne ülkelere kolayca nakledebilmekte, ne de genellikle kamu sektörü sağlık sistemlerinde kullanabilmektedir. Bu ülkelere karşı ambargo, Covid-19 zamanında, Cenevre Sözleşmeleri (1949) standartlarına göre yalnızca bir savaş suçu olmakla kalmaz, aynı zamanda Birleşmiş Milletler'in Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun (1947) tanımladığı gibi, insanlığa karşı da suçtur.

2017'de Amerikan Başkanı Donald Trump, Venezuela'nın finans piyasalarına erişimine sıkı kısıtlamalar uygulamaya koydu; iki yıl sonra, ABD Venezuela'nın merkez bankasını kara listeye aldı ve devlet kurumlarına karşı genel bir ambargo uygulamaya başladı. Eğer bir firma Venezuela'nın kamu sektörüyle ticaret yaparsa, ikincil yaptırımlarla karşı karşıya kalabilir. ABD Kongresi,

2017’de İran, Rusya ve Kuzey Kore’ye karşı yaptırımları sıkılaştıran Amerika’nın Düşmanlarına Yaptırım Yoluyla Karşı Koyma Yasası’nı (CAATSA) geçirdi. Sonraki yıl Trump, Tahran’a İran’ın ekonomisini boğan bir dizi yeni yaptırım dayattı. Bir kez daha, dünya bankacılık sistemine erişimin olmaması ve İran’la ticaret yapan şirketlere yönelik tehditler, İran’ın dünyayla iş yapmasını neredeyse olanaksızlaştırdı. ABD hükümeti, özellikle de İran ve Venezuela’nın kamu sektörüyle her türlü ticaretin yasak olduğunu açık bir biçimde ortaya koydu. İran ve Venezuela’da halka hizmet veren sağlık altyapısı devlet tarafından yönetiliyor, bu nedenle her iki devlet de test takımlarına ve ilaçlar da dâhil olmak üzere donanım ve malzemeye erişmekte inanılmaz bir zorlukla karşı karşıya.

Arreaza, yaptırımlardan etkilenen sağlık altyapısı gerçeği karşısında, hükümetlerinin, Covid-19’un yarattığı tehlikeye karşı hemen harekete geçtiğini söyledi bize. “Ablukayı Dünya Sağlık Örgütü (WHO) aracılığıyla kırıyoruz,” dedi. “Oradan ilaç ve hastalığı tespit etmek için test aldık.” Kendi mali kaynak krizine karşın, WHO, Venezuela ve İran’da kilit bir rol oynamaya başladı. Ne var ki özellikle de nakliyat konusunda yaptırımlarla ilgili kendine has zorluklarla karşı karşıya kaldı. Bu sert yaptırımlar, nakliyat şirketlerinin İran ve Venezuela’ya hizmet vermeyi yeniden değerlendirmeye itti. Bazı havayolu şirketleri oralara uçmayı bıraktı; pek çok gemicilik şirketi Washington’ı öfkeliendirmekten çekindi. WHO, Birleşik Arap Emirlikleri’nden İran’a Covid-19 test takımları götürmeye kalkışınca, WHO’dan Christoph Hamelmann’ın ifadesiyle, “uçuş kısıtlamalarına bağlı olarak” zorluklar yaşadı; BAE, donanımı askerî nakliye uçağıyla gönderdi.

Arreaza’nın bize söylediği üzere, Venezuela benzer bir biçimde, “Çin ve Küba gibi ülkelerden dayanışma gördü.” Bu kilit bir noktadır. Çin, Covid-19 nedeniyle yaşadığı kendine has zorluklara karşın, İran ve Venezuela’ya test takımları ve tıbbi donanım sağlamaya başladı; bizzat Çin’in kendi içinde virüsün yayılımı-

nı artık yavaşlatmış olması da sergilediği kararlı tepki sayesinde oldu. Şubat sonunda Çin Kızılhaç Derneği'nden bir ekip, İranlı Kızılhaç ve WHO yetkilileriyle bilgi alışverişi için Tahran'a geldi; Çin aynı zamanda test takımları ve malzeme bağışında bulundu. Çinli yetkililerin bize söylediğine göre, böyle bir insanlık krizi sırasında yaptırımlar önemsiz olmalıdır; bunlara uymayacaklar. Bu sırada İranlılar halklarına Covid-19 salgını sırasında yardımcı olacak bir uygulama geliştirdiler; Google bunu uygulama mağazasından çıkarmaya karar verdi; bu da ABD yaptırımlarının bir sonucudur.

Endüstri mühendisi Yolimar Mejías Escorcha, bize yaptırım düzeninin Venezuela'daki gündelik yaşama çok fazla baskı yaptığını söyledi. Ona göre hükümet, "insanların en çok ihtiyacı olan sağlık hizmeti, eğitim ve yiyeceğe erişmesini sağlama çabasını sürdürüyor." Muhalefet, krizin Venezuela üzerindeki emperyalist ablukanın değil de hükümetin yetersizliğinin bir sonucu olduğunu söyledi. Mart başında ülkede "Yaptırımlar Bir Suçtur" adında yeni bir kampanya başlatıldı. Yolimar Mejías Escorcha ülkesinde neden kıtlıklar olduğunu, bunun ana nedeninin yaptırımlar olduğunu bu kampanyanın açık bir dille anlatmasını ümit ediyor.

2019'da bir grup ülke BM Antlaşması'nı ihlal eden tektaraflı yaptırımları tartışmak için New York'taki Birleşmiş Milletler'de buluştu. Amaç, Bağlantısızlar Hareketi aracılığıyla, bu yaptırımlara yanıt verecek resmî bir grup yaratmaktı. Arreaza'nın bize aktardığına göre, Venezuela bu girişimi destekliyor, bunun yanı sıra, İran'ın tektaraflılığa karşı hazırladığı taslağın ilkelerine ve Rusların, yetkililerin New York'taki BM binasını ziyaret etmeleri için vize verilmemesine dair resmî şikâyetine de destek veriyor. "Covid-19'un yol açtığı sorunlar aşıldığında toplantıları sürdürmeyi umuyoruz," dedi. "İşbirliğini ve somut hamleleri ilerletmek" için yeniden görüşmek istiyorlar.

Bir pandemi süregiderken ABD'nin 50'den fazla ülkeye ama özellikle de Küba, İran ve Venezuela'ya karşı ablukalarını sür-

dürmesi, dünyamızdaki gücün ve otoritenin doğası hakkında bize ne söyler? Duyarlı insanlar böyle bir tutum karşısında, yol açtığı doğal olmayan ölümlerde apaçık olan kötü niyet karşısında dehşete kapılmalıdır. Bu yüzden İran, ABD yaptırımları vakasını Uluslararası Adalet Divanı'na taşımıştır; mahkeme Mart 2020'nin başında ABD'nin sert yaptırımlarını geri çekmesi gerektiği kararına varmıştır. ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo, tam da mizacına uygun bir şekilde tepki verdi: "Mahkemenin görevsizliğini fark edememesine şaşırdım." Küresel bir pandemi sırasında bile hiçbir uluslararası kuruluş ABD'ye ne yapacağını söyleme cüretinde bulunmamalıdır!

SAVAŞ SİLAHI OLARAK HUKUK

Brezilya'nın İşçi Partili Devlet Başkanı Dilma Rousseff'in hükümetine yapılan darbe yeterince açıktı. Globo Group'un başını çektiği oligarşi medyası, ona karşı suçlamalara başlayarak hükümeti felç etmek için muhalefeti kışkırttı. Buna rağmen Dilma Rousseff 2014'ün sonunda ikinci dönemi de kazandı. Ancak muhalefet ona karşı bir yolsuzluk kovuşturması başlattı; sonradan Brezilya Senatosu'nda da görüldüğü gibi, elde bu suçlamayla ilgili hiçbir kanıt yoktu. Dilma Rousseff görevden azledildi. Genel kanı, onun bir parlamenter darbenin kurbanı olduğu yönündedir.

ABD ordusundan Tümgeneral Charles Dunlap, Dilma Rousseff'in başına geleni tanımlamak için hukuk savaşı [*lawfare*] terimini kullanır; bu, "hukukun bir savaş silahı gibi kullanılmasıdır". Sağcılar, Rousseff'in azlinin ardından yönetime geçti. Ama sağ, kendi adaylarından birine karşı İşçi Partisi'nden Lula adaylığını koyarsa seçim kazanamamaktan korkuyordu. Lula 2003 ile 2010'da art arda iki seçim kazanarak Brezilya'nın yönetimini üstlenmişti. İkinci döneminin kapanışında yüzde 86'lık bir kamuoyu güveni kazanmıştı; bu Brezilya tarihindeki en yüksek kamuoyu güveni yüzdesiydi. Yoksulluğun azaltılması programları, özel-

likle de açlığın giderilmesi projeleri, hükümetine dünyanın dört bir yanından övgü kazandırdı. Bolsa Família, Brasil Sem Miséria gibi programlar aracılığıyla yeniden gelir dağılımı, kredinin genişlemesi, düzgün istihdamda artış ve asgari ücretin artırılması, neredeyse 30 milyon (209 milyonluk nüfusta) Brezilyalıyı yoksulluktan kurtardı. Brezilya IMF'ye borçlarını ödedi ve hükümet São Paulo açıklarında, Santos Havzası'nda devasa bir yeni petrol rezervi keşfetti. Bu petrol, eninde sonunda Brezilya'nın dünyadaki stratejik konumunu değiştirebilir.

Yargıç Sérgio Moro, Nisan 2015'te Lula'ya karşı bir yolsuzluk davası açtı. Curitiba Savcılığı –Deltan Dallagnol tarafından yönetiliyordu– Brezilya'nın devlet enerji şirketi Petrobras'a karşı yolsuzluk iddialarına yönelik bir soruşturma yürütüyordu. Bir oto yıkama şirketinin adı para aklama soruşturmasına karışınca, soruşturmayı yürüten Görev Gücü, Lava Jato (Oto Yıkama) olarak anılmaya başlandı. Görev Gücü, OAS ve Odebrecht gibi müteahhitlerin faaliyetlerini soruşturdu; iddiaya göre, Lula'nın sahip olduğu düşünülen sahil tarafındaki bir apartman dairesi ve iç kesimlerde bir çiftlik bu müteahhitler tarafından yenilenmişti. Görev Gücü'nün açıklamasına göre, bu şirketler Petrobras'tan imtiyazlar elde etmişti. Görev Gücü, Lula'nın müteahhitlerden fayda sağladığını ve onların da devletin bağışlarından faydalandığını öne sürdü. İddialar bunlardı. Ne var ki savcılar, Lula'nın ne apartman dairesinin ne de çiftliğin herhangi bir tarihte sahibi olduğunu kanıtlayamadı. Aynı şekilde, müteahhitlerin herhangi bir çıkar sağladığını da kanıtlayamadılar. Lula, tuhaf bir biçimde, *belirtilmemiş eylemlerden* hüküm giydi. 2014'te kara para aklama ve yolsuzluktan hüküm giyen ve 16 yıl hapis cezası alan eski bir OAS direktörü, Léo Pinheiro, Lula'nın aleyhine tanıklık etti ve bu sayede cezası indirildi. Lula'ya karşı elle tutulur hiçbir kanıt yoktu.

Lava Jato soruşturması ulusaşırı şirketler için büyük bir kazanç kapısı oldu. Brezilyalı uçak inşaatı firması Embraer'in Adalet Bakanlığı tarafından tacize uğraması, şirketin Boeing'e satılma-

sına neden oldu. Ulusal kalkınma stratejisinde bir cevher olan Petrobras, petrol rezervlerinin yüzde 75'ini BP, British Shell, Chevron, CNOOC, ExxonMobil, QPI ve Statoil'e satmak zorunda kaldı. Amazon bölgesi sanayiye açıldı; madenleri ulusaşırı şirketlerin kârı için işlenecek ve satılacaktı.

Lula başkanlığa adaylığını koyamadı. Kolayca kazanabileceği bir başkanlık seçiminden uzak tutulması, hukuk savaşının ve sorun güçlerine karşı bir siyasi darbe yürütmek için hukukun kullanılmasının bir örneğidir.

2017'de ABD Adalet Bakanlığı yetkilileri Lula'ya karşı davasını hazırlayan Yargıç Moro'yu ziyaret etti. ABD Adalet Bakan Yardımcısı Kenneth Blanco, ABD'li adalet yetkililerinin, Lula'nın 2018 başkanlık seçimlerinin dışında bırakılması konusunda "gayriresmî temaslar" gerçekleştirdiklerini söyledi. 6 Mart 2019'da ABD Adalet Bakanlığı, Petrobras'tan aldığı para cezalarının yüzde 80'ini, bir "yolsuzluk karşıtı yatırım fonu" kurması için Başsavcılık'a aktaracağını söyledi. Bunun, Lava Jato ekibine, Lula'yı başkanlık yarışından çekme konusundaki yardımları karşılığında bir ödeme olduğunu söylemek yanlış olmaz. 2014'te Başkan Dilma Rousseff, devletin petrol gelirlerinin kamu sağlığı ve eğitim sektörlerine aktarılmasını emretmişti; şimdi bunlar, esas olarak, Lula'nın yeniden seçilmesini engelleyen sağcı hukukçulara verilen rüşvettir. Hukuk savaşını kotaran Moro, Lula'sız seçimin galibi olan Jair Bolsonaro'nun kabinesinde bakan olmuştur.

Lula'ya yapılan zulüm, ne yalnızca Lula'ya ne de yalnızca Brezilya'ya özgü bir hikâyedir. Oligarşilerin ve emperyalizmin nasıl da demokrasinin kabuğunu kullanarak halkın demokratik arzularını baltalamaya çalıştığına dair bir örnek olaydır. Demokrasisiz bir demokrasinin yöntemi, liberalizmin (göstermelik) Potemkin köyüdür.

SOKAKLARDA DİNAMİT

Bu bir darbeydi. 10 Kasım 2019’da Bolivya Devlet Başkanı Evo Morales Ayma görevinden istifa etti. 23 Ekim’de başkanlık seçimlerini yeniden kazanmıştı; görevdeki dördüncü dönemi olacaktı bu. 9 Kasım’da Bolivya’da, polislin sağcı milislere bir koridor açarak başkanlık sarayına gitmelerini ve Morales’i öldürmelerini sağlayacağı söylentileri dolaşıyordu. Ülkeyi gerginlik sarmıştı. Morales basın önüne çıktı, yeni bir seçim çağrısında bulundu ve Kongre’nin yeni bir seçim komisyonu atayabileceğini söyledi. Morales’in rakibi Carlos Mesa’nın başını çektiği, oligarşinin politik partileri bu teklifi reddetti. Morales’ten önce devlet başkanlığı yapan Mesa, seçimi kaybetmesinin ardından “daimî protesto” çağrısında bulunmuştu. “Daimî protestolar”, polislin oligark ayaklanması saflarına katıldığı bir isyana dönüştü (polis Morales’e öfkeliydi, çünkü Morales ufak tefek yolsuzluk fırsatlarını ellerinden almıştı). Ordu tarafsız kalsaydı Morales iktidarda kalabilirdi. Ancak Amerikan ordusu tarafından eğitilen General Williams Kaliman, Morales’ten yönetimden çekilmesini istedi. Aslında bu bir istekten çok bir dayatmaydı. Morales’in seçeneği yoktu. İstifa etmek zorunda kaldı.

Evo Morales 2006’da iktidara geldiğinde, 1825’te kurulan bu cumhuriyetin ilk yerli devlet başkanıydı. Bolivya nüfusunun üçte ikisi çeşitli yerli topluluklardan gelir; bunlar yoksulluk içinde yaşamışlardır ve kökenlerinin İspanyollara dayandığını öne sürerler tarafından aşağılanmışlardır. Morales 2005’te seçimi ezici bir farkla kazanmış, böylece Sosyalizme Doğru Hareket’inin (MAS), yerli topluluklara saygı gösterilmesi için çalışmak da dâhil olmak üzere, halkın büyük çoğunluğu lehine bir gündem izlemesini sağlamıştır. Yeni yazılan anayasada (2009) yerli toplulukların bayrağı Wiphala, eski Bolivya bayrağına eşit bir konuma getirilmiştir. Bu hamle son derece önemliydi, çünkü Wiphala ordu üniformalarına dikilmiş, devlet binalarına asılmıştı. Bolivya, bu çokuluslu devlet, yerli mirasını daha fazla kötülemeyecekti.

Devlet başkanlığı görevi sırasında Morales, yalnızca bir yerli gündemi değil, bir sosyalist gündem de izledi. Sosyalizme Doğru Hareket, yerlilerin örgütlerini ve işçi sendikalarını da kapsayan toplumsal ve politik hareketlerden oluşuyordu. Morales'in selefi Carlos Mesa, doğalgaz ve suyun özelleştirilmesine ve Bolivya'nın koka ekinlerinin yok edilmesine karşı protestolardan ciddi bir zarar görmüştü. Morales, koka yetiştiricilerinin önderlerinden biri olarak bu hareketlerde ön saflardaydı. 2019'da Birleşmiş Milletler'de Evo Morales, Bolivya'nın 2006'dan itibaren yoksulluğu yüzde 38,2'den yüzde 15,2'ye indirdiğini, ortalama yaşam süresini dokuz yıl uzattığını, okuryazarlık oranının artık yüzde yüz olduğunu, bir Genel Sağlık Hizmetleri sistemi geliştirdiğini, bir milyonu aşkın kadına çiftçilik yapma olanağını verdiğini ve seçilmiş vekillerin yüzde ellisinin kadın olduğu bir parlamento-yaya sahip olduğunu açıkladı. Bolivya bunu nasıl yapmıştı? "Doğal kaynaklarımızı kamulaştırdık," dedi Morales, "aynı şekilde, stratejik şirketlerimizi de. Yazgımızın denetimini elimize aldık." Aralarında fosil yakıtların yanı sıra indiyum ve lityum gibi kilit stratejik madenlerin de bulunduğu bu kaynaklara, onyıllardır ulusaşırı şirketler göz koymuştu. Morales 13 yıllık başkanlığı sırasında, yüzlerce yıl boyunca kemikleşmiş olan eşitsizliği çözmeye uğraştı.

Morales ilk başkanlık seçimini, "pembe dalga"nın Venezuela'dan Arjantin'e dek yayıldığı sırada kazandı. Emtia fiyatları düştüğünde, bu sol eğilimli hükümetlerin çoğu yönetimi kaybetti, ancak Morales popülerliğini korudu ve Bolivya demokrasisini genişletmeye yönelik sarsılmaz bir kararlılıkla birbiri ardına seçim kazandı. Ancak Bolivya oligarşisinin ve uzun zamandır Morales'in yönetimden alınmasını isteyen ABD'nin düşmanlığıyla karşılaştı. Morales iktidara geldiğinde, başkent La Paz'daki ABD Büyükelçiliği, ondan "yasadışı koka kışkırtıcısı" olarak söz etmişti. Hükümeti istikrarsızlaştırma planları hemen başladı. Yeni hükümete, Morales "iyi bir tutum" sergileyene dek yeni borç-

lanmaların ve borç erteleme görüşmelerinin erteleneceği bilgisi verildi. Morales kilit sektörlerden herhangi birini kamulaştırırsa ya da koka politikalarını geri döndürmeye kalkışacak olursa cezalandırılacaktı. Morales, ABD karşısında bu tarz bir boyun eğmeye yanaşmadı. Aksine, Latin Amerika’da sola dönüşü benimsedi ve hem Küba hem de Venezuela’yla çok yakın ilişkiler geliştirdi.

Bolivya’da darbe korkusu hiçbir zaman eksik olmadı, çünkü ülke 1964, 1970 ve 1980’de darbelere sahne oldu. Silahlı Kuvvetler –ki ciddi şekilde Amerika’nın etkisindeydi– Morales’i görevden alabilecekleri bir senaryo için daima tetikte bekliyordu. Ancak kişisel olarak Morales’in ve MAS’ın müthiş bir popülerliği olması, böyle bir silahlı hamleyi engelledi. Morales’in sosyalist gündemi, emtia fiyatları düşerken bile halkın gündelik yaşamını iyileştirdi. Morales’e karşı darbe daima gündemdeydi, ancak onun halkla derin bağları ve başarılı sosyalist gündemi nedeniyle ertelenmek zorundaydı.

20 Ekim 2019 seçimine giden dönem endişe vericiydi. Morales’in hedefi dördüncü dönemdi, ama aday olabilmek için yargı kararına ihtiyacı vardı. Yüksek Mahkeme Kasım 2017’de bir dönem için daha adaylığını koyabileceği karara vardı. Bu seçimde Morales, on puanla Carlos Mesa karşısında galibiyet kazandı; bu, oylamanın ilk turunda başkanlığı almasına yetiyordu. Ancak Mesa sonucu kabul etmedi. Derinlemesine politikleşmiş ve ABD’nin ciddi etkisi altındaki OAS’nin gönderdiği izleme ekibinin ön raporu, oyların sayımında düzensizlikler tespit etti. OAS’nin bu tespiti, “seçim yerlerinin kapanmasının ardından ön sonuçların eğiliminde şiddetli ve açıklanması güç bir değişim” meydana geldiği iddiasına dayanıyordu. Ancak OAS bu iddiasını desteklemek için ortaya hiçbir kanıt koyamıyordu. Ekonomi ve Politika Araştırmaları Merkezi, hiçbir düzensizlik olmadığına, OAS iddiasının asılsız olduğuna hükmetti. Şubat 2020’de, darbeden uzun zaman sonra, Massachusetts Institute of Technology’den iki araştırmacı seçimlere hile karıştırıldığına dair kanıt bulamadı; OAS

ne onlara ne de başkalarına bir yorumda bulundu. Yine de kilit rol oynayan ABD’li yetkililer ve Bolivya oligarşisi, OAS’nin iddiasına sahip çıktı ve seçim sonuçlarını geçersiz kılmaya çalıştı. İşte, sağcıların destek tabanına sokaklara çıkma çağrısı yapması ve polis güçlerinin isyan etmeye karar vermesi buna dayanmaktadır. OAS ve ABD hükümetinin darbe sürecine meşruluk katmadaki rolleri kilit bir önem taşıyordu.

Temmuz 2007’de ABD Büyükelçisi Philip Goldberg Washington’a bir telgraf gönderdi ve ABD’li maden şirketlerinin büyükelçiliğine yaklaşıp Bolivya’daki yatırım iklimini sorduklarına işaret etti. Goldberg, maden şirketleri için durumun iyi olmadığını düşünüyordu. Başkan Yardımcısı Álvaro García Linera’yla bir görüşme ayarlayıp ayarlayamayacağı sorulduğunda şöyle dedi: “Ne yazık ki sokaklarda dinamit yoksa büyükelçiliğin ya da uluslararası maden şirketlerinin bu asgari hedefe ulaşabilecekleri bile belirsiz.” *Sokaklarda dinamit yoksa*, üstünde düşünmeye değer bir ifadedir. Bir yıl sonra Morales, Goldberg’i, Santa Clara kentindeki protestolara yardım etmekle suçlayarak Bolivya’dan kovdu. Bundan on yıl sonra, Morales’i yönetimden alan şey de “dinamit” oldu.

HALKA VE HAYATA İNANIRIZ BİZ

Latin Amerika’nın, pek çoğu solcu, pek çoğu da çeşitli hareketlere mensup militanlar olan yüzlerce muhteşem şair yetiştirmiş olması boşuna değildir. Onların hayal gücümüzü genişletmesine, savaşımız için, geleceğe bir ışık yakmamız için bizi cesaretlendirmesine ihtiyacımız var. Onların arasından gelen Otto René Castillo (1936-1967), Guatemala’nın büyük seslerinden biridir. Castillo, silahlanıp Fuerzas Armadas Rebeldes’e (Devrimci Silahlı Kuvvetler) katıldığı Guatemala ormanlarına giderken, defterlerini de yanında götürmüştü. Castillo’nun halkın o zamanların karşı-devrimci savaşlarını alt etme yeteneğine duyduğu inanç, şiirinde dans ediyordu.

*Lo más hermoso
para los que han combatido
su vida entera,
es llegar al final y decir:
creíamos en el hombre y la vida
y la vida y el hombre
jamás nos defraudaron.*

Bütün bir ömür savaşanlar için
En güzel şey
sona vardığında şöyle diyebilmek;
halka ve hayata inandık biz,
ve hayatla halk
bizi hiç yüzüstü bırakmadı.

Castillo, yoldaşı Nora Paíz Cárcamo'yla (1944-1967) beraber Mart 1967'de yakalandı, Zacapa kışlasına götürüldü, işkenceye uğradı ve sonra diri diri yakıldı. Ordu onların yanı sıra 13 köylü de öldürdü, onlara isyancı üniformaları giydirdi ve bırakıp gitti; bunun amacı onlara çatışma sırasında öldürülmüş süsü vermektir (günümüz Kolombiya'sında tanıdık bir hiledir bu). Öyle bir şey olmamıştı elbette. Bu 15 insanın her biri Las Palmas askerî üs-sünde katledilmişti. Darbe tarafının düsturu budur. İnsanların ruhunu çalmaya çalışarak, onları başını eğip çalışmak zorunda olan zombilere çevirir, kıymetli emeklerini de ekonominin tiran-ları için sermaye birikimi uğruna kullanır.

KAYNAKLAR

Bu kitap çok çeşitli kaynaklara, ama ondan da çok etkinlikler ve okumalarla dolu bir ömre dayanıyor. Bütün kitapları ve makaleleri burada listelemek, bu kitabın iki katı uzunluğa erişmesine neden olurdu. Öyle veya böyle, onyıllardır sol hareket içerisinde ve emperyalizmin suçlu davranışlarına karşı yürütülen kampanyalarda yer aldım. Bu davranışları uzun yıllardır kitapçıklarda ve gazetelerde okuyorum. Bir yazar için üzerine yazmak istediği sürecin içerisinde yer almak kadar büyük bir berraklık yoktur; mesafe faydalıdır faydalı olmasına, ancak mesafe aynı zamanda yapay bir tarafsızlık duygusu da yaratabilir.

İlk siyasi faaliyet anım, ABD'nin 1983 tarihli Grenada müdahalesine dayanmaktadır. Yeni İnci Hareketi üzerinden kendine has bir sosyalizm denemesi yapmakta olan, nüfusu 100.000'i bile bulmayan Karayipler'de küçük bir ada ülkesiydi burası. ABD hükümeti epey hızlıca kurumsal basına yedirdiği bir anlatı geliştirevererek, Yeni İnci Hareketi ve onun lideri Maurice Bishop hükümetine Küba'nın karıştığını iddia etti. Bu muhtemelen doğrudur, ancak asıl önemli olan bunun doğru olup olmaması değildi; amaç, komünizm, Küba ve ayrıca Sovyet müdahalesi bahanesiyle Yeni İnci Hareketi'ni lekelemektir. ABD, bu dönemde Orta Amerika ve Karayipler'deki bütün devrimci mücadelelere tam da bunu yapmış, bölgedeki en rezil, çok zaman da soykırımcı sağcılara gösterdiği desteği gerekçelendirmek için komünizm öcüsünü kullanmıştır. İlk gazete yazım, ABD'nin Grenada müdahalesi üzerinedir (okulumun alternatif gazetesi *The Circle*'da yayınlanmıştır).

Herkesçe bilinen gerçeğe göre, tarihin ilk taslağını medya yazar; bütün apaçık görünen gerçekler gibi, bu yalnızca kısmen doğrudur. Emperyalizm örneğinde bu düpedüz yanıltıcıdır. Batı'daki ve onu taklit eden başka her yerdeki kurumsal medya, tarihin ilk

taslağını yazmaktan acizdir, çünkü bizzat kendisi hikâyenin bir parçasıdır. CIA gibi emperyalist kuruluşlardan emir alır ve doğruluğu değişkenlik gösteren anlatılar üretir; fakat hemen her zaman, bunların çoğu olay yerindeki gerçeklere dayanmaz, bunlar Batılı çıkarlara uygun olan bir biçimde kurgulanan hikâyelerdir. 1979 Devrimi'nden sonra Grenada hakkında medyada yer bulan yazıları okumak, ABD hükümetinin ağzından dökülenlerin tutanağını okumaktı. Örneğin 1979'da *New York Times*, "Radikal Grenada Karayipler'de Politik Dönüşümü Simgeliyor" başlıklı bir haber yayınladı (20 Ağustos). Bu yazının temeli, ABD hükümetinde Amerikalılar Arası İlişkiler'den sorumlu Bakan Yardımcısı John A. Bushnell'dan iki paragraflık bir alıntıya dayanıyordu. Bushnell, ABD hükümetinin "Küba'nın etki alanını Karayipler'e yaymaya yönelik bir ana plan izlediğine inanmadığını", buna karşın, "Karayipler'de Grenada'daki ve belki Küba'daki son olaylardan cesaret alan radikal hareketler ve genç radikallerin toplanması gibi bir durum yaşandığını" söylüyordu. Bushnell'ın söylediğine bakılırsa, Küba bir "devrimci koruyucusu"ydü ve "radikal rejimlerin yardımına" yetişiyordu. Bishop hükümetinin planlarının ayrıntılı bir değerlendirmesi, hükümetten herhangi bir açıklama, Grenada halkının farklı bir gelecek hasretine dair hiçbir şey yoktu.

Yeni İnci Hareketi'nin bakış açısını anlamak için, kendi gazeteleri ve aynı şekilde, Maurice Bishop'ın konuşmaları paha biçilmez bir kaynaktı; Bishop bu küçük adadaki güçlükler hakkında açıkça konuşuyor, halk gerçekten dümende olduğunda neyin mümkün olabileceğine dair kapsamlı bir görüş sunuyordu (bunlar şurada derlenmiştir: *Maurice Bishop Speaks*, New York, 1983). Devrimin bir sosyalist değerlendirmesi için ilk tarih taslağı, hükümetin kayıtları (1979-1983) ve devrimin mimarlarının geride bıraktığı sözler olmalıdır. Bunlar devrimi kendi sözcükleriyle anlatır. Ancak bir devrim –tıpkı bir karşıdevrim gibi– kendi söylemi tarafından kör edilebilir, zaten bu yüzden solcuların eleştirileri devrimci süreç için sıklıkla paha biçilmez kılavuzlardır. İnternette önceki

günlerde bu tartışmaları takip etmek gücü, kurumsal medyanın iftiralarına kapılıp gitmek ise kolaydı. Ancak, kendi dosyalarını ve bültenlerini üreten dayanışma platformları daima mevcuttu; Amerikalılar Arası İletişim ve Eylem Ekümenik Programı (EPICA) ve TransAfrica gibi. Bu dosyalar ve bültenler her türlü gazete keşiği ve belgeyle dolu olurdu ve Yeni İnci Hareketi gibi deneylerle dayanışma içinde olan, emperyalizmin saçmalıklarından usanmış solcular arasında dolaşan önemli bilgilerin bir birikimiydi. Böyle koleksiyonlar, *Washington Kurşunları* gibi bir kitabın arşivi için kilit bir önem taşımaktadır.

1983'te ABD Grenada'yı işgal etti ve Yeni İnci Hareketi'ni bir kenara itti.

ABD'de kâr amacı gütmeyen bir araştırma kuruluşu olan Ulusal Güvenlik Arşivi'nin, Grenada üzerine, çoğunluğu ABD Dışişleri Bakanlığı'ndan gelen 226 belgeye ulaşabilmesi ancak 2012 yılında mümkün oldu. Bu belgeler titiz bir araştırmacının, ABD hükümetinin Maurice Bishop hükümetine karşı nasıl hibrit bir savaş açtığını ve işgal koşulları yarattığını, parçaları birleştirerek bulmasına yardım eder. Bu belgeleri dikkatli okumak, ABD hükümetinin Grenada'da Küba ve Sovyet etkisi olasılığı konusunda ne kadar takıntılı olduğunu, bu takıntının Ronald Reagan hükümetinin Yeni İnci Hareketi'ne karşı aldığı her bir olumsuz politik kararı nasıl güdülediğini gösterir. Tarihin ilk gerçek taslağı, olaydan onyıllar sonra gün yüzüne çıkan bu gizli belge hazinesidir. Bu kitap, bu tür belgeleri, Dışişleri Bakanlığı ve CIA kaynaklarını el altında bulundurarak yazılmıştır ve bunlara, CIA'in dijital arşivinden, Ulusal Güvenlik Arşivi'nden ya da eski Dışişleri Bakanlığı ve CIA yetkililerinin yanı sıra Amerikan başkanlarının özel kâğıtlarından erişilebilir. Bu kâğıtları gözden geçirmek epey çaba gerektirir, bunları dikkatle okumayı öğrenmek ise daha da fazlasını. Bu belgeler, –yıllar içinde CIA ve Dışişleri Bakanlığı yetkilileriyle konuşmalarımdan öğrendiğim gibi– yüzeyde göründükleri biçimleriyle kabul edilemez; çünkü bu tür belgelerde ka-

riyer odaklı abartılar çok fazladır. Bilgileri ilgi ve titizlikle ayıklamanız gerekir.

Hiçbir şey, geriye bakarak anlamak kadar kıymetli değildir ve en iyi geriye dönük anlama biçimi de sıklıkla anı yazılarında, anlatılan hatıralarda ve akademik çalışmalarda bulunur. Maurice Bishop öldürüldü, Milan Bish –kilit rol oynayan Amerikan Büyükelçisi– öldü. Ancak, University of West Indies, Cave Hill’de (Barbados) ders veren Wendy Grenade, 2015 yılında *The Grenada Revolution: Reflections and Lessons* adında bir kitabın editörlüğünü yaptı; bu kitapta Bishop’ın yardımcısı olan ve onu tutuklatan (Bishop’ın nasıl öldüğü gizemini korumaktadır) Bernard Coard’la bir röportajın yanı sıra, devrime katılan iki kişi, Brian Meeks ve Patsy Lewis’in kaleme aldığı iki makale de yer almaktadır. Editörlüğünü Grenade’nin yaptığı türde bir kitap, katılımcıların geriye dönüp bakmalarını ve devrime dair kendi bağlamlarını sunmalarını sağlar; ayrıca, katkıda bulunan başkalarının da Yeni İnci Hareketi’ne karşı *askeri darbenin* doğasını değerlendirmelerine izin verir. Az önce bitirdiğiniz bu kitap gibi kitaplar, çok sayıdaki ve önemli ikincil kaynakları okumadan yazılamaz; kaldı ki Washington’ın kurşunlarını tetikleyen ulusal kurtuluş devrimlerinin ana hatlarını anlamanın en iyi yöntemi de çoğu zaman bu kaynakları okumaktır.

Bu kitabı yazarken hiçbir şey bana eski CIA ajanları Chuck Cogan, Rafael Quintero ve Tyler Drumheller gibi insanlarla olan sohbetlerim kadar faydalı olmadı. John Stockwell’in *In Search of Enemies*’i (1978), yaptığı işten tiksinti duyan bir adamın vicdanını temizlemek için yazılmış bir kitaptır. Stockwell, Bishop öldürülmeden hemen önce Grenada’daydı; Trinidad’a gitti, grip oldu, bu yüzden Yeni İnci’nin yıkıldığı o kilit anda bulunmadı. ABD Grenada’yı işgal ettiğinde Stockwell, Amerikan Başkanı Ronald Reagan’ın “tartışmalı işleri sevdiğini” söyledi. “Bunlar, lider sandığı şey gibi görünmesini sağlıyor.” ABD, Stockwell’in söylediği gibi, Grenada’daki Küba varlığını abartmıştı; bu, mü-

dahaleyi gerekçelendirmenin bir yoluydu. Bütün bunları derinlemesine biliyordu. Stockwell ve Chuck Cogan gibi insanların katkısı olmasaydı, böyle bir kitap yazılamazdı. Chuck ölmeden önce benimle birçok kez Cambridge, Massachusetts'te bir restoranda buluştu ve 1979-1984 gibi kilit önem taşıyan bir dönemde işyeri olan Operasyon Direktörlüğü'nün koridorlarında benimle beraber yürüdü. O zamanlar 1979'da Kabil'de gerçekleşen Amerikan Büyükelçisi Adolph Dubs suikastını araştırıyordum; Chuck, "Buna dokunma, henüz çok sıcak," dedi. Ama sonra bana başka bir hikâye anlattı, beni ABD'nin yarattığı başka bir felakete götüren bir yolda yürüttü. Bu kitaba, kötü şeyler yapan, bunlardan söz etmekten nefret eden, ama ömürlerinin sonuna yaklaştıklarında dünyada işleri berbat etmeye yardım ettiklerini söyleyebilecek kadar dürüstlük gösteren bu adamlardan aldığım içgörüler serpiştirilmiştir.

TEŞEKKÜRLER

Bu kitabı, Tricontinental: Institute for Social Research'teki ekibin emeği ve enerjisi olmaksızın yazamazdım. Onlar, entelektüel ilham kaynağım oldular. Ekip üyeleri: Renata Porto Bugni, Jose Seoane, André Cardoso, Srujana Bodapati, Richard Pithouse, Aijaz Ahmad, P. Sainath, Celina della Croce, Ahmet Tonak, Tings Chak, Ingrid Costa N. R. Guimarães, Ghassane Koumiya, Pilar Troya Fernández, Marco Fernández, Maria Belén Roca Pamich, Emiliano López, Adrián Pullerio, Luciana Balbuena, P. Ambedkar, Subin Dennis, Satarupa Chakrabarty, Umesh Yadav, Cristiane Ganaka, Olivia Carolina Pires, Rebecca Gendler, Luiz Felipe Albuquerque, Nontobeko Hlela ve Mwelela Cele. Ne yaptığımızı ve yapmayı arzuladığımızı görmek için web sitemizi ziyaret edin: thetricontinental.org.

Bu kitap, Uluslararası Halklar Meclisi tarafından çağrısı yapılan bir haftalık protestolar, Emperyalizm Karşıtı Hafta (<https://antiimperialistweek.org/en/>) süreci göz önünde tutularak yazıldı. Meclis Sekreterliği'ne -Paola Estrada, Giovanni del Prete ve Jo Figueroa'ya- verdikleri cesaret için teşekkürler. Brezilya'daki Movimento dos Trabalhadores Sem Terra'dan João Pedro Stédile ile Neuri Rosseto'ya, Fas'ta Annahaj Addimocrati'den Abdallah El Harif'e ve Frente Patria Grande'den Manuel Bertoldi'ye kitabı olabildiğince hızlı yazmamı teşvik ettikleri için teşekkürler.

Böyle bir çalışma için daima gereken enerjiyi sağlayan sevginin kaynağı aileme ve dostlarıma minnettarım: özellikle Soni Prashad, Rosy Samuel, Brinda Karat, Radhika Roy, Prannoy Roy,

Elisabeth Armstrong, Zalia Maya, Rosa Maya, Shonali Bose, Subhashini Ali, Jodie Evans, Roy Singham, Manolo Enrique De Los Santos, Vashna Jagarnath'a, ayrıca Jojo, Rani ve Leela'ya da. Yoldaş ikizim Sudhanva Deshpande'ye bu metnin editörlüğünü titizlikle yaptığı ve bu sürece kattığı bulaşıcı coşku için teşekkürler. Bütün kitaplarımıza ve nihai amacımıza adanmışlıkları için LeftWord Books'taki muhteşem ekibimize teşekkürlerimi sunuyorum: Nazeef Mollah, Suvendu Mallick, Purbasha Sarkar, Sreenath Hussain, Md. Shahid Ansari, Manoj Kumar ve D. Rajendra Kumar.

Bolivyalı Başkan Evo Morales Ayma ve Roger Waters'a bu kitabı donatan güzel sözleri için minnettarım.

Bu kitap, hayatımın kılavuzu olan Prakash Karat'a adanmıştır; o, *Washington Kurşunları*'nı yazarken sorumluluk duyduğum okurdur.

Bouficha, Tunus

13 Şubat 2020

Washington Kurşunları, dünya halklarını boyunduruk altında tutan ABD emperyalizminin girdiği kirli oyunları belgelere dayanarak bütün açıklığıyla sergileyen cesur bir kitap. Yazar, gazeteci ve akademisyen Vijay Prashad, yerkürenin her yerindeki devrimleri ezen, demokratik olarak seçilmiş liderlere suikastlar düzenleyen, kanlı askerî darbelerle önyak olan ve kukla hükümetleri destekleyen bu süper güce yönelik güçlü ithamlarda bulunuyor.

Washington Kurşunları'nın merceğı, İran'dan Güney Amerika'daki CIA destekli darbeler, Vietnam'dan Afrika'nın sömürge ülkelerinde yükselen ulusal kurtuluş savaşlarına dek hayli geniş bir coğrafyayı kapsıyor. Brezilya'da Dilma Rousseff, Bolıvy'a'da Evo Morales hükümetlerine 21. yüzyılda yapılan darbeler, emperyalist müdahalelerin günümüzde de sürdüğünü kanıtlamakta. Vijay Prashad'ın çok sayıda belgeyle desteklediğı savları inandırıcı ve etkileyici.

Washington Kurşunları, ABD emperyalizminin tarihine gömülü, dünya çapındaki direnişlerin de tarihi. Kitabın önsözünde Bolıvy Eski Devlet Başkanı Evo Morales'in yazdığı gibi, "Kitleler biziz, buna inancımız tam. Ve günü geldiğinde kitlelerin kazanacağına da."

Yordam Kitap

f YordamKitap t YordamKitap r YordamKitap

ISBN 978-605-172-539-0

9 786051 725390